

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MADDE KULLANMA
EĞİLİMLERİNİN ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE
RİSKLİ DAVRANIŞLARLA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖKCAN SEVER

GAZİANTEP
ARALIK 2015

T.C
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MADDE KULLANMA
EĞİLİMLERİNİN ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE
RİSKLİ DAVRANIŞLARLA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖKCAN SEVER

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Erhan TUNÇ

GAZIANTEP
ARALIK 2015

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MADDE KULLANMA
EĞİLİMLERİNİN ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE
RİSKLİ DAVRANIŞLARLA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

GÖKCAN SEVER

Tez Savunma Tarihi: 28/12/2015
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Doç.Dr. Mehmet Fatih ÖZMANTAR
EBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Zeynep HAMAMCI
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Bşk.

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Erhan TUNÇ
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Yrd. Doç. Dr. Erhan TUNÇ (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Mehmet MURAT

Yrd. Doç. Dr. Ramin ALİYEYEV

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MADDE KULLANMA EĞİLİMLERİNİN ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE RİSKLİ DAVRANIŞLARLA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

SEVER, Gökcan

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Erhan TUNÇ

Aralık 2015, 110 sayfa

Lise öğrencilerinin madde kullanma eğilimleri, algılanan sosyal destek düzeyleri ile riskli davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmanın örneklemini, Gaziantep İli, Şehitkamil ve Şahinbey İlçelerinde farklı lise türlerinde öğrenime devam etmekte olan 433 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma, betimsel yöntem ve ilişkisel tarama modeline göre desenlenmiştir. Veri toplamak amacıyla Gençtanırım (2010) tarafından geliştirilen "Riskli Davranışlar Ölçeği (RDÖ)", Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)", Mac Andrew (1986) tarafından geliştirilen, Ceyhun ve arkadaşları (2001) tarafından uyarlanan "Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği (MKEÖ)" ile araştırmacı tarafından demografik bilgileri elde etmek için "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Veri toplama araçlarından elde edilen verilerin normallik testi, Mann-Whitney U Testi, Kruskal Wallis Testi, korelasyon ve regresyon teknikleri kullanılarak analiz edilmesine karar verilmiş ve elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Verilerinin analizi sonucunda, MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar ile ASDÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişkilere rastlanmıştır. Ayrıca MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlarla RDÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında negatif yönlü ilişki olduğu; ASDÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden elde edilen puanlar ile RDÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Ancak ASDÖ'nün alt ölçeklerinden olan arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyine ait puanlar ile RDÖ'nün alkol kullanma, sigara kullanma ve beslenme alışkanlığı alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin RDÖ'nün toplamından ve ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puanların; cinsiyet, yaş, lise türü, sınıf düzeyi, spor/sanat etkinliklerine katılıp katılmama ve algıladıkları anne-baba tutumları değişkenleri açısından anlamlı derecede farklılaştığı, sosyoekonomik durum ve uzun süre ikamet ettikleri yer değişkenleri açısından ise anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür.

ASDÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanların; cinsiyet, yaş, lise türü ve algılanan anne-baba tutumları değişkenleri açısından anlamlı derecede farklılaştığı, sınıf düzeyi, sosyoekonomik durum, uzun süre ikamet ettikleri yer ve spor/sanat etkinliklerine katılıp katılmama değişkenleri açısından ise anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür.

MKEÖ'den elde edilen puanların; cinsiyet, yaş, spor/sanat etkinliklerine katılıp katılmama ve algılanan anne-baba tutumları açısından anlamlı derecede farklılaştığı; lise türü, sınıf düzeyi, sosyoekonomik durum ve uzun süre ikamet ettikleri yer açısından anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili alan yazındaki araştırma sonuçlarıyla birlikte tartışılmış ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Madde Kullanma Eğilimi, Algılanan Sosyal Destek, Riskli Davranışlar, Lise Öğrencileri.

ABSTRACT**THE EXAMINATION ON THE RELATIONSHIP
BETWEEN THE PERCEIVED SOCIAL SUPPORT AND
RISKY BEHAVIOURS OF THE TENDENCY OF HIGH
SCHOOL STUDENTS' USE OF SUBSTANCE**

SEVER, Gökcan

Master's Thesis, Educational Sciences Department

Thesis Supervisor: Assistant Professor Doctor Erhan TUNÇ

December 2015, 110 pages

The sample of the research in which the relationship between the perceived social support level and the risky behaviours of high school students' use of substance consists of 433 high school students going on studying in different types of high school in the district of Şehitkamil and Şahinbey, in Gaziantep. The research was figured according to descriptive methods and relational screening model. In order to collect data, "Scale of Risky Behaviours (SRB)" developed by Gençtanırım Kuru (2010), "Scale of Perceived Social Support (SPSS)" developed by Yıldırım (2004), "Scale of the Tendency of Use of Substance" developed by Mac Andrew (1986) and adapted by Ceyhun and his friends (2001) were used by the researcher. And "Personal Info Form" was used by the researcher in order to get demographic information.

The normality of the data obtained by the data collection tools was tested and was decided to be analysed by being used of Mann-Whitney U Test, Kruskal-Wallis Test, the techniques of correlation and regression. And the evidences obtained were discussed.

In consequence of the analysis of the data, positive relations were observed in a significant level between the total points obtained by STUS and the total points of SPSS and the points obtained by its subscales. And also it was observed that there was a negative relationship between the total points of STUS and the total points of SRB and the points obtained by its subscales. And it was observed that there was a negative relationship between the total points of SPSS and the points obtained by its subscales and the total points of SRB and the points obtained by its subscales. However, a significant relationship wasn't observed between the points of one of SPSS's subscales,

the level of social support perceived by friend, and the points of one of SRB's subscales, alcohol use, smoking and feeding behaviour.

There was a significant difference in terms of gender, age, type of high school, class level, participating in sport and art activities or not and perceived parental attitude factors of the total of SRB and its sub-dimensions obtained by the student participating in the research. A significant undifferentiating was observed in terms of socio-economical status and long period of time residence factors.

There was a significant difference in terms of gender, age, type of high school and perceived parental attitude factors; there was a significant undifferentiating in terms of class level, long period of time residence and participating in sport and art or not according to total points of SPSS and its subscales' points.

There was a significant difference in terms of gender, age, participating in sport and art activities or not and perceived parental attitude factors; there was a significant undifferentiating in terms of type of high school, class level, socioeconomic status and long period of time residence according to the points obtained by STUS.

The evidences obtained by the research were discussed together with the research result in the related writing. And in accordance with results obtained, some suggestions were developed.

Keywords: Substance Use Trend, Perceived Social Support, Risk Behaviors, High School Students.

ÖN SÖZ

Bu araştırmanın amacı; lise öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin algılanan sosyal destek ve riskli davranışlarla arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Çalışma beş bölümden oluşmuştur. Birinci bölümünde, araştırmanın arka planı, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, sınırlılıkları ve sayıltıları açıklanmıştır. İkinci bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi verilmiştir. Üçüncü bölüm araştırmanın yöntemine ayrılmış, dördüncü bölümde araştırmada elde edilen bulguların açıklanması ve yorumlanması yer almıştır. Beşinci ve son bölümde ise araştırma sonuçlarına ve önerilere yer verilmiştir.

Tez çalışmasının her aşamasında, yardımlarını esirgemeyen, çalışmalarımı sabırla, titizlikle izleyen, yapıcı eleştirileri ile eksikliklerimin giderilmesinde bana yardımcı olan çok kıymetli tez danışmanım ve hocam sayın Yrd.Doç.Dr. Erhan TUNÇ'a;

Veri toplama araçlarının uygulanması sırasında bana yardımcı olan ilgili okul müdürlerine, müdür yardımcılara , öğretmenlerine ve öğrencilerine;

Tüm ömrümde olduğu gibi hayatımın her döneminde de sınırsız desteklerini arkamda hissettiğim canım aileme, sonsuz teşekkür eder, sevgi ve saygılarımı sunarım.

Gökcan SEVER

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	2
1.2. PROBLEM CÜMLESİ.....	3
1.3. ALT PROBLEMLER.....	3
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1.6. SAYILTIAR	5
1.7. SINIRLILIKLAR.....	6
1.8. TANIMLAR.....	6
2.KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1.MADDE KULLANIMI İLE İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR.....	8
2.1.1. Madde Nedir?.....	8
2.1.2 .Madde Kullanımı.....	8
2.1.3. Madde Kullanmaya Neden Olan Etmenler.....	9
2.1.4. Madde Kullanma Eğilimi.....	11
2.2.ALGILANAN SOSYAL DESTEK İLE İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR.....	14
2.2.1.Sosyal Destek Kavramı.....	14
2.2.2. Sosyal Destek Kaynakları.....	15
2.2.3.Algılanan Sosyal Destek Kavramı	17
2.3.RİSKLİ DAVRANIŞLARLA İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR.....	18
2.3.1.Riskli Davranış Nedir?.....	18
2.3.2. Riskli Davranışların Alt Boyutları.....	19
2.3.2.1.Antisosyal Davranışlar.....	20
2.3.2.2.Alkol ve Sigara Kullanımı.....	21

2.3.2.3. İntihar Eğilimi.....	23
2.3.2.4. Beslenme Alışkanlıkları.....	24
2.3.2.5. Okul Terki.....	25
2.3.3. Riskli Davranışlara İten Nedenler.....	26
2.3.4. Riskli Davranışların Algılanan Sosyal Destek ile İlişkisi.....	27
2.4.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	29
2.4.1. MKE ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar.....	29
2.4.2. MKE ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar.....	32
2.4.3. ASD ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar.....	33
2.4.4. ASD ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar.....	38
2.4.5. Riskli Davranışlar ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar	39
2.4.6. Riskli Davranışlar ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar	42
3.MATERYAL VE YÖNTEM.....	45
3.1.YÖNTEM.....	45
3.1.1.Araştırmanın Deseni.....	45
3.1.2.Evren ve Örneklem.....	45
3.1.3.Veriler Toplama Araç ve Teknikleri.....	46
3.1.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	46
3.1.3.2. Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği.....	47
3.1.3.3.Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	47
3.1.3.4.Riskli Davranışlar Ölçeği.....	48
3.1.4.Verilerin Toplanması.....	49
3.1.5.Verilerin Çözümlemesi ve Yorumu.....	49
4.BULGULAR VE YORUM.....	50
4.1.BULGULARIN BETİMSSEL DEĞERLENDİRME SONUÇLARI ve YORUMLARI.....	50
4.1.1. Dağılımın normalliği üzerine yapılan istatistiksel işlemler.....	50
4.1.2. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum	50
4.1.3. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	52
4.1.4. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum....	53
4.1.5. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum	55
4.1.6. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	57
4.1.7. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	59

4.1.8. Araştırmanın Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	61
4.1.9. Araştırmanın Sekizinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	63
4.1.10. Araştırmanın Dokuzuncu Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum....	64
4.2.SONUÇ ve TARTIŞMA	66
4.3. ÖNERİLER	76
4.3.1 Alanda Çalışanlar (Uygulayıcılar) İçin Öneriler.....	76
4.3.2.Araştırmacılar İçin Öneriler.....	76
4.3.3.Aileler İçin Öneriler.....	77
KAYNAKLAR	78
EKLER	89
EK. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	90
EK.1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	91
EK.2. RİSKLİ DAVRANIŞLAR ÖLÇEĞİ (RDÖ).....	92
EK.3. ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ (ASDÖ-R).....	93
EK.4. MADDE KULLANMA EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ (MKEÖ).....	94
EK.5. ARAŞTIRMA İZİN TALEBİ.....	95
ÖZGEÇMİŞ	96
VITAE	96

TABLOLAR LİSTESİ

- Tablo 1.** Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden Aldıkları Puanların Dağılımın Normallliğini Denetlemek Amacı ile Yapılan Bir Örneklem Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları.....50
- Tablo 2.** Bireylerin cinsiyetlerine göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve Mann-Whitney U testi sonuçları.....51
- Tablo 3.** Bireylerin yaşlarına göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları....52
- Tablo 4.** Bireylerin lise türlerine göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.....54
- Tablo 5.** Bireylerin sınıf düzeylerine göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.....56
- Tablo 6.** Bireylerin sosyoekonomik durumlarına göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.....58
- Tablo 7.** Bireylerin ikamet ettikleri yere göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.....60
- Tablo 8.** Bireylerin spor/sanat etkinliklerine katılmalarına göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve Mann-Whitney U testi sonuçları.....62

Tablo 9. Bireylerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.....63

Tablo 10. Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiyle ilgili Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Değerleri.....65

KISALTMALAR

Akt.	: Aktarma
Ark.	: Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
SPSS	: Statical Package For The Social Science (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı)
ASDÖ	: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği
RDÖ	: Riskli Davranışlar Ölçeği
MKEÖ	: Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği
SAP	: Substance Abuse Proclivity Scale

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Yaşam dönemleri içerisinde ergenlik döneminin gerek olumlu özellikler açısından gerekse olumsuz özellikler açısından çok farklı ve özel bir yeri olduğu bilinmektedir. Bunda bedensel, cinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve zihinsel gibi birçok boyutta bireyde yoğun bir gelişim ve değişimin olması önemli bir rol oynamaktadır. Bu değişim ve gelişime ayak uydurmak bazen çok zor olabilmekte ve bu süreçte ergen, madde kullanma, riskli davranışlara yönelme gibi problemlerle karşı karşıya kalabilmektedir.

Ergenlik dönemi, bireylerde fiziksel, duygusal, ahlaki ve psikososyal gelişim aşamaları yönüyle büyük değişimlerin yaşandığı bir dönemdir (Arı, 2008). Ergenlik döneminde “ben kimim” sorusuna cevap arayan bireyler, kendi kimliğini bulmaya çalışırken önce başkalarının kimliğine müracaat ederler (Selçuk, 2008) fakat aynı zamanda bağımsızlıklarını bulabilmek için ailelerinin desteğine de ihtiyaç duyarlar (Hortaçsu, 1997). Genç, bağımsızlaşma ve kendini ispatlama adına birçok riskli davranışı deneme içerisine girebilirler. Özellikle sigara, alkol gibi maddelerle bu özerkliğini kanıtlama çabası içerisine girerken diğer taraftan antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, okul terki ve beslenme alışkanlığı gibi birçok riskli davranışları da sergileyebilir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana gençlik çağında işlenen suçların arttığı ve toplumsal bir sorun durumuna gelmekte, sanayileşme ile birlikte hızla büyüyen kentlerde gençler arasında çalma, soygun, yaralama, adam öldürme, vuruculuk, kırıncılık, evden kaçma, içki ve uyuşturucu kullanımı, cinsel sorumsuzluklar ve çeşitli yasak çiğnemeler yaygınlaşmaktadır (Yörükoğlu, 2004).

Sosyal destek genel olarak bireye çevresindeki insanlar tarafından yapılan yardım olarak tanımlanır. Ayrıca sosyal destek, bizi seven, ilgi gösteren, güvенеbileceğimiz insanlara ulaşabilmemizdir (Dinçkol, 2000).

Sosyal destek; bireyin çevresinde gördüğü ilgi, sevgi, takdir ve güvenin yanı sıra, bilgi edinme ve maddi yardım gibi sosyal, psikolojik ve ekonomik nitelikli destek olarak tanımlanabilir. Yapılan çalışmalar, bireyin yaşadığı birçok sorunun temelinde sosyal destekten yoksun oluşun bulunduğu ve bireyin zorlu yaşam

olaylarıyla başa çıkabilmesinde sosyal desteğin güçlü bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır (Budak, 1999).

Ergenlik çağındaki gençlerde yapılan araştırmalar, bu gençlerin sorunlarının, buldukları yaş grubuna, okula devam edip etmemesine, anne babasının gence karşı olan tutumuna, gencin zekâsına, çevresi tarafından kabul edilme derecesine göre değiştiğini göstermiştir (Kulaksızoğlu, 2000). Bundan ötürü ergenlik döneminde bulunan lise öğrencileri için sosyal desteğin önemli olduğu görülebilmektedir. Aksi durumda lise öğrencilerinde sosyal destek yoksunluğunun öğrencileri içine kapanmaya, derslerinde başarısızlığa, riskli davranışlar sergilemesine ve madde kullanma gibi olumsuz durumların geliştirmesine sebebiyet verebileceği düşünülmektedir.

Yaşam dönemleri içerisinde ergenlik, bireyin benliğine dönük duygularının en çok değiştiği; bununla birlikte, sağlıklı bir kişilik gelişimi için kendini kabul edebilmenin önem kazandığı ve bu karmaşa içinde sosyal desteğe yoğun olarak ihtiyaç duyulan bir dönemdir (Erdem ve Akman, 1995). Bundan dolayı, ergenlik psikolojisinde sosyal desteğin önemli bir boyutu oluşturduğu ifade edilebilir. Sosyal destek yoksunluğu bireylerin madde kullanma ve riskli davranışlar sergilemesine yol açabilir. Bunun için ailelerin ergenlik döneminde bulunan çocuklarına iyi bir ortam sağlamaları ve destekleyici olup, ergen birey veya bireylere yalnız olmadıklarını hissettirmeleri, ergenlik döneminde bulunan bireylerin bu gelişim süreçlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamalarına olanak sağlamaları gerekir. Ailesi tarafından doğru yönlendirilmemiş, yanlış öğretilere sahip ya da ihmal edilmiş bireyler kötü alışkanlıkları, küfürbazlıkları, saldırganlıkları, kavgacılıkları, huysuzlukları vb. nedenlerle gruba dâhil edilmeyebilmekte ve gruplardan dışlanabilmektedir (Başaran, 1974). Bu durumu yaşayan bireyler insanlarla yakınlık kurmada zorlanabilmekte, yalnız kalabilmekte ve sonrasında sigara, alkol ve internet bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklara maruz kalabilmektedirler.

Yukarıda yapılan açıklamalara bakıldığında; Madde kullanımı, Türkiye'nin ve dünya ülkelerinin önemli bir sorunu haline gelmekte ve her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2014) verilerine göre bütün mamulü kullanan bireylerin %18,5'i 15-24 yaş aralığında olduğu, yine bu yaş aralığında alkol kullanma oranının %13,3 olduğu görülmüştür.

Meclis Araştırma Kurumu Raporu (MAKR, 2008)'na göre ülkemizde madde kullananların %75'inin 20 yaşından önce madde kullanmaya başladığı tespit edilmiştir.

Okullarda şiddeti önleme eylem planı veya Türkiye Bağımlılıkla Mücadele gibi programlar geliştirilerek riskli davranışlarla mücadele edildiği görülmektedir.

Bu nedenle riskli davranışlar, madde kullanma ve madde kullanmayı etkileyen faktörlerin farklı açılardan araştırılması, bilimsel çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular ışığında önleyici tedbirlerin alınması önem arz etmektedir. Bu araştırma, lise öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin algılanan sosyal destek ve riskli davranışlar arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırma olması nedeniyle alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

Bu çalışma ile "*lise öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin algılanan sosyal destek ve riskli davranışlarla bir ilişkisi var mı?*" sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu çerçevede araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

1.3. ALT PROBLEMLER

Araştırmanın ana problemine bağlı olarak şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'den aldıkları puanlar cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Öğrencilerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'den aldıkları puanlar yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

3. Öğrencilerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'den aldıkları puanlar lise türlerine göre farklılaşmakta mıdır?

4. Öğrencilerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'den aldıkları puanlar sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

5. Öğrencilerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'den aldıkları puanlar sosyoekonomik durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

6. Öğrencilerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'den aldıkları puanlar uzun süre ikamet edilen yerleşim yerlerine göre farklılaşmakta mıdır?

7. Öğrencilerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'den aldıkları puanlar spor/sanat faaliyetlerine katılımlarına göre farklılaşmakta mıdır?

8. Öğrencilerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'den aldıkları puanlar algıladıkları anne-baba tutumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

9. RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında ilişki var mıdır?

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin, algılanan sosyal destek düzeyleriyle, riskli davranışlar arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere (cinsiyet, yaş, lise türü, sınıf düzeyi, SED, ikamet edilen yer, spor/sanat etkinliklerine katılıp katılmama, algıladıkları anne-baba tutumu) göre farklılaşma gösterip göstermediğini belirlemek ve elde edilen sonuçları konuyla ilgili kuramsal yaklaşımlarla tartışmaktır.

1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Madde kullanma Türkiye'nin olduğu gibi aslında dünyanın da önemli sorunlarından biridir. Buna bir de ergenlik gibi çalkantılı bir dönem de eşlik edince madde kullanma problemi bireysel ve toplumsal düzeyde önem kazanmaktadır. Özellikle maddeye erişimin çok kolay olduğu günümüzde her öğrenci adeta madde kullanmaya aday bir birey haline gelmektedir. Gerek Türkiye'de gerekse dünyada madde kullanımı ile ilgili olarak çeşitli yöntemlere başvurulmaktadır. Ancak önemli olan sorun ortaya çıkmadan yordayabilmek böylece önleyici çalışmalar yapabilmektir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK, 2013), raporlarına göre; ceza infaz kurumlarına giren ve çıkan hükümlülerden 18 yaşından küçük olanların oranı son 4 yılda artmakta olduğu ve bu cezaların çoğu riskli davranışlar ve uyuşturucu suçlar sonucunda alındığı tespit edilmiştir. TBMM Meclis Araştırma Komisyonu (2009) raporuna göre uyuşturucu madde kullanımından dolayı hükümlü veya tutukluların sayısı ile bu tür maddelerin kullanımı sonucu ölenlerin sayısı her geçen yıl artmaktadır. Bundan dolayı gerekli tedbirler alınmadığı takdirde bu sayıların her geçen gün artacağı bir gerçektir.

Türkiye’de, eğitim kurumlarında, çeşitli şekillerde birçok şiddet eylemine şahit olunmaktadır. Yapılan araştırmalar, okullarda gerçekleşen şiddet olaylarının yaygın bir düzeyde seyrettiğini göstermektedir. Özmen ve Küçük (2013) tarafından yapılan bir çalışmada öğrencilerin yarıya yakını şiddet uyguladıkları ve son bir yıl içinde kavga ettikleri tespit edilmiştir. Bir başka araştırmada, öğrencilerin yaklaşık %10’unun ateşli silah taşıdığı; çete üyesi olanların olmayanlara göre yaklaşık 8 kat daha fazla yaralayıcı/kesici alet taşıdığı; on iki yaşından önce birisini yarayanların oranının % 39 olduğu; hayatı boyunca en az bir kez başkasını yarayanların oranının ise %26 olduğu görülmüştür (Ögel, Tarı, Eke, 2006).

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından 14.03.2006 tarihinde, “Öğrencilerimizin Zararlı Madde Kullanımı ve şiddet Gibi Risklerden Korunması Genelgesi” ve 15.09.2014 tarihinde "Uyuşturucu Kullanımı ve Bağımlılıkla Mücadele Genelgesi" çıkartılarak madde kullanımı ve riskli davranışlarla mücadele edilmeye çalışılmıştır.

Bu bilgiler ışığında lise kurumlarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin madde kullanma eğilimlerini ve riskli davranışlarını belirlemek açısından madde kullanma ve riskli davranışları etkileyen faktörlerin ve sorunlu alanların belirlenmesi, bu sorunların çözümü ile ilgili tedbir alınması hususunda bu çalışmanın yarar sağlayacağı umulmaktadır. Bu araştırma, özellikle önleyici rehberlik kapsamında madde kullanma eğiliminin riskli davranışlarla algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin ortaya konması açısından literatüre önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir.

1.6. SAYILTILAR

Araştırmada aşağıdaki sayıtlılardan hareket edilmiştir.

1. Araştırma kapsamına alınan çalışma grubunun, evreni temsil ettiği,
2. Araştırmaya katılan öğrencilerin, “Kişisel Bilgi Formu”, “MKEÖ”, “ASDÖ” ve "RDÖ"ne içtenlikle cevaplar verdiği,
3. Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan ölçme araçlarının sonuçlarının geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

1.7. SINIRLILIKLAR

1-Bu araştırma, 2014-2015 eğitim- öğretim yılında Gaziantep İli Şehitkâmil ile Şahinbey İlçelerinde öğrenim görmekte olan 411 lise öğrencisiyle,

2-Araştırmada elde edilen demografik bilgiler araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formunun ölçtüğü niteliklerle,

3-Araştırmada ele alınan riskli davranışlar, RDÖ'nün ölçtüğü niteliklerle,

4-Araştırmada ele alınan algılanan sosyal destek, ASDÖ'nün ölçtüğü niteliklerle,

5-Araştırmada ele alınan madde kullanma eğilimi, MKEÖ'nün ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.8. TANIMLAR

Bu bölümde araştırmaya konu olan temel kavramların tanımları verilmiştir.

Madde: DSM- IV'e (Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı)(1998) göre madde; herhangi bir nedenle denenen, kötüye kullanılan bir ilaç ya da toksin olarak tanımlanmaktadır.

"Madde" kullanımı sonucu kötüye kullanım ve bağımlılığa yol açabilecek, değişik yollarla kullanıldığında duygudurum, algılama, biliş ve diğer beyin işlevlerinde değişiklik yaratan her türlü kimyasal olarak tanımlanabilir. Bunlar esrar, eroin, kokain gibi reçete ile verilemeyen, yasadışı maddeler olabileceği gibi, amfetaminler, benzodiazepinler, diğer sedatif, hipnotik ilaçlar gibi yasal düzenlemeler çerçevesinde reçete ile verilebilen ilaçlar ya da yasal denetimlere tabi olmayan veya satışlarında kısmi yasal düzenlemeler olan uçucular, tutun (nikotin), kahve (kafein) ve alkol (ethanol) gibi maddelerdir (Uluğ, 1997).

Madde kullanma eğilimi: Kişinin çeşitli nedenlerle madde kullanmaya yatkın olmasıdır.

Madde kullanma eğilimi, yaşam boyunca karşılaşılan sorunlar ve güçlükler karşısında olumsuz duygulanımı azaltmanın ya da olumlu duygulanımı arttırmanın aracıdır. Örselenme öyküsü olan bireylerin, duygusal/fiziksel kötüye kullanım ve cinsel taciz sonucunda ortaya çıkan düşük benlik saygısını giderebilmek, çökkünlük ve bunaltı belirtilerini denetleyebilmek amacıyla madde kullanma eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Riggs ve ark. 1990, Stewart ve Conrod 2003, akt. Toker, 2008).

Sosyal Destek: Zor durumda ya da sıkıntı içinde olan bireye aile üyelerinin, akrabalarının, arkadaşlarının yanı sıra diğer toplumsal ilişkilerin sağladığı veya sağlayacağı destek kaynaklardır (Şahin, 1999).

Sosyal Destek, bireylerin yaşamlarında yer alan zor zamanlarında geliştirdikleri, kendilerine değer verilmesi, özen gösterilmesi, ihtiyaç duyduklarında başvurabilecekleri insanların bulunması, sahip oldukları ilişkilerden doyum bulunması yönünde bir destek olarak tanımlanmaktadır (Zaimoğlu ve Büyükberber, 1992).

Algılanan Sosyal Destek: Sosyal destek işlevinin yeterli olup olmadığı konusunda kişinin kendi yargısıdır. Bireyin sosyal ilişkilerinden sağladığı doyumdur (Mengi, 2011).

Algılanan Sosyal Destek, bireyin diğerleri ile güvenilir bağlar olduğuna ve desteği sağlayacağına dair bilişsel algılamasıdır. Diğerlerinden elde edebildiği sevgi, saygı ve sosyal bağlanmanın subjektif bilişsel değerlendirmesidir (Oktan, 2005).

Risk: Sonucunda tehlikeli bir durumla karşılaşma olasılığı olan bir olaydır (Ögel, 2007).

Risk, bir tehlikenin gerçekleşme olasılığının toplumsal düzeyde niceliksel olarak ifade edilmesidir (Polatkan, 2007).

Riskli Davranış: Kişinin mevcut durumu değerlendirmesi ve söz konusu durum içerisinde tehlike oranı yüksek olan yönü veya yöntemi tercih etmesidir. Diğer bir deyişle riskli davranış, kişiyi tehlikeye atan ve hayati anlamda tehlike yaratan; hastalık veya ölümle sonuçlanma ihtimali yüksek olan davranışlardır (Ögel, 2007).

Riskli davranışların bir diğer tanımı ise, “ergenlerin iyilik halini tehdit eden ve sorumlu birer yetişkin olma hallerini engelleyen davranışlar” şeklindedir (Lindberg, Boggess ve Williams, 2000. Akt. Gençtanırım, 2010).

Alikaşifoğlu (2008), riskli davranışları, “gençlerin sağlık ve iyilik hallerini ve yaşamlarını etkileyen ve potansiyel olarak olumsuz sonuçlar olabilecek davranışlar” olarak tanımlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, “Madde, madde kullanımı, madde kullanma eğilimi, sosyal destek, sosyal destek kaynakları, algılanan sosyal destek, riskli davranış ve riskli davranışların alt boyutları” konularını içeren kuramsal çerçeveye ve araştırma konusuyla ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1.MADDE KULLANIMI İLE İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1.1.Madde Nedir?

Bağımlılık yapan pek çok madde hemen hemen her toplumda tarihin erken dönemlerinden beri kullanılmaktadır. Özellikle bu maddelerin kişinin fizyolojisine ve psikolojisine etkilerinin çeşitliliği, bağımlılık ve kötüye kullanım arasındaki çizginin birbirine çok yakın olmasından kaynaklanan hukuksal boyutunu belirlemenin zorluğu, tanım ve kavramlarını da belirlemeyi zorlaştırmaktadır (Acar, 2006).

Madde, kötüye kullanım ve bağımlılığa yol açabilecek, değişik yollarla alınabilen duygudurum, algılama, biliş ve diğer beyin işlevlerinde bir değişiklik yaratan her türlü kimyasal madde olarak tanımlanabilir. Bunlar esrar, eroin, kokain gibi reçete ile verilemeyen, yasadışı maddeler olabileceği gibi, amfetaminler, benzodiazepinler, diğer sedatif, hipnotik ilaçlar gibi yasal düzenlemeler çerçevesinde reçete ile verilebilen ilaçlar ya da yasal denetimlere tabi olmayan veya satışlarında kısmi yasal düzenlemeler olan uçucular, tütün (nikotin), kahve (kafein) ve alkol (etanol) gibi maddelerdir (Ceyhun ve ark., 2001).

Madde sözcüğü, tıbbi amaçlar dışında kullanılan ilaçları ve birçok kimyasal içeriği tanımlamak için kullanılmaktadır.

2.1.2.Madde Kullanımı

Madde kullanımı ile en yaygın olarak ergenlik döneminde karşılaşılmaktadır ve bu dönemde yaşanan diğer fizyolojik, psikolojik ve sosyal krizlerle birleşerek büyük bir sorun alanı oluşturmaktadır. Bu yüzden bu alandaki epidemiyolojik çalışmaların büyük çoğunluğu lise öğrencileri üzerinde yürütülmektedir. Ayrıca gözlemlerimize, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Emniyet Müdürlüğü kayıtlarına göre eğitime devam eden madde kullanıcıları çoğunlukla eğitimlerinin başında lise

eğitimini yarım bıraktadırlar. Bu durum Şiddet, suç gibi toplumsal sorunlar açısından riskli durumlara yol açabilmektedir (Yıldız, 2009).

Kişinin madde kullanmaya başlama davranışının anlaŐılabilmesi için sosyal ve psikolojik açıklamalar, madde kullanımının sũrdũrũlmesinin nedenlerinin anlaŐılabilmesi için ise biyomedikal disiplinler daha uygundur. Lettieri'ye gŕre madde kullanımından, madde kŕtũye kullanımına doğru ilerlemeyi anlayabilmek için biyomedikal etmenlerle, sosyolojik elemanların bileŐimi en uygun açıklamayı sağlar (akt. Tamar, 2001). Ergenlikte madde kullanımını anlayabilmek için temel etmenlerin kişilik, aile, akran ve evre belirleyicileri olduğu gŕz ardı edilmemelidir.

Ŗzellikle psikolojik faktŕrler farklı yaklaŐımlarca değişik Şekillerde açıklanmıştır. VaroluŐu YaklaŐımcılardan olan Frankl, insanın anlam arayıŐı içinde olan bir varlık olduğunu ifade etmiş ve madde bağımlılığını, anlamsızlığın, boŐluđun yerini bireyin uyuşturucu madde ile giderme çabası olarak gŕrmuŐtũr. Hũmanistlerin ŕncũlerinden Rogers ise koŐulsuz sevgi ile bũyũtũlmeyen kişilerin, ŕzsaygı dũzeylerinin dũŐeceđi, bunun sonucunda değerli olma ihtiyaı duymayacağı için; her tũrlũ saygın olmayan davranışı sergileyebileceğini ifade etmiştir. Saygın olmayan bu davranışlardan biri de madde kullanmadır. Psikanalistlerin ŕncũsũ Freud, gũsũz egonun ve oral kişilik yapısının gelişimini, Adler aŐađılık duygusunu, Otto Rank ayrılık anksiyetesini madde kullanımının nedeni olarak gŕstermektedirler (Akbaba, 2004).

2.1.3. Madde Kullanmaya Neden Olan Etmenler

Ergenlerde madde kullanmaya neden olan etmenlere baktığımızda sadece tek bir sebepten bahsetmek mũmkũn değildir. Madde kullanmada çok çeşitli sebeplerin etkili olduğunu gŕrmekteyiz.

Kuzucu (2014)'ya gŕre, madde kullanımının nedenleri karmaşık ve çeŐitlidir. Yalnızlık, endiŐe, acı, umutsuzluk, reddedilme ve gereksinimlerini karŐılayamama gibi olumsuzluklardan kaçıŐ bu nedenlerin başında gelmektedir.

Ergenler maddeyi olumsuz duyguları ile baş edebilmek ve hoŐa giden duygular yaŐayabilmek için kullanırlar. Ayrıca, ergenlerin pek çoğu madde kullanımından kaçınacak sosyal beceri ve kognitif gelişim dũzeyine de sahip değildirler. Genetik ŕzellikler, depresyon ve okul başarısızlığı gibi bireysel etkenler, aile içi çatıŐma ve aşırı katı ya da aşırı serbest ebeveyn tutumları gibi ailesel

etkenler, arkadaş gruplarının özellikleri, yaşanan çevrenin madde kullanımına karşı tutumu ve maddenin elde edilebilirliği gibi toplumsal etkenler ergenlerin madde kullanması açısından belirleyici olabilmektedirler (Alikashifoğlu ve Ercan, 2006).

Madde kullanımının temelinde biyolojik bir olgu olmasının yanı sıra, aşağıdaki unsurlar da etkili olabilir; bireysel ruhsal özellikler, çevresel nedenler, maddeye ulaşmak ve maddeyi temin etmenin kolaylığı, akran grubu ve arkadaş grubu, ailenin yaşadığı çevrenin özellikleri, ailenin eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyi, toplumun madde kullanımına yönelik bakış açısının ödüllendirici olması gibi (MEB, 2010).

Yapılan araştırmalar, gençlerin en sık olarak merak nedeni ile madde kullanmaya başladıklarını göstermektedir. Bu nedenle uyuşturucuya karşı özendirici davranışlardan kaçınmak gerekir. Arkadaş baskısı ikinci önemli etkidir. Bir arkadaş ortamında yapılan ısrara çoğunlukla dayanılamamaktadır. Arkadaş grubunun dışında kalmak, onlardan farklı olmak korkusu yaşanmaktadır. Bir de buna merak eklenirse kullanım kaçınılmaz olmaktadır. Bu nedenle gencin kendi hakkını koruması, “hayır” diyebilmesi çok önemlidir. Sorunlarını çözmek için başka yol kalmadığına inandıkları anda kullanım sıktır. Bir başka deyişle çaresizlik önemli bir etkidir. Bu nedenle gençlerin sorunlar karşısında davranış biçimleri ve başa çıkma yöntemlerinin öğretilmesi önem kazanmaktadır. Bu maddeleri kullanmak gencin kendini kanıtlamasının bir yolu olarak algılanmaktadır. Farklı ve değişik gözükme, bir tür beğeni toplamak amaçlanmaktadır (www.ogelk.net.)

Genel olarak madde kullanmanın nedenlerini şu başlıklar altında toplamak mümkün:

1. Psikolojik etkenler:

- Uyum sağlama çabası: Kişi çevresine uyum sağlayabilmek ve bu yolda çektiği sıkıntıları azaltabilmek için madde almaktadır. Çevrede olanları veya zihinde olanları değişime uğratarak kendini rahat hissetme çabasıdır.
- Kişilik Özellikleri: Yeterli sosyal ilişkiler kuramamak, engellenme eğiliminin düşük olması, ödüllendirmenin gecikmesine dayanamama, sorunları çözebilmek yetisinin yetersiz olması, riski göze alabilen davranış biçiminin var olması.

2. Kültürel etkenler:

İnsan kültürüne ait birçok etken madde kullanmaya başlamayı etkileyebilir. Kültürün içinde belli bazı törenlerde geleneksel olarak çeşitli maddelerin kullanılması (örneğin bir partide alkol kullanılması gibi) sayılabilir.

3. Aile ilişkileri:

Aile ile çeşitli sorunlar yaşayan çocuklarda, madde kullanma yaygınlığı daha fazla bulunmuştur.

4. Kalıtımsal etkenler:

Ebeveynleri alkol kullanan çocuklarda alkol kullanım sıklığı daha yüksektir. Diğer uyuşturucu maddeler ile ilgili olarak bu konuda yapılan çalışmalarda kesin bilgiler edinilememekle birlikte, bu yönde bazı veriler saptanmıştır.

5. Sosyal etkenler:

Madde kullanımının toplum tarafından kabul görmesi, kullanım oranını daha da arttıracaktır.

6. Maddeye erişebilirlik:

Eğer uyuşturucu madde kolaylıkla bulunup, elde edilebiliyor ise, kullanım oranı yüksektir. Ancak bu etkenin önlenmesi tek başına yeterli değildir (www.kartanesi.info.tr).

2.1.4. Madde Kullanma Eğilimi

Kişilik bozukluğu, zayıf kişilik, iradesizlik madde kullanımına yatkınlık sebepleri değildir. Elbette bazı ortak özellikler bulunmaktadır. Ailesel özellikler, çevresel ve sosyoekonomik faktörler, davranış sorunları, olumsuz ergenlik deneyimleri gibi ana konular olarak etki yapmaktadır. Bunlar mutlak etkili faktörler değildir. Sadece madde kullanma riskini arttırmaktadırlar. Ailesel Özellikler; ailede madde kullanımı, psikiyatrik sağlık sorunu olan aile üyeleri, geniş ve kalabalık aileler, aile içi stresin fazla olması, aile içi şiddet, parçalanmış aileler, ebeveynlerden birisinin kaybı, baskıcı ya da aşırı koruyucu/kollayıcı aile, idealize edilen bir ebeveynin olmaması gibi faktörler. Çevresel Faktörler; gelir durumu, uygunsuz barınma ve sağlık koşulları, işi olmamak, madde kullanımının yüksek olduğu muhitlerde yaşamak gibi faktörler. Davranış Sorunları; duygularını ifade etmede güçlük, aşırı duyarlılık, stres ile başa çıkmada yetersizlik, ilişki kurmakta güçlük, özgüven düşüklüğü, isyankârlık, otoriteye tahammülsüzlük, dürtüsellik, kendini

kontrol edememe, okul başarısızlığı, saldırgan davranışlarda bulunma, içe dönüklük, suç işlemeye yatkınlık, psikiyatrik sorunlar. Olumsuz Ergenlik Deneyimleri; özgüven eksikliği, başarısızlık duyguları, umutsuzluk, aile bireyleri ile kötü ilişkiler, değer görmeme (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013).

Gülkan (1994)'e göre, son yıllarda yapılan çalışmaların çoğu uyuşturucu madde kullananların kişilik özelliklerini araştırmaya yönelik olduğu; madde kötüye kullanımına neden olabilecek psikopatolojik kişilik özellikleri ortaya konmaya çalışıldığı, uyuşturucu madde bağımlıları arasındaki kişilik bozukluğu oranının genel popülasyona göre daha fazla olduğu savunulmuştur.

Beyazyürek ve Şatır (2000)'a göre, bazı kişilik bozuklukları madde bağımlılığı riskini arttırabildiği, özellikle antisosyal, borderline, paranoid tipteki kişilik bozukluklarında saldırganlık, şiddet, alkol ve madde kullanmaya ve bağımlılık geliştirmeye yatkınlık gözlenebileceği, bağımlı kişilerde genel olarak güvensizlik, bencillik, kolay yalan söyleyebilme, tahammül eşiğinde düşüklük, sabırsızlık, kendine sıkıntı verebilecek durumlara dayanamama, riskli davranışları göze alma, plansız eylemler yapma, kişiler arası ilişkilerde sık sık sorun yaşama gibi ortak özellikler bulunabileceği ifade edilmiştir.

Genel olarak çocuk ve ergenlerde alkol ve madde kullanma riskini artıran faktörler aşağıda gösterilmiştir:

Çocuk ve gençlerde alkol ve madde kullanımı için risk faktörleri

(www.e-psikiyatri.com)

Biyolojik Faktörler:

Genetik özellikler, alkol ya da madde kullanımında aile öyküsü, ailede dürtü kontrol bozukluğu öyküsü, davranış bozukluğu ya da antisosyal kişilik bozukluğu gibi ailede duygudurum bozukluk öyküsü.

Psikolojik Ve Davranışsal:

Nörokognitif değişiklikler, duygudurum bozuklukları, anksiyete bozuklukları, dürtüsellik, öğrenme güçlükleri, sosyal becerilerde düşüklük, madde kullanımı ile ilgili olumlu tutum ve davranışlar, hostilite ve agresyon, düşük benlik saygısı, isyankarlık, olumsuz yaşam deneyimleri, davranış bozuklukları, çabuk öfkelenme, fiziksel travma, erken başlangıç.

Sosyal Ve Çevresel Faktörler

Aile İlişkileri:

Ailede alkol, madde kullanımı ya da kumar sorunu olması, ailenin alkol ve madde kullanımı ve kumara karşı olumlu tutumu, aile desteğinin az olması, ailenin çocuğunu izlemede yetersiz olması, özellikle öğrenme güçlüğü ve davranış problemi olan çocuklara karşı ebeveyn becerilerinin etkisiz olması.

Okul İle İlişkiler:

Akademik başarı, olumsuz, disiplinsiz ve güvensiz bir okul ortamı, öğretmenin beklentilerinin düşük olması, madde kullanımına karşı açık bir okul politikasının olmaması, okul sorumluluğunun olmaması, sınıfta içine kapanık ya da agresif davranışlar sergileme.

Arkadaş İlişkileri:

Arkadaşlarının madde kullanması ve bulundurması, alkol, madde kullanımı ve kumarı onaylayıcı tutum ve davranışlar, davranış bozukluğu olan arkadaşlarının olması, arkadaşları tarafından reddedilme, sosyal becerilerinin zayıf olması.

Toplum İlişkileri:

Ekonomik ve sosyal olanakların kısıtlı olması, eğitim olanaklarının yeterli olmaması, yüksek suç oranının olması, yüksek göç oranı, toplumsal normların alkol ve madde bağımlılığı ve kumara izin vermesi.

2.2. ALGILANAN SOSYAL DESTEK İLE İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.2.1. Sosyal Destek Kavramı

Sosyal ilişkiler insan yaşamının temelini oluşturmaktadır. Bütün insanlar yaşam içerisinde çevrelerinde bulunan insanlarla ilişki kurarak yaşarlar. İnsanların diğer insanlarla birlikte olma ve onlarla ilişki kurma ihtiyacı doğum ile başlayıp yaşamları boyunca sürmektedir.

Sosyal destek, bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir. Stresle baş etmede araştırmacılar sosyal desteğin önemi üzerinde durmuşlardır. Bu çerçevede bireyin ailesi, en geniş aile çevresi, arkadaşları, karşı cins arkadaşı, öğretmenleri, iş arkadaşları, komsuları, ideolojik, dinsel veya etnik gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplum gibi faktörler o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Bireyin kendisinde veya destek kaynaklarında meydana gelen değişimler nedeniyle bireyin sosyal destek düzeyi değişebilir. Örneğin, aile bireyleri veya esler arasındaki çatışmalar, baba veya annenin isini kaybetmesi veya eslerden birinin ölümü, sosyal beceri noksanlığı veya bireydeki cinsel sapmalar, bireyin formal ve informal yardım kaynakları konusundaki bilgisizliği, göçler, hastalık, ailenin istemediği bir dinden veya etnikten biriyle evlenmek vb. durumlar bireyin sosyal destek düzeyini düşürebilir (Yıldırım, 1997).

Baldwin (1967), sosyal desteğin kuramsal temelini Kurt Lewin'in Alan Kuramına ve davranış tanımına dayandırmaktadır. Lewin'e göre davranış psikolojik çevrede oluşan değişimdir ve psikolojik çevrenin tüm öğeleri bireyin davranışını etkilemektedir. Bu durumda bireyin olumsuz davranışlarını ortadan kaldırarak yeni davranışlar kazanmasını sağlamak için onun psikolojik çevresinde değişiklik yapmak gerekmektedir. Bireyin sosyal destek sistemi ise onun psikolojik çevresi içerisinde yer almaktadır (Yıldırım, 1998).

Cohen ve Wills (1985) dört sosyal destek türü belirlemişlerdir:

1. Saygı Desteği: Bireyin saygı gördüğü ve kabul edildiği ile ilgili bilgidir. Bireyin kendi öz değeri ve deneyimleri nedeniyle saygı gördüğünün ve herhangi bir kişisel hata ve sorun olsa bile kabul edildiğinin ifade edilmesi bireyin özsaygısını geliştirecektir.

2. Bilgi Desteği: Sorun durumunun tanımlanması, anlaşılması ve bu durumla bas edilmesi konusundaki yardımdır. Öğüt verme, sorunun boyutlarını değerlendirme ve bilişsel rehberlik gibi özellikleri vardır.

3. Sosyal Arkadaşlık: Bos zaman değerlendirme ve benzeri durumlarda başkalarıyla birlikte olmadır. Böyle bir ilişki başkalarına yakın olma ihtiyacını karşıladığı bireyin sürekli sorun üzerinde düşünmekten alıkoyduğu veya olumlu duygu durumu teşvik ettiği için stresi azaltıcı etki yapacaktır.

4. İşlevsel Destek: Finansal yardım, çevresel kaynaklar ve ihtiyaç duyulan hizmetlerin sağlanması anlamına gelmektedir. İşlevsel destek, işlevsel sorunların doğrudan çözülmesi veya bireye rahatlama veya eğlenceye ayırabilecek zaman kazandırması nedeniyle stresi azaltıcı bir özellik göstermektedir.

Tardy sosyal destek kavramını tanımlarken gerekli 5 farklı boyuttan söz ederek bunları şöyle belirtmiştir:

- a) Destek içeriği (duygusal, bilgisel ve araçsal destek gibi)
- b) Desteğin yönü (alınması-verilmesi)
- c) Eğilim (destek kaynaklarının kullanılabilirliği ve hazır bulunuşu)
- d) Desteğin tanımı (yani değerlendirilmesi)
- e) Sosyal ağ (Akt. Erim, 2001).

2.2.2. Sosyal Destek Kaynakları

Yapılan çalışmalar sonucunda çok farklı sosyal destek kaynaklarından söz edilmiştir. Dolayısıyla sosyal destek birçok kaynaktan alınabilir. Bu kaynaklar şu şekilde aktarılabilir:

Sosyal destekte gençlerin çeşitli yönleriyle ilgilenenler beden ve psikolojik unsurların kolaylıkla birbirinden ayırlamayacağını çok iyi irdelerler. Ergenleri, çekici, şaşırtıcı, sevimli, çocuksu, canlı, anlaşılmaz, sıkıcı, çığ, engelleyici ve öfkeli olarak nitelendirsek de, tutumları herhalde ilginçtir. Normal ergende bu karşıt hallerini çeşitli durumlarda izleyebiliriz. Karmaşık problemlerine ergen çözüm bulmazsa ya regresyonla ergenlik öncesi devresine dönecek veya olgunlaşarak erişkinler dünyasına yönelecektir. Ergenlerde genellikle pozitif ve negatif kuvvetler çatışır. Gençlerle ilgilenenlerin görevi de bu olgunluk yoluna görülecek pozitif kuvvetleri güçlendirmeye yardım etmek ve negatif gelen kuvvetleri de azaltmak olacaktır (Yavuz, 1986).

Gelişmeye başlayan ergen yeni alanlarda kendi başına yaşantı denemelerine girmekle bazı yararlar elde edecek veya aksine, başardığı, korktuğu veya kendini yetersiz hissettiği zaman da yardıma koşacak birinin olması onu ferahlatacaktır (Yavuz, 1986).

Ergenlik döneminde aşağıda belirtilen her iki sosyal destek kaynaklarından da faydalanılmaktadır. Ergenlik dönemi gibi zorlu ve çaba gerektiren bir dönemde, diğer bireylerle sağlanan etkileşim ve destek; sorunlara çözüm üretme, ileriye yönelik sağlıklı ilişkiler kurmada, uygun kararlar verebilmede ve umutlu bir bakış açısı kazanmada çok etkili olmaktadır. Bu dönemdeki öğrencilerin önemli destek kaynakları aile, arkadaşlar ve öğretmenler olduğu dile getirilmektedir (Yıldırım, 1998).

Sosyal Destek Kaynakları (Uyan, 2014)

Doğrudan kaynaklar:

- Aile
- arkadaşlar
- komşular
- akrabalar

Dolaylı kaynaklar:

- Danışmanlar
- Öğretmenler
- Sağlık profesyonelleri
- Din adamları gibi sosyal hizmetlerde çalışanlar.

Aile desteği: etkisinin zamanla azalmasına ve aileyle çatışmaların artmasına karşın, ergenlik boyunca önemli bir destek türüdür. Aile desteği; diğerlerinden daha çok, direk olarak ergenin akademik başarısı, olumlu kişisel imajı, kendine güveni ve bütünüyle akıl sağlığıyla alakalıdır. Ebeveyn ilgisi anlamlı bir şekilde okul başarısı ve duygusal uyumu destekleyici faktördür. Aile desteği, yakınlık ve özerklik için yaşa uygun beklentilerle bir araya gelirse ideal bir destektir.

Arkadaşlık ilişkileri: toplulaşma süreci içinde her zaman önemli bir değere sahiptir.

Arkadaşlık ilişkileri ergenlikte toplumsal ilişkilere öncülük ettiği ifade edilebilir. Arkadaş ilişkilerinin; kendini değerli hissetme, ego tatmini, hassasiyet, etkileme, rehberlik ve destek, güvenilirlik ve teşvik etme gibi çeşitli işlemleri söz konusudur. Akran ilişkileri ve akran grubunun yapısı, ergenlik dönemi içerisinde zamanla değişime eğiliminde ve aile ilişkilerine oranla kısa ömürlü olsa da yakın arkadaşlar aidiyet duygusunu beslemekte bunalımı azaltan faktör olmaktadır.

Aile ve arkadaş ilişkileriyle ve bu ikisinden sağlanan desteğin, ergenlerin psikolojik sağlığı açısından öneminin birbirleriyle ne kadar ilişkili olduğuyla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Kimileri aile ve akranların, ergenlerin otonomi mücadelesinde iki zıt ucu temsil ettiğini iddia etmektedir. Bu düşünce aile bağlarının akran bağlarıyla negatif bir ilişki içinde olması gerektiği beklentisine götürebilir (Uyan, 2014).

Bu görüşe karşı olanlar ise aile ve akranlarla olan bağların olumlu bir ilişki halinde bulunduğu görüşünü iddia etmişlerdir. Ebeveynlere bağlılığın kalitesi akranlardaki de dâhil olmak üzere diğer bağlılık ilişkilerini de belirler. Örneğin bir çocuğun ebeveynlerine bağlılığı ne kadar sağlamsa, diğerleriyle o düzeyde bağlanır. Diğer bir farklı bakış açısı ise, aile ve akranların bir birinden tamamen farklı iki “sosyal” dünya oluşturduğu yönündedir. Buna göre: ebeveynlere bağlılık, akranlara bağlılıktan ayrıdır ve her ikisinin de önemi, ergenin öz değerlendirmesine bağlıdır. (Bowlby, 1972, akt. Uyan, 2014). Görüldüğü üzere farklı bakış açıları olmasına rağmen aile ve arkadaş desteğinin çeşitle yönleriyle bireyin ruh sağlığını olumlu veya olumsuz etkilediğinden söz edilebilir.

Okulu, sadece eğitim alınan, devamlılığı gerekli olan, sınıflardan oluşan bir yer olarak düşünmek mümkün değildir. Öğrencilerin kendi yaşlarıyla, kendinden büyük ve küçük öğrencilerle, yetişkinlerle ilişki kurdukları, farklı kültür ve anlayışlarla yetişmiş pek çok karakterin bir arada uzun saatler paylaştıkları bir kurum söz konusudur. Akademik ve sosyal anlamdaki pek çok başarının okulla bağlantılı olduğu; özellikle öğretmenlerden yana algılanan desteğin, motive edici ve okulu daha cazip bir yer haline getirici etkisi olduğu bilinmektedir. Ateş (2012), Mengi (2011), Karataş (2007) ve Chen (2003) gibi araştırmalar gösteriyor ki; özellikle öğretmenden algılanan sosyal destek akademik başarıyı olumlu yönde etkilemektedir.

2.2.3. Algılanan Sosyal Destek

Algılama; yaşantıların ve uyarıcıların farkında olmaktır. Rogers (Akt. Nelson- Jones, 1982), tüm algılama ve farkındalıkları, geçmiş yaşantıdan oluşan ve geleceğe ilişkin bir hipotez veya tahmini içeren karşılıklı bir etkileşim olarak görmektedir. Algılanan destek bireylerin yaşamlarının çeşitli rol alanlarında geliştirdikleri kendilerine değer verildiği, özen gösterildiği, gereksinme

duyduklarında başvurabilecekleri insanların bulunduğu, sahip oldukları ilişkilerde tatmin oldukları inancını işaret eden genel bir kanıdır (Akt. Karadağ, 2007).

Sosyal destek işlevlerinin yeterli olup olmadığı konusunda kişinin kendi yargısı "Algılanan sosyal destek" olarak tanımlanmıştır (Procidano ve Heller, 1983; Akt.Başer, 2006).

Oktan (2005), algılanan sosyal desteği, bireyin diğerleri ile güvenilir bağlar olduğuna ve desteği sağlayacağına dair bilişsel algılaması olarak açıklar. Algılanan sosyal desteğin, diğerlerinden elde edebildiği sevgi, saygı ve sosyal bağlanmanın subjektif bilişsel değerlendirmesi olduğunu, bizim değer verildiğimizi ve sevildiğimizi hissetmemizi ve önemli diğerleri ile ilişkilerimizde iyi olduğumuzu hissetmemizi içerdiğini belirtir.

Algılanan sosyal destekle ilgili önemli bir kavram da “sosyal ağ” kavramıdır. Sosyal ağ, bireylere sosyal desteği iletmek için temel araçtır. Sosyal ağ bireyin yaşamında önemli, hâlihazırda etkileşimde bulunduğu kişileri kapsamaktadır. Sosyal destek ağı çoğunlukla anne, baba ve arkadaşlardan meydana gelir. Algılanan arkadaş desteği kişinin kendini yeterli ve başarılı hissetme olanağını yakalayarak, yetenekleri geliştirmesine ve sağlıklı benlik algısı oluşturmasına yardım eder. Arkadaş desteği etkili bas etme stratejileri geliştirmeyi sağlayarak, aileden de sosyal destek alır (Taysi, 2000).

2.3.RİSKLİ DAVRANIŞLARLA İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.3.1. Riskli Davranış Nedir?

Ergenlerde görülen riskli davranışların temel özellikleri, gencin biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak hem gelişimine hem de yaşamına zarar veren, toplumsal olarak kabul görmeyen davranış kalıpları olmalarıdır. Bu çerçevede ele alındığında riskli davranışların ergenlerin yaşamları üzerindeki olumsuz etkileri bir kez daha ortaya konulmuş olmaktadır (Gençtanırım, 2010).

Kuralın, yasağın olduğu her yerde kuralı bozma, yasağı çiğneme, doğru olandan sapma ya da yasağa karşı gelme her zaman var olacaktır. Ergen kendi arzularına, dürtülerine doyum sağlamaya çalışırken, toplum ona ‘ötekiler’ adına ‘dur’ demektedir. Bu dönemde karşımıza çıkabilecek riskli davranışları gruplandırarak olursak;

- Okul performansında bozulma; notlarda düşme, ödevleri tamamlama motivasyonunda azalma, okul aktivitelerine katılmama, derse girmeme.

- Kişisel alışkanlıklarda belirgin değişimler; artmış/azalmış uyku, faaliyet, iştah ya da hijyen,

- Davranışlarda ve duygudurumda belirgin değişimler; irtabilitede artış, agresyon, motivasyonda azalma, kurallara uymama, duygusal dalgalanmalar, depresyon, intihar düşüncelerini ya da davranışlarını hayata geçirmek,

- İlgi alanlarına karşı arzusunu kaybetme, okul içi sosyal aktivitelere katılımın azalması,

- Sigara kullanımı, sokak dilini kullanmaya başlama,

- Akran gruplarına dahil olma, yasadışı işlere karışma, madde ve alkol kullanımı, güvenli olmayan cinsel deneyimler ve kendini yaralama davranışı ergenler arasında en sık görülen riskli davranışlardandır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013).

Alan yazında sıklıkla karşılaşılan risk alma davranışı, riskli davranışları çağrıştırmakla birlikte, riskli davranışlarla risk alma davranışı birbirinden farklıdır. Bu nedenle, bu iki kavram arasındaki farkın ortaya konulmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir. Risk alma davranışında, bu davranışı sergileyen kişilerin davranışlarının sonucu hakkında bilgi sahibi oldukları vurgulanmaktadır.

Riskli davranışlarda ise, kişi çoğunlukla sonucunu düşünmeden bu davranışları sergilemektedirler. Özellikle ergenlik döneminde, gençler bu tür davranışları sergilerken sonucunu düşünmeden hareket ettikleri belirtilmektedir (Siyez, 2009). Bu bağlamda, risk alma davranışı söz konusu olduğunda ergenlerin bu davranışlarının sonucunun bilincinde olarak hareket ettikleri; ancak problem davranışlar çoğunlukla sonucu düşünmedikleri söylenebilir.

2.3.2. Riskli Davranışların Alt Boyutları

Riskli davranışlar, gençlerin sağlık ve iyilik hallerini yaşamlarını etkileyen ve olumsuz sonuçları olabilecek davranışlar olarak kabul edilmektedir. Ergenlerin yaşamını tehlikeye atan ve gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen pek çok riskli davranış bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında riskli davranışların alt boyutları olarak; antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi,

beslenme alışkanlıkları ile okul terki ele alınmıştır. Bu davranış türlerinin nasıl açıklandığı ve ergenlerde görülme sıklıkları kısaca aşağıda açıklanmıştır.

2.3.2.1. Antisosyal Davranışlar

Ergenlerdeki antisosyal davranışlar devamlılık gösteren sosyal bir problem olarak ele alınmaktadır. Antisosyal davranışlar normlara, değerlere ve toplumsal ilkelere aykırı olarak ortaya konulan davranışlar olarak tanımlanmaktadır.

Antisosyal davranış kavramı saldırganlıktan hırsızlığa, eşyalara zarar vermeden vandalizme kadar çeşitli davranış türlerini içermektedir. Bu davranış türleri benzer bir örüntü göstermekle birlikte bunlar arasında suça yönelik davranışlar özellikle yasalara aykırı olması bakımından daha uç bir boyut taşımaktadır. Özellikle ergenlikte antisosyal davranışlarda bir artış olduğu ifade edilmektedir (Gençtanırım, 2010).

Adler'e göre, davranış bozukluğu gösteren kişi normal insandan farklı iki özellik taşır: 1-Normaldışı nitelikte davranışlar gösteren bir insan, özellikle yaşamının ilk dönemlerinde normal insana oranla daha yoğun eksiklik duyguları içindedir. 2-Bu duyguları ödünleme çabası içinde uyumsuzluğunu artırıcı davranışlar geliştirir. Bundan ötürü normaldışı davranışlar gerek yoğunluk gerekse nitelik yönünden normalden farklılık gösterir. Sullivan'a göre normaldışı davranışlar, gelişim aşamaları süresinde yer alan bozuk yaşantılar sonucu, kişinin kendisine ve diğer insanlara ilişkin yetersiz ve yanlış personifikasyonlar geliştirmiş olmasından kaynaklanır (Geçtan, 2004).

Özellikle son yıllarda okullarda antisosyal davranışların bir boyutu olan saldırganlık ve şiddet olaylarında önemli bir artış olduğu gözlemlenmektedir (Korkut, 2004). Türnüklü ve Yıldız (2002) yaptıkları çalışmada öğretmenler tarafından tanımlanan öğrencilerde gözlemlenen davranışlar olarak arkadaşına küfretme ve fiziksel olarak saldırıda bulunma, hırsızlık, arkadaşlarıyla alay etme, öğretmene yalan söyleme, okul araç gerecine ve başkasının eşyasına zarar verme olarak tanımlanmışlardır.

2.3.2.2. Alkol ve Sigara Kullanımı

Sigara içme davranışı, günümüzde en önemli sağlık sorunları arasında yer almaktadır. Sigara içme davranışı kişinin kendi sağlığını olumsuz yönde etkilediği gibi sigara içmeyenlerin sağlığını da yakından etkilemektedir. Pasif sigara içiciliği son yıllarda özellikle üzerinde durulmaya başlanan bir kavram olmuştur. Tütün kullanımını ve önleme politikalarını izleme, bireylerin sigara dumanından pasif içici konumunun önlenmesi, sigarayı bırakmak isteyenlere yardım edilmesi, bireylerin sigaranın zararları konusunda uyarılması, tütün reklamı, tanıtımı ve sponsorluğu ile ilgili yasakların getirilmesi, tütüne uygulanan vergi miktarını artırılması sigara kullanımını önemli ölçüde etkilemektedir (Yurtsever, 2011).

Çabuk ulaşılabilir olması sebebiyle gençler arasında sigara içmek oldukça yaygındır. Gelişmiş ülkelerde 12-17 yaş arasındaki her beş ergenden birinin sigara tiryakisi olduğu tahmin edilmektedir. Ülkemizde ise bu oran daha yüksektir (Saygılı, 2006).

Sigaranın sağlığa zararlı olduğu kanıtlanmıştır. Özellikle akciğer ve solunum yolları, kalp ve damar sistemi başta olmak üzere hemen bütün organlarımıza zarar verir. Sigara, bazı kanserler ve kronik akciğer hastalığı gibi sağlık açısından önemli sorunların ortaya çıkışında rol oynadığı bilinmektedir.

Dünya genelinde yapılan araştırmalar ilginç veriler ortaya koymaktadır. Tüm veriler değerlendirildiğinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde istemsiz sigara içme sonucu, 37.000'i kalp hastalığından, 3.700'ü akciğer kanserinden, 12.000'i öbür kanserlerden olmak üzere, yılda toplam 53.000 kişinin öldüğü hesaplanmıştır. Edilgin sigara içme, ABD'de, etkin sigara içme ve alkol alışkanlığından sonra, üçüncü "önlenebilir ölün nedeni"dir (Özen,1993, akt. Erel, 2013).

Genel olarak artık ülkemizde insanlar durumun ciddiyetini anladıkları bir gerçektir. Özellikle 2008'den sonra getirilen yasalarla birlikte insanlar daha duyarlı olmaktadır. Bunu yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır.

Yapılan araştırmalara göre Türkiye'de içilen sigara miktarı, uzun yıllar sonra ilk kez geçen yıl 100 milyar adedin altına düşmüştür. Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu'ndan (TAPDK) derlenen verilere göre, 2005 yılında 106 milyar 717 milyon adet olan Türkiye'de satılan sigara miktarı, 2006 yılında 107 milyar 908 milyon adede yükselmektedir. Söz konusu rakam, 2007 yılında ise 107 milyar 455 milyon adet olarak gerçekleşmektedir. Kapalı alanlarda sigara içme yasağının 19

Mayıs'ta uygulamaya girdiği 2008 yılında ise iç piyasada 107 milyar 859 milyon adet sigara satılmaktadır. 2009 yılının Temmuz ayında kapalı alanlardaki sigara yasağının kapsamı genişletilince kahvehane, bar, kafe ve restoranlarda da sigara içmek yasaklanmıştır. 2009 yılında, ülkemizde içilen sigara miktarı, yasağın genişlemesi ile düştüğü gözlenmiştir (Yurtsever, 2011).

Alkol, tarihin eski zamanlarından bu yana üretilip, keyif için içilmesinin yanı sıra alkollü içkilerin birçoğu da ilaç olarak kullanılmıştır. Alkol kullanımı her ne kadar keyif verici olsa da, genellikle doza bağlı olarak çok çeşitli zararlara olanak sağlayarak sağlık açısından yaşam riskini de artırmaktadır. Örneğin; aşırı alkol tüketimi yüksek risk demektir. Alkol çok yaygın olarak kullanılan yasal bir maddedir. Bağımlılık yapıcı etkisi yüksektir. Ancak alkol yasal bir madde olduğu için insanlar bu maddeyi kullanmaktan genelde çekinmemektedir (Ögel, 2002).

Başka birinin aşırı derecede alkol kullanması suretiyle yapılan zararlar, gece geç saatlere kadar uyanık kalınması gibi toplum huzurunun bozulmasından, aile içi şiddet uygulanması, çocukların istismar edilmesi, suç islenmesi, şiddet ve cinayet gibi daha kötü sonuçlara doğru uzanmaktadır. Alkol bağımlılığı ve aşırı kullanımının bir hastalık olarak vücut ve ruh sağlığında yaptığı tahribatlar yanında insanın sosyal ilişkilerini bozduğu ve ayrıca suçlulukla ilişkili olduğu günümüzde pek çok araştırmayla ortaya konulmuştur (Yurtsever, 2011).

Alkol, kolay temin edilebilmesi ve ucuz olması nedeniyle bağımlılık yapan maddeler arasında en sık kullanılanıdır. Buna bir de alkolün toplumda sıradan bir içecek halini alması ve genel kabul görmesi eklenirse sık kullanımın nedeni daha iyi anlaşılabilir olur. Özellikle batılı modern anlayışta alkollü içecekleri yasaklayıcı ve engelleyici önlemlere yer verilmemesi yanında gizi ya da aşıkareklamların yapılması bu sıradanlığın başlıca nedenidir. Ülkemizde alkollü içki tüketimi batılı ülkelerle kıyaslandığında belirgin oranda az olmasına karşın gün geçtikçe tüketimindeki hızlı artış ve gençlerin alkollü içeceklere olan yönelimi sorunun ciddi boyutlarda olduğunu kanıtıdır (Öztürk, 2007).

Alkolün kimyasal adı etil alkol (etanol)dür. Ağızdan alındıktan sonra çok kısa bir süre içinde(yaklaşık 15 dk.) kana karışır ve başta beyin olmak üzere diğer organlar üzerinde etkisini göstermeye başlar. Karaciğerde parçalanır ve çoklukla bağırsak az olarak da böbrek ve akciğer yoluyla vücuttan atılır. Beyne olan etkisiyle insan davranış ve duygularında değişiklikler oluşturur. Bu değişikliklerden bazıları

şunlardır: Canlılık ve neşelilik hali, gevşeme, hareketlerde bozukluk, taşkın ve saldırgan davranışlar, algılamada ve hafızada bozukluk, sıkıntı ve çökkünlük (Öztürk, 2007).

Tüm bu bilgilerin yanı sıra alkol kullanımının bağımlılığa dönüşmesiyle biyolojik, psikolojik, sosyal ve ailevi birçok sorunu beraberinde getirdiği tartışılmaz bir gerçektir.

2.3.2.3. İntihar Eğilimi

İntihar, bireyin kendi hayatına son verme düşünce düzeyinde, davranış (girişim) olmuş ancak ölüm gerçekleşmemiş ve ölüm gerçekleşmiş şekilde kendini gösteren biyo-psiko, duygusal, sosyal faktörlerin bir ürünüdür (Akbaba, 2004).

İntihar, insanın öz benliğine bir saldırganlık ve yok etme eylemi olup, bireyin istemli olarak yaşamına son vermesidir. İntihar eğilimi ise, bireylerde var olan intihar etme riskini ifade etmektedir. İntihar fikirleri, umutsuzluk, kendini olumsuz değerlendirme ve kendine karşı düşmanlık duyguları, intihar olasılığının göstergeleri olarak kabul edilmektedir (Gençtanırım, 2004).

Ergenlik önemli ruhi ve fiziki değişikliklerin ortaya çıktığı bir süreçtir. Bu dönemde genç acayip ve tutarsız davranışlar sergileyebilir. Gençlerin bazıları psikiyatriste götürecek kadar ciddi sorunlar gösterebilir. İntihara teşebbüs edebilir veya şizofreniye yakalanmış olabilir. Çünkü bu rahatsızlıklar da hep ergenlik yaşlarında başlar. Günümüzde ekonomik kriz, medyanın olumsuz değerleri aşılması, aile baskısı, huzursuz ortamda büyüme, geleceğe ümitsizlik ve istikbal kaygısı, yaşamayı anlamlandıramama gibi pek çok faktör genci karamsarlığa ve olumsuz düşünmeye itmektedir. Bu yüzden gençler arasında intiharların arttığı bir gerçektir (Saygılı, 2006).

İntihar, tüm dünyada gün geçtikçe önemi artan bir problemdir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2009) verilerine göre 2000 yılında, yaklaşık bir milyon kişi intihar nedeniyle hayatını kaybetmiş, bu oranın 10-20 katı kişi ise intihar girişiminde bulunmuştur. Bu durum, ortalama her 40 saniyede intihar sonucu gerçekleşen bir ölüm ve her 3 saniyede de bir intihar girişimi anlamına gelmektedir. DSÖ'ye (2009) göre intihar nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı, dünyadaki silahlı çatışmalarda hayatını kaybedenlerin sayısından daha fazla ve trafik kazalarında hayatını kaybedenlerin sayısı ile da neredeyse eşittir (TÜİK, İntihar İstatistikleri 2014).

Dünya Sağlık Örgütü tarafından hazırlanan “İntiharın Önlenmesindeki Beş Problem” adlı listede (2010) intiharın 15-34 yaş arası kişiler arasında, önde gelen üç ölüm nedeninden biri ve 15-29 yaş arasındaki kişiler arasında da önde gelen ikinci ölüm nedeni olduğu belirtilmektedir. Bu listedeki verilere göre, dünyada her yıl en az 800 bin insan intihar etmektedir. Bu oranın son 45 yılda %60 artarak her 40 saniyede bir ölüm anlamına gelmiş olması, sorunun ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Ülkemizdeki kaba intihar hızı 3.97/100.000’dir. Bu oranın %34,7’sinin 15-24 yaş arasında olduğu belirtilmektedir (TÜİK, İntihar İstatistikleri 2014).

2.3.2.4. Beslenme Alışkanlıkları

Büyüme döneminde dengeli ve yeterli beslenme büyük önem taşır. Beslenme insanın büyüme, gelişme, sağlıklı ve üretken olarak uzun süre yaşaması için gerekli olan besin öğelerini yeterli miktarda alıp vücudunda kullanmasıdır (Polatkan, 2007).

Özellikle, ergenlik döneminde yaşanan hızlı bedensel değişime paralel olarak beden algısı daha önemli olmakta ve bu durum da beslenme alışkanlıklarına yansımaktadır. 1997 YRBS raporuna göre araştırmaya katılan öğrenciler arasında kızların kendilerini daha kilolu bulurken, erkeklerin daha zayıf olarak algılama eğiliminde oldukları belirtilmektedir. Kızların % 34’ü kendilerini kilolu olarak tanımlamakta ve % 57.8’i kilo vermeye çalıştıklarını ifade ederken bu oranın erkeklerde % 22.5 olduğu belirtilmiştir (Gençtanırım, 2010).

Yapılan çalışmalara paralel olarak son yıllarda ergenlik çağındaki genç kızlarda yeme bozukluklarında artış gözlenmektedir. Bunlardan en önemlileri zayıflık takıntısı (anoreksia nervosa), bulimia ve çok yeme sonucu aşırı şişmanlamadır. Bu tip yeme bozukluklarının en önemli sebebi, kadın ve moda dergilerinde kızlara ait beden dayatmasıdır. İnce, zayıf mankenlerin vücudu sanki idealmiş gibi gösterilmekte ve gençler tarafından böyle algılanmaktadır (Saygılı, 2006).

Yanlış beslenme alışkanlıkları, yetişkinlikte obezite başta olmak üzere kalp-damar hastalıkları, diyabet, kanser gibi pek çok hastalığın oluşumunda etkili olmakta; bu hastalıklar ise doğrudan veya dolaylı olarak yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir (Akt.Polatkan, 2007).

Yine son yıllarda ayaküstü (fast food) yemek yemenin yaygınlaşması beslenme alışkanlıklarındaki değişimleri beraberinde getirmiştir.

2.3.2.5. Okul Terki

Okul terki (okuldan ayrılma), bir öğrencinin mezun olmadan ya da çalıştığı/devam ettiği programı tamamlamadan okuldan ayrılması olarak tanımlanmaktadır (McWhirter ve McWhirter, 2004, akt. Gençtanırım, 2010).

Gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmeleri açısından okul, ortaöğretim dönemindeki gençler için kritik bir öneme sahiptir. Bir öğrencinin herhangi bir şekilde devam ettiği okuldan normal süresi dışında ayrılması hem onun açısından hem de toplumsal açıdan bir risk olarak kabul edilebilir (Özer ve ark., 2011).

Eğitimin bu önemli işlevine rağmen, temel eğitim sürecinde okul terklerinin sayısı hızla artmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, 2009-2010 öğretim yılında 138.173 ilköğretim öğrencisinin okulu terk ettiğini belirtmiştir. Sağlık, yurtdışına çıkış, vefat ve açıköğretime kayıt olma gibi nedenlerle okulu terk eden öğrenci sayıları çıkarıldığında geriye kalan 106.517 öğrencinin zorunlu ilköğretim çağına dışına çıkmasından dolayı okulu terk ettiği anlaşılmıştır (MEB Bilgi Edinme Birimi, 2009, akt. Yorğun, 2014). Bir başka kaynakta ise 2003-2004 ve 2004-2005 dönemlerinde okulu terk eden öğrenci sayıları sırasıyla 213.336 ve 186.625 olarak belirtilmiştir (Eurydice, 2007, akt. Yorğun, 2014).

2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında 15 ildeki okulu terk eden gençlerin %63,8'i 9. sınıfta, %19'u 10. sınıfta, %10,3'ü 11. sınıfta genel ortaöğretime terk etmiştir. 12. sınıfta ise bu oran %2,8 ile en düşük düzeydedir. Ortaöğretime terk eden öğrencilerin lise türlerine göre dağılımı incelendiğinde %80,7'sinin en son eğitim gördüğü lise türünün genel lise, %17,2'sinin ise Anadolu lisesi olduğu belirlenmiştir (MEB, 2013).

Okul terkine etki eden faktörler arasında okula bağlı nedenler (sınıf tekrarı, başarısızlık, devamsızlık), kişisel nedenler (farklı okul tercihi, evlilik, kız-erkek ilişkileri), maddi durum (okul dışında farklı bir işte çalışma), arkadaş etkisi (kötü alışkanlık) ve okula karşı tutum (öğretmenler, dersler, okulu sevmeme) önemli rol oynamaktadır (MEB, 2013).

Okul terkinin nedenlerini analiz ederken konunun kuramsal boyutunun ortaya konulmasında yarar vardır. Bu konuda Taylı (2008) tarafından yapılan bir çalışmada 5 boyutlu bir kuramsal sınıflama dikkati çekmektedir. Bunlar şöyle özetlenebilir:

Genel Uyumsuzluk Kuramı: Öğrencinin okuldaki sürece uyum sağlayamadığı için okuldan ayrılmasıdır.

Uyumsuz Grup Üyeliği Kuramı: Okulu bırakanların yakın arkadaşları da okulu terk etme riski taşırlar. Uyumsuzluk yaşayan, uyuşturucu kullanan, gelecekle ilgili sağlıklı bir planı olmayan ve eğitim beklentisi düşük olan öğrenciler vardır.

Okul Sosyalleşme Kuramı: Okulun akademik yapısındaki olumsuzluklar okul terkine zemin hazırlamaktadır. Bunlardan bazıları; yönetim boşluğu, kuralların belirsizliği, tutarsızlığı, yönetici ve öğretmenlerin tutarsız ve adaletsiz tutumları, şiddet eğilimli olmalarıdır.

Aile-Yetersiz Sosyalleşme Kuramı: Ailede ebeveynlerin okul terki yaşamış olmaları, eğitim düzeylerinin düşük olması, öğrencinin eğitimi ile ilgili desteklerinin ve beklentilerinin az olması okul terkinin temel nedenlerindedir. Ayrıca aile içi iletişim sorunları, parçalanmış aile yapıları da bu konuda etken olabilmektedir.

Yapısal Özellikler Kuramı: Buna göre sosyoekonomik düzeyin düşük olması, cinsiyet özellikleri, sosyal ve kültürel vb. özellikler okul terkinde etken olabilmektedir.

Gençtanırım (2010), okul terki davranışını ergenlik döneminde olan ve yaşama hazırlanan gençlerin birçok alanda yaşamını olumsuz yönde etkileyebilecek bir davranış olduğunu ve ergen mezun olmadan okulunu terk ettiğinde mesleki ve sosyal alanda çeşitli sıkıntılar yaşadığını ve bu sıkıntı onun gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceğini ifade etmiştir.

2.3.3. Riskli Davranışlara İten Nedenler

Ergenlerdeki riskli davranışların tek bir nedene bağlanması mümkün değildir. Ergenlik dönemi, gençlerin riskli davranışları denemeye ve bunların olumsuz sonuçlarına maruz kalmaya çok daha fazla açık oldukları bir dönemdir.

Psikolojik temelli yaklaşımlarda ergenlerin azalan benlik değerlerini artırmak ya da yaşamlarındaki stresle baş etmek amacıyla riskli davranışlara yöneldiklerini ifade etmektedirler (Siyez, 2009). Benlik değerini olumsuz olarak algılayan genç, benlik değerini artırma çabası içerisinde girebilir. Bu da yanlış gruplara girip risk alma davranışını artırabilir.

Yurtsever (2011)'e göre ergenlerin riskli davranışlarda bulunmasının nedenleri olarak; sürekli aile içi şiddet ve fiziksel cezalar, anne-babadan birinin veya

her ikisinin ölümü, boşanma veya anne-babanın ayrı yaşaması, sevgiden yoksun, güven vermeyen, karışık, düzensiz ve çatışmalı aile ortamı, ailenin düşük sosyokültürel ve ekonomik düzeye sahip olması, sanayileşmeye bağlı olarak hızlı büyüyen kentleşme oranları riskli davranışları olarak görülmektedir.

Gençler, erişkin yaşam biçimlerini taklit etmek, ergenlik döneminde yaşanan zorluklarla baş edebilmek, sosyal bir ortama uyum sağlamak, arkadaşları tarafından kabul edilmek ya da medyanın etkisi ile riskli davranışlarda bulunabilirler (Kaşifoğlu, 2008).

Gençtanırım (2010)'a göre, genetik ve biyolojik bazı özelliklerin ergenlerin riskli davranışlara yönelik hassasiyetini artırdığı ve çevresel bazı özelliklerle bir araya geldiğinde riskli davranışların ortaya çıkmasına neden olduğu ifade edilebilir.

Ögel'e göre aslında kişi daha doğmadan bazı risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin kişinin anne ya da babası madde kullanıyorsa artık riskli bir çocuk haline gelmiştir (Ögel, 2002).

Sonuç olarak ergenlerin riskli davranışlara yönelmesinde; biyolojik, sosyal, psikolojik, genetik, kültürel ve ekonomik gibi birden çok ve çeşitli nedenlerin etkili olduğu söylenebilir.

2.3.4. Riskli Davranışların Algılanan Sosyal Destek ile İlişkisi

Ergenlerin sosyal çevrelerinde bulunan bireylerle kurdukları iletişim ve etkileşimlerinin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Aile, arkadaş ve öğretmeninden yeteri desteği alan ergenler, ihtiyaç duydukları ilgiyi görür ve kendilerini değerli hissederler.

Sosyal desteğin bireylerin yaşantısında önemli bir etkisinin olduğu ve destekleyici sosyal ağlara sahip, yakın kişisel ilişkiler kurabilen bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığının bundan olumlu etkilendiği düşünülmektedir. Ergenlik döneminde yakın çevresinden sosyal destek sağlayamamak ergen için bir risk etkenidir. Aynı şekilde bu dönemde sosyal destek algısının düşük olması da ergenin yalnızlık ve yabancılaşıma duygusunu arttırabileceği gibi kendisine güven ve öz saygısında azalma gibi çeşitli olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (Ateş, 2012).

Çevresinden yeterince sosyal destek algılayan biri; sorununu çözmesine yardım edecek, olaylara farklı bir gözle bakmasını sağlayacak ya da onu sorununun çok büyük olmadığı konusunda rahatlatarak birinden destek göreceğinden emin

olabilir. Algıladığı sosyal desteği düşük olan kişi ise bu avantajlardan yararlanamayabilir ve stresin olumsuz etkilerinden daha fazla etkilenebilir (Eylen, 2001).

Ergenlerin riskli davranışlara yönelmelerinde çevresel değişkenlerin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Gençtanırım (2010)'a göre, çevresel değişkenlerden özellikle ailesel, okulla ve arkadaş çevresi ile ilgili olan özelliklerin ergenlerde ortaya çıkan riskli davranışlara yönelik iki tür etkisi olabilmektedir. Bu iki etki koruyucu faktörler olarak ya da risk faktörleri olarak ifade edilebilir. Aile, okul ya da arkadaşlar ergenlerin riskli davranışlara yönelmelerini engelleyebilmekte ya da bu riskleri arttırabilmektedir. Bu noktada ilgili alan yazın incelendiğinde bu sistemlerden alınan desteğin ergenlerin riskli davranışlara yönelmelerinde önemli bir koruyucu faktör olduğu görülmektedir.

Haskan ve İbrahim (2014), tarafından yapılan araştırmada, yüksek şiddet eğilimi olan ergenlerin yalnızlık düzeyleri yüksek; aile, arkadaş ve öğretmen destekleri ise düşük düzeyde olduğu bulgulanmıştır. Budak (1999), tarafından yapılan bir çalışmada da aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi artııkça problem çözme becerilerinin de arttığı tespit edilmiştir. Terzi (2008), tarafından yapılan bir çalışmada, sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığı artırdığı bulgulanmıştır. Ustabaş (2011)'in yapmış olduğu bir çalışmada, öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri artııkça saldırganlık düzeylerinin azaldığı görülmüştür.

Aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek hem doğrudan ergenleri riskli davranışlara karşı korumakta hem de riskli faktörlerinin etkisini azaltıcı bir işlev görmektedir (Gençtanırım, 2010).

Yukarıdaki araştırmalar ve bilgilere baktığımızda, genel olarak sosyal desteğin riskli davranışlar konusunda koruyucu veya önleyici bir etkisi olduğu görülmektedir.

2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.4.1. Madde Kullanma Eğilimi İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Madde kullanma eğilimi ile ilgili yurt içinde yapılmış araştırmalara baktığımızda, bu konu ile ilgili fazla çalışma yapılmamış olsa da farklı çalışma alanlarında, örneğin madde kullanımı ve madde bağımlılığı gibi, araştırmalar yapıldığına rastlamaktayız. Bu bölümde bu araştırmalardan konuya yakın olduğu düşünülen araştırmalara yer verilmiştir.

Erdamar ve Kurupınar (2014) tarafından yapılan bir araştırmada, öğrencilerin sigara ve alkol kullanma durumları bazı değişkenlere göre karşılaştırılmıştır. Buna göre sigara ve alkol kullanma ile cinsiyet, sınıf düzeyi ve madde bağımlısı arkadaşı olması arasında; sigara kullanma ile okul türü ve kendinden memnun olma arasında anlamlı fark bulunmuştur. Başka bir deyişle erkek öğrenciler, 12. sınıf öğrencileri ve daha fazla sayıda madde bağımlısı arkadaşı olanlarda sigara ve alkol; meslek lisesi öğrencileri ve kendinden daha az memnun olanlarda sigara kullanımı daha yüksek olduğu, son sınıf öğrencileri ve erkek öğrencilerin sigara ve alkol kullanma yüzdeleri daha fazla olduğu görülmüştür.

Arslan ve arkadaşları (2012) tarafından lise öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanımı ile ilgili yapılan bir araştırmada, erkek öğrencilerin daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu ayrıca sınıf seviyesi artıkça madde kullanma oranının da arttığı görülmüştür.

Altuner ve arkadaşları (2009), madde kullanımı ve suç ilişkisi ile ilgili yaptıkları bir çalışmada, uyuşturucu kullanımı ile suç işleme arasında pozitif bir ilişki olduğu ayrıca şiddet davranışı açısından madde kullanımı ile öfke durumu ve çeşitli şiddet davranışları gösterme arasında da anlamlı bir ilişki olduğu bulgulanmıştır.

Çavuşoğlu (2009), tarafından yapılan bir araştırmadan elde edilen verilere göre; öğrencilerin yaş, sınıf dereceleri, annenin eğitim ve çalışma durumu, babanın çalışma durumu ve ailede madde kullanan bireylerin olması ile madde kullanımları arasındaki fark anlamlı bulunmuş. Öğrencilerin okudukları bölümleri, madde bağımlılığı konusunda eğitim alma durumlarının, aileden algılanan sosyal destek ve babanın eğitim durumunun madde kullanımını etkilemediği tespit edilmiştir.

Görgün (2009), tarafından üniversite öğrencilerinde madde kullanımı ve anne babaya bağlanma biçimleri ile ilgili yapılan bir araştırma sonucunda; üniversite

öğrencilerinde sigara ve alkol kullanımının, yalnız yaşamının ve düşük okul başarısına sahip olmanın, madde kullanan arkadaş ve aile bireyine sahip olmanın madde kullanımı açısından risk oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bağlanma özellikleri açısından, madde kullanmayanlarda olumlu bağlanma özellikleri görüldüğü saptanmıştır.

Yıldız (2009), İzmir Liselerinde madde kullanım yaygınlığı ile ilgili yapmış olduğu bir araştırmada; erkek öğrencilerin daha fazla bağımlılık yapıcı madde kullandığı, sigara, alkol ve diğer maddelerin kullanımı, büyük yaştaki öğrencilerde daha yaygın olduğu, Yüksek SED deki ailelerde kadınların daha çok alkol kullandığı dikkate alınarak, bu grupta küçük yasta alkol denemenin arttığı ve cinsiyet farkının ortadan kalktığı görülmektedir. Ana-babası boşanan ve ebeveynlerini kaybeden kız öğrenciler erkeklere göre daha çok sigara, alkol, esrar, uçucu, kodeinli ve sakinleştirici hap kullanma riski taşımakta olduğu, ailedeki parçalanmanın kız çocuklar üzerinde daha olumsuz etki yaptığı görülmektedir.

Buğdaycı (2008), üniversite öğrencilerinde madde kullanımı ve madde kullanmayı etkileyen sosyal, kültürel ve ekonomik süreçleri ile ilgili yapmış olduğu bir çalışmada; sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı ile öğrencinin cinsiyeti, aylık ortalama harcaması ve babanın, çocuklarına sözlü veya fiziksel şiddet uygulaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aile ve arkadaş çevresi öğrencilerin alkol kullanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Annenin veya babanın alkol kullanması ile öğrencinin alkol kullanması arasında ve öğrencinin arkadaş çevresinde alkol kullanan kişilerin bulunması ile öğrencinin alkol kullanması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Alkollü içki kullanımı ile sigara içme ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Madde bağımlısı öğrencilerin, kişisel olarak veya grup olarak herhangi bir kavgaya karışma oranı, madde bağımlısı olmayan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır.

Gökler ve Koçak (2008), tarafından uyuşturucu ve madde bağımlılığı ile ilgili yapılan bir araştırmada, madde kullanımıyla ilgili olarak; cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, kişilik, okul başarısı, aile, sigara ve alkol, maddelerin elde edilebilirliği, arkadaş etkisi ve yaş faktörlerinin etkili olduğu saptanmıştır.

Toker (2008), tarafından yapılan bir araştırmada; madde kullanma eğilimi eğitim, gelir düzeyi, yaşanılan yer ve diğer travma öykülerine göre anlamlı değişim

göstermemektedir. Ayrıca madde kullananlarda kullanmayanlara göre daha düşük benlik saygısı saptanmıştır.

Ögel, Taner ve Eke (2006), 10. sınıf öğrencileri arasında madde kullanım yaygınlığı ile ilgili yapmış oldukları bir araştırmada, yaşam boyu en az bir kez tütün kullanım yaygınlığı %37, alkol kullanım yaygınlığı %51.2 olarak bulgulanmıştır. Yaşam boyu en az bir kez tütün, alkol ve madde kullanımı riski cinsiyete göre karşılaştırıldığında erkeklerin benzodiazepin kullanımı hariç diğer tüm maddeler için kızlardan daha fazla risk taşıdığı görülmüştür. Tütün ve alkol kullanımının düşük geliri olan ailelerin çocuklarında daha yüksek, özel okula gidenlerde tütün kullanımının daha fazla, diğer okullara gidenlerde ise alkol ve eroin kullanımının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yiğit ve Khorshid (2006), üniversite öğrencilerinde alkol kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili yapmış oldukları bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin alkol kullanımı ve bağımlılığının yüksek olduğu, yaş arttıkça alkol bağımlılığının azaldığı, boş zamanlarını kafe, bar ve diskolarda değerlendiren ve anne-babası alkol kullanan öğrencilerde alkol bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Karatay (2004), sosyoekonomik düzeyi farklı iki lisede madde kullanma durumu ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi ile ilgili yapmış olduğu araştırmada; Sigara ve alkol kullanımı ile ilgili elde edilen verilerin okullar arasında anlamlı bir farklılık göstermediği, diğer bağımlılık yapıcı maddelerin ise sosyoekonomik düzeyi yüksek olan okulda sayıca daha fazla kullanıldığı saptanmıştır. Madde kullanma nedenleri bakımından ise; okula mazeretsiz olarak devamsızlık yapan, travmatik bir olay yaşayan, ailesinde sigara ve alkol kullanımı olan, aile ilişkileri iyi olmayan, arkadaşları sigara ve alkol kullanan öğrencilerin daha fazla sigara ve alkol kullandıkları, ayrıca sigara deneyen öğrencilerin çoğunluğunun alkolü de denedikleri de saptanmıştır.

Ögel ve Arkadaşları (2003), Türkiye'de İlköğretim ve Lise gençliği arasında esrar kullanım yaygınlığı ile ilgili yaptıkları bir araştırmada, erkeklerde esrar kullanım sıklığının daha yüksek olup, esrar kullananlarda diğer maddelerin kullanımının yaygın olduğu ve çevrenin esrar kullanımında önemli bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır.

Türkcan (1998), Türkiye'de madde kullananların profili ile ilgili yapmış olduğu bir çalışmada; Türkiye'de madde kullananların çoğu erkektir. Çoğunluk

ilkokul mezunu olup yatarak tedavi edilen üniversite mezunlarının oranı giderek azalmaktadır. Yatan uçucu madde kullananlarda öğrenci oranı, poliklinik başvurulara göre daha azdır. Olguların % 13-38'i işsizdir. Uçucu madde kullanımı giderek artmaktadır. En sık başvuru ve yatış nedeni olan madde eroindir. Yatarak tedavi edilen eroin bağımlılarına ait verilerde damar yoluyla madde kullanım oranı, poliklinik verilerine göre daha fazladır. Uçucu madde ve esrar kullananlar daha çok devlet hastanesi, kokain kullananlar ve yurtdışından gelenler daha çok özel hastane tedavisini tercih etmektedir.

2.4.2. Madde Kullanma Eğilimi İle İlgili Yurt dışında Yapılmış Araştırmalar

Madde kullanma eğilimi ile ilgili Yurt dışında yapılmış araştırmaları incelediğimizde konu ile ilgili olarak Türkiye’de yapılan çalışmalar gibi yurt dışında da farklı alanlarda yapılan birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu bölümde konuya yakın olduğu düşünülen araştırmalara yer verilmiştir.

Amerika’da 1993-2001 yılları arasında üniversite öğrencilerinin tıbbi tedavi dışı kullandıkları amfetamin türevlerinin, depresanların ve yasadışı maddelerin yaygınlığını ölçen bir araştırmada, tıbbi tedavi dışı kullanılan maddelerin kullanım yaygınlığında yıllar içinde artış olduğu tespit edilmiştir (McCabe ve ark. 2007).

Lundborg (2006) tarafından İsveç’te 12-18 yaş arası ergenlerde yapılan bir çalışmada sigara, alkol ve madde kullanımının akran etkisiyle artırıcı yönde etkisi olduğu saptanmıştır.

Rassool ve arkadaşları (2006), Brezilya’da üniversite hemşirelik öğrencilerinin madde kullanımına bakışlarını değerlendirmişlerdir. Brezilya’da bireylerin %68,7’sinin alkol, %41,1’inin sigara, %6,9’unun esrar kullandığı görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinin ekstazi kullanım yaygınlığını araştıran bir çalışmada, öğrencilerin ekstaziden önce sigara, alkol ve esrar denedikleri görülmüştür. Araştırmanın bulgularına göre, ekstazi kullanıcıları son bir ay içinde sigara, son bir hafta içinde de yoğun alkol kullandıklarını belirtmişlerdir (Sim ve ark. 2005).

Clark ve arkadaşları (2004), Avustralya’da hemşirelik öğrencilerinin sigara içme ile ilgili bilgi ve davranış düzeyleriyle ilgili bir araştırmada; erkeklerin daha fazla oranda sigara içtiği görülmüş, okulun yılları arttıkça içen sayısının da arttığı ve

içmeye lise yıllarında başladıkları ortaya çıkmıştır. Bilgi düzeyi ile yaş, cinsiyet ve eğitim seviyesi arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Boyd ve arkadaşları (2003), üniversite öğrencileri arasında ecstasy kullanımında cinsiyet, etnik ve cinsel tercihin etkisini araştırmışlardır. Buna göre öğrencilerin yaklaşık %10'u yaşamlarında ecstasy kullanmışken %7'si de son yıl içinde kullandıklarını belirtmişlerdir. Ecstasy kullanımı gençler arasında diğer maddelere göre ikinci sırayı alırken ilk sırayı esrarın aldığı görülmüştür. Bayan ve erkek öğrencilerin eşit oranda kullandığı görülürken cinsel partnerin sayısının ecstasy kullanım olasılığını arttırdığı, gay, lezbiyen, biseksüel öğrencilerin son yılda 2 kez veya daha fazla ecstasy kullandığı ortaya çıkmıştır.

Amerika'da geliştirilen ve öğrencilerde sigara, alkol ve madde kullanım sıklığını araştırmayı amaçlayan, 43 bin ergen üzerinde yapılan 'Monitoring the Future' çalışmasının 2002 bulgularına göre, alkol, sigara ve esrar en çok kullanılan maddeler olarak belirlenmiştir (Johnston ve ark. 2003).

2.4.3. Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar

Ülkemizde algılanan sosyal destek ile ilgili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu konuyla ilgili birçok çalışma karşımıza çıkmakta ve yapılan çalışmalarda algılanan sosyal desteğin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Bu kısımda son 10 yılda yurt içerisinde yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

Tunç ve Sezen (2015) tarafından, ortaokul öğrencilerinde algılanan sosyal desteği, bazı değişkenlere göre incelendiği bir araştırma sonucunda; algılanan sosyal destek düzeyi ile kardeş sayısı, anne-babanın ayrı veya birlikte olması, sınıf düzeyi, gelecek algısı, algılanan başarı düzeyi ve algılanan SED değişkenleri açısından anlamlı farklılaşmaların olduğu görülmüştür.

Baran, Küçükakça ve Ayran (2014), üniversite öğrencilerinin sigara kullanma durumları ve algılanan sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili yapılan bir çalışmada; öğrencilerin sosyal destek puanlarının iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca sigara kullanan öğrencilerin aileden algılanan sosyal destek puanı ve toplam sosyal destek puanı sigara kullanmayan veya deneyen öğrencilerden daha düşük bulunmuştur. Cinsiyetin, gelir düzeyinin, sigara kullanıyor olmanın sosyal destek üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Haskan Avcı ve Yıldırım (2014), ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek ile ilgili yapmış oldukları bir çalışmada, yüksek şiddet eğilimi olan ergenlerin yalnızlık düzeyleri yüksek; aile, arkadaş ve öğretmen destekleri ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır.

Uyan (2014), tarafından yapılan bir araştırma sonucunda; sosyal destek ölçeği alt boyutlarından bilgisel maddi destek ile duygusal destek düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki, bilgisel maddi destek ile beraberlik desteği düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki, bilgisel maddi destek ile algılanan stres düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki, duygusal destek ile beraberlik desteği düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki, duygusal destek ile algılanan stres düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki, beraberlik desteği ile algılanan stres düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Akyol ve Salı (2013) tarafından yatılı ve gündüzlü okuyan çocukların benlik kavramlarının ve sosyal destek algılarının okula devam etme şekli, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini ve çocukların benlik kavramı ile sosyal destek algıları arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırma sonucunda; okula devam etme şeklinin çocukların benlik kavramında ve sosyal desteğin tüm alt boyut puanlarında yatılı ilköğretim bölge okuluna gündüzlü devam eden çocukların lehine anlamlı farklılığa neden olduğu bulunmuştur. Cinsiyetin, okula devam etme şekli farklı olan çocukların benlik kavramlarında ve sosyal desteğin tüm alt boyut puanlarında kızlar lehine anlamlı farklılığa neden olduğu tespit edilmiştir. Her üç okula devam etme şeklinde de (yatılı ilköğretim bölge okuluna yatılı ve gündüzlü devam edenler, normal ilköğretim okuluna devam edenler) çocukların benlik kavramı puanı ile arkadaş desteği, aile desteği, öğretmen desteği ve toplam destek puanları arasında pozitif düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Traş ve Arslan (2013) ergenlerde sosyal yetkinlik ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiş ve yapılan bir çalışmada, sosyal yetkinlik ile arkadaş, aile ve öğretmenden algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca arkadaş, aile ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin, sosyal yetkinliği anlamlı düzeyde yordadığı ortaya çıkmıştır.

Öztemel (2013), tarafından lise öğrencilerinin kariyer karar vermede algılanan sosyal desteği ile ilgili yapılan bir araştırma sonucunda; aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arttıkça karar verme güçlüklerinin azaldığını,

arkadaştan algılanan sosyal destek arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin de paralelinde arttığını bulgulamıştır.

Akdoğan (2012), anne-babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin algıladıkları sosyal desteği çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonuçları; algılanan sosyal desteğin anne-babalarının boşanma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını, kızların erkeklere göre ve 8.sınıfların 9.sınıflara göre ve ayrıca anne-babası boşanmış ve babası çalışan ergenlerin anne-babası boşanmış babası çalışmayanlara göre daha fazla sosyal destek algıladığını göstermektedir.

Ateş (2012), tarafından ortaöğretim öğrencilerinin sosyal destek algıları ile ilgili yaptığı bir araştırmada; ortaöğretim öğrencilerinin sosyal destek algıları kardeş sayısı, annenin çalışıp-çalışmaması, öğrencinin yakın arkadaşının olup-olmaması, sınıftaki öğrenci sayısı gibi değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Ayrıca öğretmen desteği ile öğrencilerin akademik başarıları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ersun ve arkadaşları (2012), tarafından üniversite öğrencilerinin internet kullanımları ile sosyal destek sistemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacı ile araştırma yapılmış ve araştırma sonucunda sosyal desteği az olan öğrencilerin internet kullanımında artış olduğu bulgulanmıştır.

Karataş (2012), ergenlerin algılanan sosyal destek ve sürekli kaygı düzeyleri ile ilgili yapmış olduğu bir çalışmada cinsiyet ana etkisi açısından arkadaştan alınan sosyal destek, öğretmenden alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek puanlarının farklılaştığı, aileden alınan sosyal destek ve sürekli kaygı puanlarının farklılaşmadığı görülmüştür. Yapılan karşılaştırmalarda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre arkadaştan aldıkları sosyal destek, öğretmenden aldıkları sosyal destek ve toplam sosyal destek düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Sınıf düzeyi ana etkisi açısından aileden alınan sosyal destek, öğretmenden alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek puanlarının farklılaştığı, arkadaştan alınan sosyal destek ve sürekli kaygı puanlarının farklılaşmadığı görülmüştür. Yapılan karşılaştırmalarda 9. sınıf öğrencilerin aileden alınan sosyal destek düzeyleri, 11. sınıf öğrencilerine göre, 9. sınıf ve 10. sınıf öğrencilerinin öğretmenden aldıkları sosyal destek düzeyleri on birinci sınıf öğrencilerine göre, 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin toplam sosyal destek

düzeyleri 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Cinsiyet ve sınıf düzeyi etkileşimleri açısından ise anlamlı farklılıkların olmadığı saptanmıştır.

Çakar ve Karataş (2012), tarafından yapılan bir çalışma sonucunda; ergenlerde benlik saygısı, algılanan sosyal destek ve umutsuzluk arasında nedensel bir ilişki bulunmuş ve bu doğrultuda, benlik saygısı yüksek ergenlerin daha fazla sosyal destek algılandıkça; daha az umutsuzluk yaşadıkları bulgulanmıştır.

Akkaya (2011), lise öğrencileriyle yapmış olduğu bir araştırmada öğrencilerin aile desteği, arkadaş desteği, öğretmen desteği ve toplam sosyal destek puanları öz-duyarlılık düzeyleri ile pozitif ilişkilidir. Yani algılanan sosyal destek puanları arttıkça öz-duyarlılık düzeyinin de artmış olduğu görülmüştür.

Mengi (2011) tarafından, ortaöğretim 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin sosyal destek ve özyeterlik düzeylerinin okula bağlılıkları ile ilişkisinin incelendiği bir araştırma sonucunda; kişinin aile, öğretmen ve arkadaştan aldığı sosyal destek ile özyeterlik inancı yükseldikçe okula bağlılığı da arttığı sonucu bulunmuştur. Ayrıca kız öğrencileri erkek öğrencilere göre, 10. sınıf öğrencileri 11. sınıf öğrencilere göre okula daha bağlı oldukları görülmüştür.

Çebi (2009), üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu bir araştırmada algılanan sosyal desteğin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları yordadığı görülmüştür. Yani algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça psikolojik yardım almanın da arttığı tespit edilmiştir.

Ünsar ve arkadaşları (2009), üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri ve etkileyen etmenler ile ilgili yapmış oldukları bir çalışmada; sınıf ile toplam, aile ve özel insan alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal desteğin sınıf, arkadaşlarla ve aile ile olan ilişkiler, sağlık sorunları, ekonomik durum gibi değişkenlerden etkilendiği saptanmıştır. Üniversite 4.sınıf öğrencilerinin genel olarak algılanan sosyal destek düzeyleri diğer sınıflara göre daha yüksek bulunmuştur.

Arıcıoğlu (2008), tarafından yapılan bir çalışmada; üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeylerinin cinsiyet, ikamet edilen yer ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenleri açısından anlamlı farklılık gösterirken; bölüm, sınıf, yaş ve ailenin aylık geliri açısından anlamlı farklılık göstermediği bulgulanmıştır.

Dayıoğlu (2008), Üniversite Giriş Sınavına hazırlanan öğrencilerle yapmış olduğu bir çalışmada yüksek düzeyde öğrenilmiş güçlülük ve algılanan sosyal destek

rapor eden adayların psikolojik sağlamlık puanlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Çeçen (2008), tarafından yapılan bir araştırma sonucunda; cinsiyet ana etkisine göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin farklılaşmadığı, algılanmış ebeveyn tutumlarına göre ise yalnızlık ve algılanmış sosyal destek düzeylerinin farklılaştığı görülmüştür.

Altay (2007), okul yöneticilerinde mesleki tükenmişlik düzeyi ile sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapmış olduğu bir araştırmada, mesleki tükenmişlik ile çok boyutlu algılanan sosyal destek arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre sosyal destek düzeyi artarken tükenmişlik düzeyi azalmaktadır. Bundan başka iki ölçeğin alt boyutlarında Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutu ile sosyal destek ölçeğinin özel kişi alt boyutu hariç anlamlı korelasyonlar olduğu tespit edilmiştir.

Karadağ (2007), tarafından yapılan bir araştırma sonucunda; akademik yönden başarılı olan öğrencilerin başarısız olan öğrencilere göre aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, başarılı olan öğrencilerin, aile , arkadaş ve öğretmenlerinden olumlu destek aldıkları, onlar tarafından sevildikleri, kendilerine değer verildiğini hissettikleri ve onlarla rahat iletişim kurabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Sağlam (2007), tarafından yapılan bir araştırmada; öğrencilerin aile iletişimlerinin algıladıkları ana-baba tutumlarıyla ve algıladıkları sosyal destek durumlarıyla ilişkili olduğu; cinsiyet faktörünün etkili olmadığı, yaş itibariyle 14 yaş grubunun ana-babayı daha demokratik algıladıkları, sınıf düzeyinde 9. ve 10. sınıfların 11. sınıflara göre baba iletişimlerinin ve ana-babayı demokratik algılamalarının daha yüksek olduğu ve okul türleri açısından öğrencilerin aile iletişimleri, sosyal destek durumları ile ilgili kesin bir yargının olmadığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Başer (2006) tarafından, üniversite öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin kendini kabul düzeyini nasıl etkilediğinin incelendiği bir araştırmada sonucunda; aileden algılanan ile kendini kabul arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bireyin aldığı eğitim ile cinsiyetin sosyal desteği etkilediği ortaya çıkmıştır. Ancak bireyin aldığı eğitim, cinsiyet ile kendini kabul arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Aileden algılanan sosyal destek düzeyinin kendini kabul

düzenini etkilemede önemli bir etken olduğu ve ailelerin üniversite öğrencilerine yaklaşımlarında bu etkene dikkat etmeleri gerektiği sonucuna varılmıştır.

Öztürk, Sevindik ve Yaman (2006), üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık durumlarının ve bunlara etki eden faktörlerin incelenmesi amacıyla yapmış oldukları bir araştırmada öğrencilerin %55.4 ile kendilerini düşük düzeyde yalnız hissettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca ana-baba tutumunun sosyal destek ile ilişkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur.

Akın ve Ceyhan (2005)'in yapmış oldukları bir araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; özel genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeyleri resmi genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, resmi ve özel genel lise öğrencilerinin, aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyleri yüksek olanların, düşük olanlara göre kendini kabul düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Kemer ve Atik (2005), tarafından yapılan bir araştırma sonucunda; öğrencilerin umut düzeyleri aileden algılanan sosyal destek düzeyi ve yaşadıkları bölgeye göre anlamlı bir farklılık gösterirken, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir.

2.4.4. Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Bu kısımda algılanan sosyal desteğin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelendiği konular ile ilgili yurt dışında yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Walsh, Harel-Fisch ve Fogel-Grinvald (2010) tarafından yapılan çalışmada aile desteği, öğretmen desteği ve akranların riskli davranışları (sigara ve alkol kullanımı) ve ruhsal iyi oluşlarını yordamadaki rolü incelenmiştir. Çalışmada model İsrail kökenli ergenlerde ebeveyn, öğretmen ve akran değişkenlerinin her iki riskli davranış üzerinde de anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, göçmen ergenlerle ilgili olarak, okul ortamının (ebeveynin okuldaki desteği, öğretmen desteği, akran ilişkileri) riskli davranışlarını ve ruhsal iyi oluşlarını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur.

Green ve Pomeroy'un (2007) , tarafından yapılan bir araştırma sonucunda; alınan sosyal destek ile kaygı arasında bir ilişki bulunmazken; öfke ile sosyal destek arasında önemli bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Calsyn, Winter ve Burger (2005), tarafından ergenlerdeki sosyal anksiyete ve sosyal destek ilişkisini ele aldıkları çalışmalarının sonucunda; sosyal anksiyete ve sosyal destek arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamıştır.

Chen (2003), tarafından yapılan bir araştırma sonucunda; ailesinden, öğretmenlerinden ve akranlarından sosyal destek alan öğrencilerin akademik başarılarının arttığı bulgulanmıştır.

Helsen M. Vollebergh W. Meeus W. (2000), tarafından ergenlerle yaptıkları bir araştırmada; aileden algılanan sosyal destek düzeyi düşük gruplar arkadaşların desteğine negatif bir etki göstermişlerdir. Aileden algılanan desteği yüksek gruplarda arkadaşların desteğine pozitif bir etki göstermiştir. Yani eğer aileden algılanan sosyal destek düzeyi yüksekse arkadaştan algılanana olumlu, sosyal destek düşükse arkadaştan algılanana olumsuz tepki gösterilmiştir.

Wall ve ark. (1999), tarafından yapılan çalışma sonucunda; bayanlar için aile, kendi yaşıt grubu ve öğretmenin desteği gelecekteki şansın algılanmasını öngörürken, erkeklerde bu sadece ailevi destek olarak bulunmuştur. Bayanların daha fazla aile, öğretmen ve yaşıt grubu desteğini algıladıkları ve eğitsel beklenti ve kariyer beklentilerinin de bayanlarda daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Bru ve ark. (1998), tarafından yapılan bir araştırmada; öğrencilerin genel olarak arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kurdukları, öğretmenlerinden olumlu destek aldıkları bulgulanmıştır. Buna rağmen öğrencilerin %12'sinde daha şiddetli duygusal şikâyetler ve %10'unda daha şiddetli bedensel yakınmalar olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte okulda akademik destekten yoksun kalan ve okulda tacize maruz kalan öğrencilerde duygusal ve bedensel şikâyetlerde bir yükselme olduğu bulgulanmıştır..

2.4.5. Riskli Davranışlar ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Ülkemizde riskli davranışlar ile ilgili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu konu ve konuya paralellik gösteren risk alma davranışı ile ilgili birçok çalışma karşımıza çıkmakta ve yapılan çalışmalarda riskli davranışlar ve risk alma davranışları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkinin incelendiği görülmektedir. Bu kısımda yurt içerisinde yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

Tunç ve Bakırcı (2015), tarafından ergenlerde risk davranışları ile kişilik özelliklerinin incelendiği bir araştırma sonucunda; cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi,

babanın eğitim durumu, kardeş sayısı ve ailenin gelir düzeyi açısından anlamlı farklılaşmalar görülmesine karşın, annenin eğitim durumu ve anne-babanın birlikte ya da ayrı olmaları açısından farklılaşmalar olmadığı görülmüştür.

Gülgez ve Kısaç (2014), tarafından yapılan bir araştırma sonucunda; erkek öğrencilerin kızlara göre daha sık toplam olumsuz risk alma davranışı gösterdikleri, yaş yükseldikçe toplam olumsuz risk alma davranışlarının sıklığının arttığı ortaya çıkmıştır. Yaş yükseldikçe öğrencilerin sigara ve içki içme davranışlarının arttığı belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin sigara ve içki içme, uyuşturucu kullanma ve kesici alet taşıma ortalamaları kızlardan daha yüksek bulunmuştur. Anksiyete, düşmanlık, somatizasyon ve olumsuz benlik düzeyi yüksek öğrencilerin daha sık toplam olumsuz risk alma davranışında buldukları görülmüştür.

Telef (2014), ergenlerde olumlu ve olumsuz duygular ile riskli davranışlar arasındaki ilişki ile ilgili yapılan bir araştırma sonucunda; olumlu yaşantılar ile riskli davranışlar arasında negatif; olumsuz yaşantılar ile riskli davranışlar arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır.

Yorğun (2014), tarafından lise öğrencilerinin okul terki davranışlarını yordayan değişkenlerle ilgili yapılan bir araştırmada; okul terkini yordayan değişkenlerin cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı düzeyi, okul değiştirme, kardeş sayısı, gündelik sıkıntılar- aile sıkıntıları, arkadaş çevresi sıkıntıları, öğretim yaşamı sıkıntıları ve geniş çevre sıkıntıları değişkenlerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca okul terki davranışının en sık sergilendiği sınıf düzeyinin ise 9. sınıf düzeyi olduğu tespit edilmiştir.

Özer, Gençtanırım ve Ergene (2011), tarafından lise öğrencilerinde okul terk etme riskinin yordanması amacıyla yapılan çalışmada, okulu terk etme riskini aile ve arkadaş desteğinin azalttığını, dürtüsel davranmanın ise arttırdığını göstermiştir. Ayrıca disiplin cezası alkol-sigara kullanma ve antisosyal davranışlar okulu terk etme riskini artıran aracı değişkenler olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin cinsiyet ve başarıları ile okul terk etme riskleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tunç (2011), tarafından okul terki ile ilgili yapılan bir araştırmada okul terkinin erkeklerde daha fazla görüldüğü, Genel Liselerde ve özellikle 10.sınıf öğrenciler arasında daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Başsın (2010), tarafından yapılan bir araştırmada; en fazla riskli bulunan davranışlar; madde kullanımı, alkollü taşıt kullanma, reçetesiz uyuşturucu ilaç

kullanma ve intihara kalkışma; en az riskli bulunanlar; iki saatten fazla televizyon izleme, bisiklette kask takmayı ihmal etme, egzersiz yapmayı ihmal etme olarak tespit edilmiştir. En fazla yapılan riskli davranışlar; iki saatten fazla televizyon izleme, emniyet kemeri takmayı ihmal etme, sabah kahvaltısını atlama olarak görülmüştür.. Öğrencilerin davranışlara yönelik risk algısı ve yapma sıklığı arasında anlamlı, negatif ve zayıf ilişki olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet, okulda yıl kaybı ve fiziksel sorun yaşama ile riskli sağlık davranışlarından bazılarında yönelik risk algısı ve davranışları yapma sıklığı arasında anlamlı farklılık olduğu; sağlık eğitim alma ile anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Gençtanırım (2010), tarafından ergenlerde riskli davranışların yordanması ile ilgili yapılan bir araştırmada; aile, arkadaş ve öğretmen desteği boyutlarından oluşan sosyal destek; intihar eğilimi, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, anksiyete depresyon boyutlarından oluşan içe yönelim ve akademik başarı değişkenlerinin ergenlerin antisosyal davranışlar, madde kullanımı, beslenme alışkanlıkları, okul terki göstergeleri ile ifade edilen riskli davranışlarını yordama güçleri bir model ile test edilmiştir. Ergenlerde riskli davranışların yordanmasına yönelik olarak geliştirilen modelin anlamlı olduğu ve bu modele göre sosyal destek değişkeninin riskli davranışları anlamlı olarak yordadığı sonucu elde edilmiştir. Koçak (2010), tarafından yapılan bir araştırmada; algılanan riskin negatif bir şekilde riskli davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuşken, algılanan faydanın ve dürtüselliğin pozitif bir şekilde riskli davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Bunun yanında, algılanan faydanın riskli davranışları yordamada algılanan riske göre daha etkili olduğu bulunmuştur. Fakat dürtüselliğin düzenleyici etkisi bulunamamıştır.

Uludağlı ve Sayıl (2009), tarafından ergenlerde risk alma davranışlarında ebeveyn ve akranların rolü ile ilgili yapılan bir araştırmada; ergenlerin risk alma davranışlarının, cinsiyete ve sınıf düzeyine göre farklılaştığı, ayrıca ortak etkinin de anlamlı olduğu görülmüştür. Erkek ergenlerin risk alma davranışları her sınıf düzeyinde farklılaşmakta ve kız ergenlere göre daha yüksek sıklıkta izlenmektedir. Üniversite öğrencilerinde risk alma davranışları, annenin eğitim düzeyi ile pozitif, ebeveynin ergeni gözetimi (izleme) ile negatif yönde ilişkilidir. Hem lise hem de üniversite öğrencilerinde; ebeveynin arkadaş ilişkilerini yasaklaması ve ergenin saldırganlığı, risk alma davranışlarını pozitif yönde; ebeveynin akran ilişkilerine rehberliği ise negatif yönde yordamaktadır.

Polatkan (2007), üniversite öğrencilerinde riskli davranışların saptanması ile ilgili yapmış olduğu bir çalışmada; incelenen genç grupta sağlığı tehdit eden riskli davranışların çok yaygın olduğu ve genellikle bu davranışların erkek öğrencilerde daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Gündoğdu ve arkadaşları (2005), tarafından lise öğrencilerinde risk alma davranışları ile ilgili yapılan bir çalışmada; Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarının, cinsiyete ve başarıya göre farklılaştığı, ancak cinsiyet başarı etkileşimine göre farklılaşmadığı gözlenmiştir. Ayrıca Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarının, cinsiyete ve gelir düzeyine göre farklılaştığı, ancak cinsiyet gelir düzeyi etkileşimine göre farklılaşmadığı gözlenmiştir.

Esen (2003), tarafından lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada; akademik başarı risk alma davranışını negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Akran baskısı ve yaş değişkenleri ise pozitif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

Çeviren (2001), tarafından yapılan bir çalışmada; öğrencilerin % 58,2'sinin fiziksel etkinlik yapmadığı, büyük çoğunluğunun kendileri ve çevresindeki insanları tehlikeye sokabilecek riskli davranışlarda buldukları saptanmıştır. Riskli davranışlardan fiziksel etkinlik yönünden kız ve erkek cinsler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu, farkın erkek öğrencilerden kaynaklandığı saptanmıştır. Bisiklet, motorlu araç kullanma ve alkollü sürücünün aracında yolculuk yapma gibi riskli davranışları daha çok erkek öğrencilerin yaptığı, ancak öğrencilerin büyük çoğunluğunun araç kullanırken ve arka koltukta otururken emniyet kemeri takmadıkları, kız ve erkek öğrenciler arasında bu açıdan istatistiksel olarak farklılık olmadığı saptanmıştır.

2.4.6. Riskli Davranışlar İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Bu kısımda riskli davranışların çeşitli değişkenlerle ilişkisinin ele alındığı yurt dışı araştırmalarına yer verilmiştir.

Von ve Margaret (2008), tarafından yapılan çalışmada ergenlerdeki antisosyal davranışlar üzerinde ebeveynlerin denetimi, teşvik ediciliği ve akranların yıkıcılığına maruz kalma ile normal dışılığın etkilerinin değerlendirildiği bir çalışmada; cinsiyet, depresyon ve akranların antisosyal davranışlarla olan ilişkisi anlamlı bulunmuştur. Buna göre erkeklerde ve depresyon düzeyi yüksek olan ergenlerde antisosyal davranışlar daha yoğun olarak gözlenmektedir.

Bir araştırmaya göre; 2007 yılında 12. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin %47'sinin, 10. sınıf düzeyindeki öğrencilerin %36'sının, 8.sınıf düzeyindeki öğrencilerin %19'unun yasa dışı bağımlılık yapıcı maddelerden kullandığı saptanmış (Johnston, O'Mally, Bachman, & Schulenberg, 2008).

Curry ve Youngblade (2006), tarafından yapılan çalışmada, öfke ya da depresyon belirtileri gibi olumsuz etkilerin, kendini kısıtlamanın, risk algısının ergenlikteki riskli davranışların arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda öfke ve risk algısının riskli davranışları doğrudan; depresif belirtilerin ise risk algısı aracılığıyla dolaylı olarak riskli davranışları yordadığı sonucu ortaya konulmuştur.

2005 yılında Amerika'da lise ğrencilerinin % 36'sı son on iki ay içerinde bir ya da daha fazla bir kavgaya karıştıklarını; % 4' bir kavgada fiziksel olarak yaralandıklarını; öğrencilerden %13 ' son otuz gün içinde silah taşıdıklarını, % 5 en az bir kez silah taşıdıklarını ve % 14 okulda son bir yıl içinde bir ya da daha fazla fiziksel kavgaya katıldıklarını ve % 30'u son bir yılda okulda en az bir hırsızlık olayına maruz kaldıklarını ve tehdit edildiklerini ifade etmişlerdir (Eaton, Kann, Kinchen, Ross, Hawkins, Harris ve diğerleri, 2006).

Lagana (2004), tarafından yapılan bir araştırmada okul terkinin yordayıcıları olarak aile ve sosyal destek değişkenleri incelenmiştir. Çalışmada okul terki açısından düşük, orta ve yüksek risk altında olan üç farklı grup lise ğrencisi ile çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda, yüksek risk grubunda olan öğrencileri erkek, düşük notları olan, arkadaş ve yetişkin desteği almayan öğrencilerin oluşturduğu sonucu ortaya konulmuştur.

Depresyon ve intihar düşünceleri ile madde kullanımı ve riskli davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesinin hedeflendiği bir çalışmada alkol, sigara kullanımı ve/veya cinsel davranışlar gibi riskli davranışlar ile depresyon, intihar fikirleri ve intihar girişimi arasında bir ilişki olduğu sonucu ortaya konulmuştur. Ayrıca bu çalışmanın bulgularına göre, uyuşturucu madde kullanan ergenlerde depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Yine bu çalışmanın sonuçlarına göre kızlar erkeklere oranla daha az yüksek riskli davranışlara yönelmektedirler; ancak kızlar erkeklere oranla depresyon ve intihar düşüncelerine daha eğilimlidirler. Kısacası bu çalışmanın sonuçlarına göre depresyon düzeyi ve intihar fikirleri arttığa

ergenlerin madde kullanımı gibi yüksek riskli davranışlara yönelme olasılıkları da artmaktadır (Hallfors, Waller, Ford, Halpern, Brodish ve Iritani, 2004).

Campos (1999), tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin depresyon ve intihar eğilimi düzeyleri ile şiddet, alkol ve sigara kullanımı arasında ilişki olduğu belirtilmiştir. Yine bu araştırmanın bulgularından yola çıkılarak ergenlerdeki riskli davranışların depresyon ve intiharın yordayıcısı olduğu belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler üzerinde durulmuştur.

3.1.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma lisede öğrenim görmekte olan öğrencilerin madde kullanma eğilimlerinin riskli davranışlar ve algılanan sosyal destek ile ilişkisinin çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesine yönelik ilişkisel-tarama modeline göre desenlenmiştir. Araştırmada, lisede okuyan öğrencilerin madde kullanma eğilimlerinin riskli davranışlar ve algılanan sosyal destek ile ilişkisinin bazı demografik özelliklerine göre [cinsiyet, yaş, lise türü, sınıf düzeyi, SED, ikamet edilen yer, spor/sanat etkinliklerine katılıp katılmama, algıladıkları anne-baba tutumu] farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

3.1.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2014-2015 öğretim yılında Gaziantep İli Şehitkâmil ve Şahinbey İlçelerinde öğrenim görmekte olan 79919 lise öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Gaziantep İli Şehitkâmil ve Şahinbey İlçelerinde farklı liselerde ve sınıf düzeylerinde öğrenim gören 411 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem; Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Mesleki Teknik Lisesi bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler arasından random olarak seçilmiştir. Araştırmaya katılan 411 lise öğrencisinden % 51.6'sı kız (n=212), % 48.4,'ü erkektir (n=199).

Araştırmada uygun örneklem büyüklüğüne ilişkin olarak ana kütle büyüklüğü bilindiğinde 'n' örneklem büyüklüğü hesaplamada kullanılan formül şu şekildedir (Özdamar, 2003) :

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1)} + t^2pq$$

n=Örnekleme alınacak birey sayısı

N=Çalışma evrenindeki birey sayısı(ana kütle büyüklüğü)

p =İncelenecek olayın görülüş sıklığı(görülme olasılığı)

q =İncelenecek olayın görülmemesi sıklığı(görülmemesi sıklığı)($1-p$)

t =İstenilen güven aralığındaki z sayısı($\alpha=0.05$ alındığı için $z=1-\alpha=0.95$ ve bu durumda t 'nin iki yönlü değeri z tablosunda 1.95 olarak bulunur.)

d =Örnekleme kabul edilebilir hata oranı

Lise öğrencileri arasından seçilecek minimum örneklem sayısını belirlemek için şu hesaplama yapılmıştır:

$N=79919$, $p=0.50$, $q=0.50$, $t=1.96$, $d=0.05$

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq} \quad n = \frac{79919 \times (1.96)^2 \times 0.50 \times 0.50}{(0.05)^2 \times (79919-1) + (1.96)^2 \times 0.50 \times 0.50}$$

$$n = \frac{76.722,24}{200,755} \quad n = 382,17$$

3.1.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmada; öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili [cinsiyet, yaş, lise türü, sınıf düzeyi, SED, ikamet edilen yer, spor/sanat etkinliklerine katılıp katılmama, algıladıkları anne-baba tutumu] bilgileri elde etmek için 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin madde kullanma eğilim düzeyini tespit etmek için 'Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği', algıladıkları sosyal destek düzeyini tespit etmek için 'Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' ve riskli davranışlar düzeyini tespit etmek için 'Riskli Davranışlar Ölçeği' kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan bu veri toplama araçlarına ilişkin tanıtıcı bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.1.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın bağımsız değişkenleri olan öğrencilerin cinsiyet, yaş, lise türü, sınıf düzeyi, sosyoekonomik düzey, ikamet edilen yer, spor/sanat etkinliklerine katılıp katılmama ve algıladıkları anne-baba tutumunun belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Kişisel Bilgi Formu örneği Ek.1'de verilmiştir.

3.1.3.2. Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği:

Araştırmada madde kullanma eğilimini ölçmek amacıyla Mac Andrew (1986) tarafından geliştirilen, Ceyhun ve arkadaşları (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlanıp geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan MKEÖ kullanılmıştır. Mac Andrew MMPI'dan Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği'ni (MKEÖ) geliştirmiştir. Orijinal adı Substance Abuse Proclivity Scale (SAP) olan ölçek 36 sorudan oluşmaktadır. 16 ve üzeri puan alan kişinin madde kullanma eğilimi taşıdığı bildirilmiştir. Ters puanlanan maddeler şunlardır: 9, 12, 13, 19, 24, 25, 26, 29, 35. Mac Andrew bu çalışmada madde bağımlısı, alkol bağımlısı, psikiyatrik hasta ve normal grup olarak toplam 650 erkek deneğe MacAndrew Alkolizm Ölçeği (MAC) ve Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği (MKEÖ) uygulanmıştır. Test tekrar test güvenilirliği aynı gruba 60 gün arayla iki kez test verilerek saptanmıştır. MKEÖ'nün madde bağımlılığına eğilimi belirlemede yararlı olacağı saptanmış olup ülkemizde sayıları gittikçe artan madde bağımlılığı kliniklerine tedavi amacıyla yatırılan hastaların yanı sıra kullanma eğilimi olan genç nüfusu belirlemede yardımcı olabileceği düşünülmektedir..

3.1.3.3. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Araştırmada, öğrencilerin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyini belirlemek amacıyla Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen ve 2004 yılında yenilenen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R) kullanılmıştır. ASDÖ-R'de toplam 50 madde bulunmaktadır. Ölçek üçlü derecelendirmeli (bana uygun =3, bana kısmen uygun=2, bana uygun değil=1) olup yüksek puan, bireyin daha fazla sosyal destek aldığı anlamına gelmektedir. ASDÖ-R'nin Alfa güvenilirlik katsayısı ve test tekrar test güvenilirliği (rxx) incelenmiştir. ASDÖ-R'nin tümü için Alfa= .93, rxx = .91; AİD için Alfa= .94, rxx = .89; ARD için Alfa= .91, rxx = .85; OĞD için Alfa= .93, rxx = .86 bulunmuştur. Elde edilen güvenilirlik katsayıları ASDÖ-R ve alt ölçeklerinin, öğrencilerin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal desteği ölçmek amacıyla güvenle kullanabileceğini göstermiştir. Tüm ASDÖ-R'nin yapı geçerliği faktör analizi sonucunda KMO katsayısı .933 ve Bartlett testi anlamlı çıkmış ve bu veri faktör analizi için uygundur. Faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansının ise .389 ile .695

arasında değiştiği görülmüştür. Tüm ASDÖ-R'de öz değeri 1'den büyük olan 7 faktör saptanmış, bu faktörler alt ölçekler düzeyinde incelenmiş ve isimler verilmiştir. Birinci faktörün tek başına varyansın %25,199'unu açıkladığı; açıklanan toplam varyansın %56,492 olduğu ve maddelerin faktör yüklerini birinci faktörde .360 ile .681 arasında değiştiği izlenmiştir. Gerek izgi grafiğindeki birinci faktörden sonraki hızlı düşüş, gerek ortak faktör varyansına ilişkin değerler ve gerekse birinci faktördeki yük değerleri incelendiğinde, tüm ASDÖ-R'nin genel bir faktöre sahip olduğu ve toplam puanının kullanılabilceği sonucuna ulaşılmıştır. ASDÖ-R'nin Aile desteği (AİD) alt ölçeğinde 20 madde bulunmaktadır. AİD alt leğine ilişkin KMO katsayısı .935 ve Bartlett testi anlamlı bulunmuştur. Faktörlerin ortak varyansının .350 ile .641 arasında değiştiği görülmüştür. ASDÖ-R'nin arkadaş desteği (ARD) alt ölçeğinde 13 madde bulunmaktadır. Arkadaş desteği alt leğine ilişkin KMO katsayısı .940 ve Bartlett testi anlamlı bulunmuştur. Faktörlerin ortak varyansının .354 ile .614 arasında değiştiği görülmüştür. ASDÖ-R'nin ğretmen desteği (ĞD) alt ölçeğinde 17 madde bulunmaktadır. ĞD' ye ilişkin KMO katsayısı .950 ve Bartlett testi anlamlı çıkmıştır. Faktörlerin ortak varyansının ise .402 ile .653 arasında değiştiği görülmüştür (Yıldırım, 2004).

3.1.3.4. Riskli Davranışlar leği

RD, 36 maddeden oluşan, beşli derecelendirmeli (5=kesinlikle uygun, 4=uygun, 3=kısmen uygun, 2=uygun değil, 1=kesinlikle uygun değil) kendini anlatma türünde bir ölçektir. Gençtanırım tarafından geliştirilen ölçekte 6 alt boyut bulunmaktadır: Antisoyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki. Ölçekte yer alan maddelerden biri (21. madde) tersine puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 180 iken en düşük puan ise 36'dır. Ölçekten yüksek puan almak riskli davranışların yoğun olduğunu gösterirken düşük puan almak ise riskli davranışların düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. RD ile ilgili olarak yapılan çalışmalar ölçeğin lise ğrencilerinde kullanılması açısından geçerli ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca lek yanıtlanmasının ve değerlendirilmesinin kısa sürede tamamlanabilmesi, maddelerinin açık ve anlaşılır olması açısından kullanışlı ve ekonomik bir araçtır. RD, lise ğrencilerinde antisoyal davranışlar, alkol ve sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki boyutlarında riskli davranışları ölçmeye yönelik olarak geliştirildiği, ölçeğin geliştirilmesi sürecinde

yapı geçerliliği için faktör analizi ve benzeme ölçüt geçerliliği, iç tutarlılığı ve test tekrar test güvenilirliği gibi hususların incelendiği ve yapı geçerliliğinin belirlenmesinde uzman kanısı, açıklayıcı faktör analizi tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin altı faktörlü bir yapıda olduğu görülmüş ve bu boyutlar sırasıyla antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki olarak adlandırılmıştır (Gençtanırım ve Ergene, 2014).

3.1.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü AR-GE Biriminden gerekli izinler alındıktan sonra Şehitkâmil ve Şahinbey İlçelerindeki lise öğrencilerine kişisel bilgi formu ile ölçekler uygulanarak elde edilmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkenlerinden olan öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili bilgileri elde etmek için hazırlanan ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği’, ‘Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’ ve ‘Riskli Davranışlar Ölçeği’ öğrencilere birlikte uygulanmıştır. Ölçekler ve bilgi formu araştırmacı tarafından uygun zaman dilimi seçilerek uygulanmıştır. Ölçekler ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmadan önce yönergeler hakkında araştırmacı tarafından bilgilendirme yapılmış ve uygulama yaklaşık 35-40 dakika sürmüştür.

3.1.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumu

Veri toplama araçları olarak kullanılan ölçekler ve demografik bilgi formu aracılığı ile elde edilen veriler kodlanarak elektronik ortama aktarılmıştır. Araştırmanın alt problemlerine cevap bulma sürecinde gerçekleştirilecek istatistiksel işlemler için SPSS 16.0 (Statistical Packet for The Social Science 16.0) programından yararlanılmıştır.

Verilerin çözümlemesinde öncelikle Demografik Bilgi Formundan elde edilen demografik bilgilerin frekans ve yüzde dağılımları çıkartılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden bireylerin aldıkları puanların dağılımının normalliğini denetlemek amacı ile Kolmogorov-Smirnov Testi uygulanmış ve dağılım non-parametrik dağılım özelliği taşıdığından Mann-Whitney U Testi, Kruskal Wallis Testi ve korelasyon yöntemleri kullanılmıştır. Kruskal Wallis Testi kullanılan durumlarda farklılığın kaynağını belirlemek üzere post-hoc testlerinden Dunnet's T3 tekniği kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. BULGULAR VE YORUM

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nden elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

4.1.1. Dağılımın normalliği üzerine yapılan istatistiksel işlemler:

Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden bireylerin aldıkları puanların dağılımının normalliğini denetlemek amacı ile Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden Aldıkları Puanların Dağılımın Normalliğini Denetlemek Amacı ile Yapılan Bir Örneklem Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

Değerler	RDÖ	ASDÖ	MKEÖ
N	411	411	411
Normal Parametreler	\bar{x} 63,86	122,68	55,41
	ss 17,45	18,15	3,95
Kolmogorov-Smirnov Z	2,47	1,33	1,51
p	.00	.046	.021

Bireylerin, RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden aldıkları puanların dağılımı normalliğini denetlemek amacı ile yapılan Bir Örneklem Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına göre puan dağılımlarının parametrik olmayan dağılım özelliği göstermektedir.

Bağımlı değişkenin aldığı değere göre sürekli olup olmaması ve bağımlı değişkene ilişkin ölçümlerin evrendeki dağılımların normal olup olmaması da istatistik seçimini etkiler. Parametrik istatistikler dağılımın normalliği varsayımı gerekli kılar. Araştırmacı, dağılımın normal olduğuna yönelik yeterli kanıtı ya da güçlü işaretlere sahip değilse yani dağılım çarpıksa parametrik olmayan istatistikler kullanılmalıdır (Büyüköztürk, 2014).

4.1.2. Araştırmanın “Bireylerin Cinsiyetlerine Göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden Elde Edilen Puanlar Arasında Anlamlı Farklılaşma Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamaların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını

belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmış elde edilen veriler tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Bireylerin cinsiyetlerine göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve Mann-Whitney U testi sonuçları.

		n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Boyutlar						
Antisosyal davranışlar	Kız	212	182,85	38763,50	16185,50	.00*
	Erkek	199	230,67	45902,50		
Alkol Kullanımı	Kız	212	194,27	41184,50	118606,50	.00*
	Erkek	199	218,50	43481,50		
Sigara Kullanımı	Kız	212	188,81	40028,50	174450,50	.00*
	Erkek	199	224,31	44637,50		
İntihar Eğilimi	Kız	212	218,37	46295,00	18471,00	.02*
	Erkek	199	192,82	38371,00		
Beslenme Alışkanlığı	Kız	212	206,75	43832,00	20934,00	.08
	Erkek	199	205,20	40834,00		
Okul Terki	Kız	212	187,43	39735,50	17157,00	.00*
	Erkek	199	225,78	44930,50		
Toplam RDÖ	Kız	212	189,17	40103,00	17525,00	.00*
	Erkek	199	223,93	44563,00		
Aileden destek	Kız	212	215,79	45746,50	19019,50	.08
	Erkek	199	195,58	38919,50		
Arkadaş Destek	Kız	212	236,91	50224,50	14541,50	.00*
	Erkek	199	173,07	34441,50		
Öğretmen Destek	Kız	212	230,83	48937,00	15829,00	.00*
	Erkek	199	179,54	35729,00		
Toplam ASD	Kız	212	233,40	49481,00	15285,00	.00*
	Erkek	199	176,81	35185,00		
Madde Kull.Eğilimi	Kız	212	235,12	49845,50	14920,50	.00*
	Erkek	199	174,98	34820,50		

*p< .05

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetlerine göre RDÖ'nün; Antisosyal davranışlar, Alkol Kullanımı, Sigara Kullanımı, Okul Terki ve RDÖ ölçeğinin toplamından elde edilen puanlar açısından erkeklerin kızlara göre; İntihar Eğilimi alt ölçeğinden elde edilen puanlar açısından da kızların erkeklere göre yüksek puanlara sahip olduğu; ASDÖ'nün; Arkadaş Desteği, Öğretmen Desteği ve ASD ölçeğinin toplamından ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar açısından kızların erkeklere göre daha yüksek puanlarla anlamlı derecede farklılaştığı bulgulanmıştır.

4.1.3.Araştırmanın “Bireylerin Yaşlarına Göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden Elde Edilen Puanlar Arasında Anlamlı Farklılaşma Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamaların yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla kruskall wallis testi uygulanmış elde edilen veriler tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Bireylerin yaşlarına göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.

Boyutlar		N	Sıra Ort.	sd	X ²	P	Anlamlı fark
Antisosyal Davranışlar	13-15 yaş (A)	158	183,77	2	9,055	.01*	B,C>A
	16-18 yaş (B)	244	219,97				
	19-21 yaş (C)	9	217,50				
Alkol Kullanımı	13-15 yaş (A)	158	190,20	2	11,631	.00*	C>B>A
	16-18 yaş (B)	244	214,09				
	19-21 yaş (C)	9	264,17				
Sigara Kullanımı	13-15 yaş (A)	158	168,34	2	38,70	.01*	C>B>A
	16-18 yaş (B)	244	227,68				
	19-21 yaş (C)	9	279,56				
İntihar Eğilimi	13-15 yaş (A)	158	206,28	2	1,12	.57	
	16-18 yaş (B)	244	204,31				
	19-21 yaş (C)	9	246,83				
Beslenme Alışkanlığı	13-15 yaş (A)	158	184,32	2	8,88	.01*	B>C>A
	16-18 yaş (B)	244	220,32				
	19-21 yaş (C)	9	198,50				
Okul Terki	13-15 yaş (A)	158	190,52	2	7,80	.02*	C>B>A
	16-18 yaş (B)	244	213,15				
	19-21 yaş (C)	9	284,00				
Aileden destek	13-15 yaş (A)	158	207,90	2	9,20	.01*	A,B>C
	16-18 yaş (B)	244	209,14				
	19-21 yaş (C)	9	87,50				
Arkadaş Destek	13-15 yaş (A)	158	201,80	2	8,39	.01*	A,B>C
	16-18 yaş (B)	244	212,68				
	19-21 yaş (C)	9	98,67				
Öğretmen Destek	13-15 yaş (A)	158	245,69	2	32,07	.00*	A>B>C
	16-18 yaş (B)	244	183,84				
	19-21 yaş (C)	9	109,89				
Toplam RDÖ	13-15 yaş (A)	158	171,37	2	24,93	.00*	C>B>A
	16-18 yaş (B)	244	225,10				
	19-21 yaş (C)	9	296,06				
Toplam ASD	13-15 yaş (A)	158	229,80	2	18,77	.00*	A>B>C
	16-18 yaş (B)	244	195,31				
	19-21 yaş (C)	9	78,06				
MKEÖ	13-15 yaş (A)	158	213,35	2	6,18	.04*	A,B>C
	16-18 yaş (B)	244	204,67				
	19-21 yaş (C)	9	113,11				

*p<.05

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin yaşlarına göre RDÖ'nün; antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı, okul terki alt

ölçeklerinden ve RDÖ'nün toplamından, ASDÖ'nün; aile, arkadaş ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek alt ölçeklerinden ve ASDÖ'nün toplamından, MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı derecede farklılaşmalar olduğu, ancak RDÖ'nün intihar eğilimi alt ölçeğinden elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşma olmadığı görülmektedir. Bu farkın kaynağının tespit edilmesi için Post-Hoc testlerinden Dunnett's T3 testi yapılmış elde edilen bulgular tabloda “anlamlı fark” sütununda gösterilmiştir.

4.1.4.Araştırmanın “Bireylerin Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden Elde Edilen Puanlar Arasında Anlamlı Farklılaşma Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamaların öğrenim gördükleri lise türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla kruskall wallis testi uygulanmış elde edilen veriler tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Bireylerin lise türlerine göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.

Boyutlar		N	Sıra Ort.	sd	X ²	P	Anlamlı fark
Antisosyal davranışlar	Fen Lis. (A)	81	248,40	3	29,871	.00*	A>B>C,D
	Anadolu Lis (B)	164	222,57				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	167,72				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	170,14				
Alkol Kullanımı	Fen Lis. (A)	81	220,40	3	17,01	.00*	A,B,D>C
	Anadolu Lis (B)	164	218,92				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	176,13				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	196,06				
Sigara Kullanımı	Fen Lis. (A)	81	214,75	3	9,71	.02*	A,B,D>C
	Anadolu Lis (B)	164	216,48				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	176,17				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	206,23				
İntihar Eğilimi	Fen Lis. (A)	81	229,92	3	6,36	.09	
	Anadolu Lis (B)	164	206,23				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	183,21				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	204,74				
Beslenme Alışkanlığı	Fen Lis. (A)	81	260,20	3	62,93	.00*	A>B>D>C
	Anadolu Lis (B)	164	234,25				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	139,15				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	163,84				
Okul Terki	Fen Lis. (A)	81	235,93	3	12,47	.00*	A>B>D>C
	Anadolu Lis (B)	164	200,61				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	175,02				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	217,92				
Aileden destek	Fen Lis. (A)	81	209,78	3	8,03	.04*	A,B,C>D
	Anadolu Lis (B)	164	215,70				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	216,04				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	173,62				
Arkadaş Destek	Fen Lis. (A)	81	200,33	3	6,11	.10	
	Anadolu Lis (B)	164	213,27				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	222,52				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	181,15				
Öğretmen Destek	Fen Lis. (A)	81	149,49	3	28,19	.00*	D,C>B>A
	Anadolu Lis (B)	164	204,77				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	232,85				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	236,68				
Toplam RDÖ	Fen Lis. (A)	81	259,03	3	52,62	.00*	A>B>C>D
	Anadolu Lis (B)	164	228,06				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	139,55				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	176,65				
Toplam ASD	Fen Lis. (A)	81	170,80	3	10,34	.01*	B,C>D>A
	Anadolu Lis (B)	164	212,01				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	227,95				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	206,79				
MKEÖ	Fen Lis. (A)	81	217,75	3	5,71	.12	
	Anadolu Lis (B)	164	203,91				
	İ.Hatip Lis. (C)	82	222,51				
	Mes.Tek. Lis. (D)	84	182,64				

*p<.05

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin öğrendikleri lise türlerine göre RDÖ'nün; RDÖ'nün intihar eğilimi alt ölçeğinden, ASDÖ'nün arkadaştan algılanan destek alt ölçeğinden ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmadığı, ancak antisosyal davranışlar,alkol kullanımı,sigara kullanımı,beslenme alışkanlığı,okul terki alt ölçeklerinden ve

RDÖ'nün toplamından, ASDÖ'nün; aile ve öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçeklerinden ve ASDÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu farkın kaynağının tespit edilmesi için Post-Hoc testlerinden Dunnett's T3 testi yapılmış elde edilen bulgular tabloda “anlamlı fark” sütununda gösterilmiştir.

4.1.5.Araştırmanın “Bireylerin Sınıf Düzeylerine Göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden Elde Edilen Puanlar Arasında Anlamlı Farklılaşma Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamaların sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla kruskall wallis testi uygulanmış elde edilen veriler tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Bireylerin sınıf düzeylerine göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.

Boyutlar		N	Sıra Ort.	sd	X ²	P	Anlamlı fark
Antisosyal davranışlar	9.sınıf (A)	150	170,35	3	22,052	.00*	B,C,D>A
	10.sınıf (B)	100	225,68				
	11.sınıf (C)	110	232,04				
	12.sınıf (D)	51	216,10				
Alkol Kullanımı	9.sınıf (A)	150	191,75	3	18,63	.00*	D>C>A,B
	10.sınıf (B)	100	194,20				
	11.sınıf (C)	110	218,15				
	12.sınıf (D)	51	244,83				
Sigara Kullanımı	9.sınıf (A)	150	170,55	3	32,22	.00*	C,D>B>A
	10.sınıf (B)	100	213,83				
	11.sınıf (C)	110	233,49				
	12.sınıf (D)	51	235,62				
İntihar Eğilimi	9.sınıf (A)	150	201,72	3	4,85	.18	
	10.sınıf (B)	100	196,36				
	11.sınıf (C)	110	226,70				
	12.sınıf (D)	51	192,86				
Beslenme Alışkanlığı	9.sınıf (A)	150	167,71	3	28,13	.00*	C,D>B>A
	10.sınıf (B)	100	210,68				
	11.sınıf (C)	110	237,56				
	12.sınıf (D)	51	241,37				
Okul Terki	9.sınıf (A)	150	195,53	3	9,38	.02*	D>C>A,B
	10.sınıf (B)	100	190,04				
	11.sınıf (C)	110	217,68				
	12.sınıf (D)	51	242,89				
Aileden destek	9.sınıf (A)	150	206,21	3	.94	.81	
	10.sınıf (B)	100	212,25				
	11.sınıf (C)	110	197,56				
	12.sınıf (D)	51	211,32				
Arkadaş Destek	9.sınıf (A)	150	210,70	3	1,50	.68	
	10.sınıf (B)	100	213,11				
	11.sınıf (C)	110	196,62				
	12.sınıf (D)	51	198,47				
Öğretmen Destek	9.sınıf (A)	150	253,11	3	40,75	.00*	A>B,C,D
	10.sınıf (B)	100	194,28				
	11.sınıf (C)	110	175,20				
	12.sınıf (D)	51	156,85				
Toplam RDÖ	9.sınıf (A)	150	159,57	3	41,45	.00*	C,D>B>A
	10.sınıf (B)	100	211,12				
	11.sınıf (C)	110	246,17				
	12.sınıf (D)	51	245,88				
Toplam ASD	9.sınıf (A)	150	238,25	3	19,85	.00*	A>B,C,D
	10.sınıf (B)	100	200,98				
	11.sınıf (C)	110	182,74				
	12.sınıf (D)	51	171,17				
MKEÖ	9.sınıf (A)	150	203,35	3	2,04	.56	
	10.sınıf (B)	100	209,24				
	11.sınıf (C)	110	215,18				
	12.sınıf (D)	51	187,63				

*p<.05

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin sınıf düzeylerine göre RDÖ'nün intihar eğilimi alt ölçeğinden, ASDÖ'nün aileden algılanan destek ölçeğinden, arkadaştan algılanan destek alt ölçeğinden ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşma farklılaşmaya rastlanmadığı, ancak RDÖ'nün antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı, okul terki alt ölçeklerinden ve RDÖ'nün toplamından, ASDÖ'nün; öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçeklerinden ve ASDÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu farkın kaynağının tespit edilmesi için Post-Hoc testlerinden Dunnett's T3 testi yapılmış elde edilen bulgular tabloda “anlamlı fark” sütununda gösterilmiştir.

4.1.6.Araştırmanın “Bireylerin Sosyoekonomik Durumlarına Göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden Elde Edilen Puanlar Arasında Anlamlı Farklılaşma Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamaların sosyoekonomik durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla kruskall wallis testi uygulanmış elde edilen veriler tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Bireylerin sosyoekonomik durumlarına göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.

Boyutlar		N	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamlı fark
Antisosyal davranışlar	Düşük (A)	20	207,40	2	.00	.99	
	Orta (B)	350	205,98				
	Yüksek (C)	41	205,46				
Alkol Kullanımı	Düşük (A)	20	189,10	2	7,73	.02*	C>A,B
	Orta (B)	350	202,95				
	Yüksek (C)	41	240,27				
Sigara Kullanımı	Düşük (A)	20	221,95	2	.76	.68	
	Orta (B)	350	204,35				
	Yüksek (C)	41	212,27				
İntihar Eğilimi	Düşük (A)	20	223,82	2	.88	.64	
	Orta (B)	350	206,39				
	Yüksek (C)	41	194,00				
Beslenme Alışkanlığı	Düşük (A)	20	154,35	2	13,35	.00*	C>B>A
	Orta (B)	350	202,36				
	Yüksek (C)	41	262,26				
Okul Terki	Düşük (A)	20	254,82	2	3,72	.15	
	Orta (B)	350	203,57				
	Yüksek (C)	41	202,90				
Aileden destek	Düşük (A)	20	100,08	2	20,55	.00*	C>B>A
	Orta (B)	350	207,43				
	Yüksek (C)	41	245,49				
Arkadaş Destek	Düşük (A)	20	171,80	2	4,67	.09	
	Orta (B)	350	204,26				
	Yüksek (C)	41	237,56				
Öğretmen Destek	Düşük (A)	20	194,30	2	.30	.86	
	Orta (B)	350	207,24				
	Yüksek (C)	41	201,11				
Toplam RDÖ	Düşük (A)	20	218,32	2	2,18	.33	
	Orta (B)	350	202,49				
	Yüksek (C)	41	229,91				
Toplam ASD	Düşük (A)	20	132,05	2	8,95	.01*	C>B>A
	Orta (B)	350	207,95				
	Yüksek (C)	41	225,45				
MKEÖ	Düşük (A)	20	172,60	2	3,49	.17	
	Orta (B)	350	210,47				
	Yüksek (C)	41	184,15				

*p<.05

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerine göre RDÖ'nün, antisosyal davranışlar alt ölçeğinden, sigara kullanımı alt ölçeğinden, intihar eğilimi alt ölçeğinden, okul terki alt ölçeğinden ve RDÖ'nün toplamından, ASDÖ'nün arkadaştan algılanan destek alt ölçeğinden, öğretmenlerden algılanan destek alt ölçeğinden ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmadığı; ancak RDÖ'nün, alkol kullanımı ve

beslenme alışkanlığı alt ölçeklerinden , ASDÖ'nün aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden ve ASDÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu farkın kaynağının tespit edilmesi için Post-Hoc testlerinden Dunnett's T3 testi yapılmış; RDÖ'nün alkol kullanımı ve beslenme alışkanlığı alt ölçeklerinden , ASDÖ'nün aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden ve ASDÖ'nün toplamında sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin diğer sosyoekonomik düzeydeki öğrencilere göre daha yüksek puanlarla anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür.

4.1.7.Araştırmanın “Bireylerin Uzun Süre İkamet Ettikleri Yere Göre RDÖ, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve MKEÖ'lerinden Elde Edilen Puanlar Arasında Anlamlı Farklılaşma Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamaların uzun süre ikamet ettikleri yere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla kruskall wallis testi uygulanmış elde edilen veriler tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Bireylerin ikamet ettikleri yere göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.

Boyutlar		N	Sıra Ort.	sd	X ²	P	Anlamlı fark
Antisosyal davranışlar	İl (A)	309	208,65	3	.858	.83	
	İlçe (B)	84	200,21				
	Köy (C)	14	183,75				
	Diğer(D)	4	200,75				
Alkol Kullanımı	İl (A)	309	210,13	3	3,49	.32	
	İlçe (B)	84	195,29				
	Köy (C)	14	191,93				
	Diğer(D)	4	161,00				
Sigara Kullanımı	İl (A)	309	210,12	3	3,46	.32	
	İlçe (B)	84	195,79				
	Köy (C)	14	196,21				
	Diğer(D)	4	136,50				
İntihar Eğilimi	İl (A)	309	204,66	3	1,50	.68	
	İlçe (B)	84	203,92				
	Köy (C)	14	234,96				
	Diğer(D)	4	251,75				
Beslenme Alışkanlığı	İl (A)	309	218,07	3	13,65	.00*	A,D>B,C
	İlçe (B)	84	164,93				
	Köy (C)	14	186,75				
	Diğer(D)	4	203,38				
Okul Terki	İl (A)	309	203,97	3	2,78	.42	
	İlçe (B)	84	208,10				
	Köy (C)	14	250,79				
	Diğer(D)	4	162,00				
Aileden destek	İl (A)	309	209,03	3	3,97	.26	
	İlçe (B)	84	205,99				
	Köy (C)	14	145,64				
	Diğer(D)	4	183,38				
Arkadaş Destek	İl (A)	309	210,01	3	10,07	.01*	D>A,B>C
	İlçe (B)	84	194,61				
	Köy (C)	14	146,54				
	Diğer(D)	4	343,38				
Öğretmen Destek	İl (A)	309	205,59	3	.460	.92	
	İlçe (B)	84	206,39				
	Köy (C)	14	201,43				
	Diğer(D)	4	245,12				
Toplam RDÖ	İl (A)	309	212,81	3	4,30	.23	
	İlçe (B)	84	183,36				
	Köy (C)	14	198,75				
	Diğer(D)	4	180,75				
Toplam ASD	İl (A)	309	208,91	3	3,06	.38	
	İlçe (B)	84	198,12				
	Köy (C)	14	170,21				
	Diğer(D)	4	272,00				
MKEÖ	İl (A)	309	207,17	3	.614	.89	
	İlçe (B)	84	204,26				
	Köy (C)	14	184,86				
	Diğer(D)	4	226,50				

*p<.05

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin uzun süre ikamet ettikleri yere göre RDÖ'nün antisosyal davranışlar alt ölçeğinden, alkol kullanımı alt ölçeğinden, sigara kullanımı alt ölçeğinden, intihar eğilimi alt ölçeğinden, okul terki alt ölçeğinden ve RDÖ'nün toplamından, ASDÖ'nün ailden algılanan destek alt ölçeğinden, öğretmenlerden algılanan destek alt ölçeğinden, ASDÖ'nün toplamından ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşma rastlanmadığı, ancak RDÖ'nün; beslenme alışkanlığı alt ölçeğinden , ASDÖ'nün; arkadaşlardan algılanan sosyal destek alt ölçeğinden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu farkın kaynağının tespit edilmesi için Post-Hoc testlerinden Dunnett's T3 testi yapılmış; RDÖ'nün beslenme alışkanlığı alt ölçeğinde uzun süre ilde ikamet eden öğrenciler; ilçe, köyde ve diğerlerde uzun süre ikamet eden öğrencilere göre; ASDÖ'nün arkadaşlardan algılanan sosyal destek alt ölçeğinde uzun süre diğer yerlerde ikamet eden öğrenciler; il, ilçe ve köyde uzun süre ikamet eden öğrencilere göre daha yüksek puanlarla anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür.

4.1.8. Araştırmanın “Bireylerin Spor/Sanat Etkinliklerine Katılmalarına Göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden Elde Edilen Puanlar Arasında Anlamlı Farklılaşma Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamaların spor/sanat etkinliklerine katılmalarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmış elde edilen veriler tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Bireylerin spor/sanat etkinliklerine katılmalarına göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve Mann-Whitney U testi sonuçları.

		n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Sig.
Boyutlar						
Antisosyal davranışlar	Evet	157	238,25	37405,00	14876,00	.00*
	Hayır	254	186,07	47261,00		
Alkol Kullanımı	Evet	157	230,82	36239,50	16041,50	.00*
	Hayır	254	190,66	48426,50		
Sigara Kullanımı	Evet	157	225,71	35436,50	16844,50	.00*
	Hayır	254	193,82	49229,50		
İntihar Eğilimi	Evet	157	197,45	30999,50	18596,50	.25
	Hayır	254	211,29	53666,50		
Beslenme Alışkanlığı	Evet	157	230,91	36252,50	16028,50	.00*
	Hayır	254	190,60	48413,50		
Okul Terki	Evet	157	215,34	33808,50	18472,50	.20
	Hayır	254	200,23	50857,50		
Toplam RDÖ	Evet	157	236,04	37058,50	15222,50	.00*
	Hayır	254	187,43	47607,50		
Aileden destek	Evet	157	213,12	33460,00	18821,00	.33
	Hayır	254	201,60	51206,00		
Arkadaş Destek	Evet	157	206,29	32387,00	19894,00	.96
	Hayır	254	205,82	52279,00		
Öğretmen Destek	Evet	157	187,93	29505,00	17102,00	.01*
	Hayır	254	217,17	55161,00		
Toplam ASD	Evet	157	195,32	30665,00	18262,00	.15
	Hayır	254	212,60	54001,00		
Madde Kull.Eğilimi	Evet	157	177,79	27912,50	15509,00	.00*
	Hayır	254	223,44	56753,50		

*p<.05

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin spor/sanat etkinliklerine katılıp katılmadıklarına göre RDÖ'nün intihar eğilimi alt ölçeğinden, okul terki alt ölçeğinden, ASDÖ'nün aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden, arkadaştan algılanan sosyal destek alt ölçeğinden ve ASDÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmadığı, ancak RDÖ'nün; antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı, okul terki alt ölçeklerinden ve RDÖ'nün toplamından, ASDÖ'nün; öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. RDÖ'nün antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı alt ölçeklerinden ve RDÖ'nün toplamından elde edilen puanlarda spor/sanat etkinliklerine katılan öğrencilerin daha yüksek puanlar aldıkları, buna karşın ASDÖ'nün; öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlarda spor/sanat etkinliklerine katılmayan öğrencilerin daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

4.1.9.Araştırmanın “Bireylerin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'lerinden Elde Edilen Puanlar Arasında Anlamlı Farklılaşma Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamaların algıladıkları anne-baba tutumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla kruskall wallis testi uygulanmış elde edilen veriler tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Bireylerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamalar ve kruskall wallis testi sonuçları.

Boyutlar		N	Sıra Ort.	Sd	X ²	P	Anlamlı fark
Antisosyal davranışlar	İlgisiz (A)	20	254,80	3	12,84	.00*	A,D>B,C
	Demokratik(B)	192	195,97				
	Aşırı kor. (C)	105	188,67				
	Otoriter(D)	94	235,46				
Alkol Kullanımı	İlgisiz (A)	20	233,62	3	2,50	.47	
	Demokratik(B)	192	203,25				
	Aşırı kor. (C)	105	203,08				
	Otoriter(D)	94	209,01				
Sigara Kullanımı	İlgisiz (A)	20	265,38	3	11,63	.00*	A>D>C,B
	Demokratik(B)	192	195,18				
	Aşırı kor. (C)	105	201,11				
	Otoriter(D)	94	220,93				
İntihar Eğilimi	İlgisiz (A)	20	267,38	3	13,21	.00*	A>C,D>B
	Demokratik(B)	192	186,56				
	Aşırı kor. (C)	105	213,48				
	Otoriter(D)	94	224,29				
Beslenme Alışkanlığı	İlgisiz (A)	20	236,30	3	8,09	.04*	A,D>B>C
	Demokratik(B)	192	205,85				
	Aşırı kor. (C)	105	182,56				
	Otoriter(D)	94	226,04				
Okul Terki	İlgisiz (A)	20	265,60	3	7,05	.07	
	Demokratik(B)	192	195,60				
	Aşırı kor. (C)	105	209,93				
	Otoriter(D)	94	210,16				
Aileden destek	İlgisiz (A)	20	81,18	3	52,95	.00*	B>C>D>A
	Demokratik(B)	192	244,77				
	Aşırı kor. (C)	105	190,93				
	Otoriter(D)	94	170,20				
Arkadaş Destek	İlgisiz (A)	20	143,72	3	7,46	.05	
	Demokratik(B)	192	208,51				
	Aşırı kor. (C)	105	219,95				
	Otoriter(D)	94	198,54				
Öğretmen Destek	İlgisiz (A)	20	129,18	3	16,35	.00*	C>B>D>A
	Demokratik(B)	192	209,34				
	Aşırı kor. (C)	105	232,36				
	Otoriter(D)	94	186,09				
Toplam RDÖ	İlgisiz (A)	20	279,65	3	17,03	.00*	A>D>B,C
	Demokratik(B)	192	190,80				
	Aşırı kor. (C)	105	194,67				
	Otoriter(D)	94	234,03				
Toplam ASD	İlgisiz (A)	20	78,60	3	36,06	.00*	B,C>D>A
	Demokratik(B)	192	226,36				
	Aşırı kor. (C)	105	219,84				
	Otoriter(D)	94	176,05				
MKEÖ	İlgisiz (A)	20	166,20	3	9,94	.01*	B>C,D>A
	Demokratik(B)	192	224,10				
	Aşırı kor. (C)	105	186,28				
	Otoriter(D)	94	199,52				

*p<.05

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre RDÖ'nün , alkol kullanımı alt ölçeğinden, okul terki alt ölçeğinden ve ASDÖ'nün arkadaştan algılanan destek alt ölçeğinden elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmadığı, ancak RDÖ'nün; antisosyal davranışlar,sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı, intihar eğilimi ve RDÖ'nün toplamı alt ölçeklerinden, ASDÖ'nün; aileden ve öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçekleri ile ASDÖ'nün toplamından ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu farkın kaynağının tespit edilmesi için Post-Hoc testlerinden Dunnett's T3 testi yapılmış; RDÖ'nün;antisosyal davranışlar,sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı , intihar eğilimi ve RDÖ'nün toplamı alt ölçeklerinde öğrencilerin algıladıkları ilgisiz anne-baba tutumunun diğer anne-baba tutumlarına göre;ASDÖ'nün aileden algılanan destek, ASDÖ'nün toplamında ve MKEÖnde öğrencilerin algıladıkları demokratik anne-baba tutumunun diğer anne-baba tutumlarına göre ve son olarak ASDÖ'nün öğretmenden algılanan destek alt ölçeğinde öğrencilerin algıladıkları aşırı koruyucu anne-baba tutumunun diğer anne-baba tutumlarına göre daha yüksek puanlarla anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür.

4.1.10. Araştırmanın “ RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden Elde Edilen Puanlar Arasında ilişki Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum:

Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalamaları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı testi uygulanmış elde edilen veriler tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Bireylerin RDÖ, ASDÖ ve MKEÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiyle ilgili Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Değerleri

	Alkol kullanımı	Sigara kullanımı	Beslenme alışkanlığı	Okul terki	İntihar eğilimi	AİLE_ALG	ARK_ALG	ÖĞR_ALG	T_RDÖ	T_ASD	T_MKEÖ
Antisosyal davranışlar	,301**	,340**	,366**	,410**	,265**	-,180**	-,174**	-,283**	,713**	-,299**	-,254**
Alkol kullanımı		,567**	,211**	,263**	,040	-,076	,007	-,131**	,650**	-,107*	-,167**
Sigara kullanımı			,228**	,350**	,091*	-,186**	-,029	-,212**	,694**	-,217**	-,202**
Beslenme alışkanlığı				,320**	,191**	-,127**	-,038	-,262**	,621**	-,219**	-,197**
Okul terki					,200**	-,242**	-,202**	-,272**	,673**	-,332**	-,320**
İntihar eğilimi						-,231**	-,196**	-,205**	,422**	-,287**	-,117**
AİLE_ALG							,295**	,304**	-,267**	,741**	,236**
ARK_ALG								,301**	-,158**	,626**	,093*
ÖĞR_ALG									-,358**	,800**	,129**
T_RDÖ										-,378**	-,334**
T_ASD											,214**

**P<.01, *P<.05,

Tablo 10 incelendiğinde; MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar ile ASDÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında anlamlı düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlarla RDÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında negatif yönlü ilişki olduğu; ASDÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden elde edilen puanlar ile RDÖ'nün toplamından ve alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo incelendiğinde ASDÖ'nün alt ölçeklerinden olan arkadaşın algılanan sosyal destek düzeyine ait puanlar ile RDÖ'nün alkol kullanma, sigara kullanma ve beslenme alışkanlığı alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

4.2.SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin olarak literatürdeki araştırma sonuçlarından da yararlanılıp tartışma ve yorum yapılmıştır.

1.Öğrencilerin cinsiyetlerine göre;

A) RDÖ'nün; Antisosyal davranışlar, Alkol Kullanımı, Sigara Kullanımı, Okul Terki alt ölçekleri ile RDÖ'nün toplamından elde edilen puanlar açısından erkek öğrencilerinin kız öğrencilerine göre daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu fakat İntihar Eğilimi alt ölçeğinden elde edilen puanlar açısından da kız öğrencilerinin erkekler öğrencilerine göre yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarımıza paralel olarak; Tunç ve Bakırcı (2015) ve Erel (2013) tarafından yapılan çalışmalarda erkek öğrencilerin risk alma davranışlarında daha yüksek puan ortalamalarıyla farklılaştığı görülmüştür. Akın ve Berkem (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, intihar girişiminde bulunan ergenlerin %75'nin kız olduğu bulgulanmıştır. Koca (2011) tarafından Yüksekokul öğrencileri ile yapılan bir çalışmada madde kullanma sıklığının erkek öğrencilerde kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğu, Turhan ve Arkadaşları (2011) ile Başsın (2010) tarafından yapılan benzer çalışmalarda sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımının erkeklerde kızlardan daha fazla olduğu, Gündoğdu ve arkadaşlarının (2005) ergenler ile yapılan çalışmada erkeklerin kızlara göre daha riskli davranma eğiliminde olduğu ve antisosyal davranışları daha çok erkeklerin gösterdiği saptanmıştır.

Literatür incelendiğinde araştırma bulgularımızdan farklı sonuçlarla da karşılaşılmaktadır. Buğdaycı (2008) tarafından Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak Yiğit ve Khorshid tarafından(2006) Ege Üniversitesi öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, alkol kullanımı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Tunç (2011) tarafından okul terki ile ilgili yapılan başka bir çalışmada okul terkinin erkek öğrencileri arasında daha fazla olduğu saptanmış, ancak Özer ve Arkadaşlarının (2011) lise öğrencilerinin okul terkinin yordanması ile ilgili yaptıkları farklı bir çalışmada ise cinsiyet ile okulu terk etme riski arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yaptığımız araştırma bağlamında erkeklerin kızlara oranla daha fazla riskli davranışlar göstermesinde biyolojik etkenlerin yanı sıra toplumun erkek ve kızlara bakış açısı, erkeklere daha fazla tolerans gösterilmesinin de etkili olabileceği söylenebilir. Ayrıca eğilimin daha çok kızlar yönünde

çıkmasında aile içi baskı, bastırılmış duygu ve düşüncelerin bir yolu olarak görülmesi, kızların psikososyal ve çevresel etkenlerden daha çok etkilenmesi gösterilebilir.

B)ASDÖ'nün; Arkadaş Desteği, Öğretmen Desteği ve ASDÖ'nün toplamından elde edilen puanlar açısından kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Baran, Küçükakça ve Ayran (2014), Salı ve Akyol (2014), Akdoğan (2012) ile Saygın (2008) tarafından yapılan çalışmalarda kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre algıladıkları sosyal desteğin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak Tunç ve Sezen (2015) ile Okçin ve Gerçeklioğlu (2013) tarafından yapılan bir çalışmada ise cinsiyet açısından sosyal destek puan ortalamalarında anlamlı bir farklılığa rastlanmadığı görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre kız öğrencilerde sosyal destek algılarının erkek öğrencilere göre daha yüksek çıkmasında cinsiyete özgü roller nedeniyle kızların erkeklere kıyasla sosyal ilişkilerde paylaşımına daha yatkın oldukları ve sosyal destek kaynaklarını daha etkili kullanabildikleri söylenebilir.

C)MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar açısından kızların erkeklere göre daha yüksek puanlarla anlamlı derecede farklılaştığı bulgulanmıştır. Araştırmamızla paralel olarak; Erdem ve Arkadaşlarının (2006) yapmış oldukları bir çalışmada da kızlar yönünde anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür. Ancak Ögel,Taner ve Eke (2006) tarafından yapılan çalışmada madde kullanımı riski açısından erkeklerin daha fazla risk taşıdığı görülmektedir. Toker (2008)'in yaptığı benzer bir araştırmada ise madde kullanma eğiliminin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

2. Öğrencilerin yaşlarına göre;

A)RDÖ'nün; Alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki alt ölçekleri ile RDÖ'nün toplamında 19-21 yaş grubunda olan öğrencilerin diğer yaş gruplarında olan öğrencilere göre, antisosyal davranışlar ve beslenme alışkanlığı alt ölçeklerinde 16-18 yaş grubunda olan öğrencilerin diğer yaş gruplarında olan öğrencilere göre daha yüksek puanlarla anlamlı farklılaştığı bulgulanmıştır. Araştırma sonuçlarımız ile paralel olarak; Yiğit ve Khorshid tarafından (2006) Ege Üniversitesi öğrencileri ile yapılan bir çalışmada alkol kullanımı yaşla birlikte artış gösterdiği saptanmıştır. Telef (2014) tarafından yapılan ve yaptığımız araştırmayı destekleyen bir çalışmada yaş ilerledikçe alkol,sigara kullanımı ve okulu terk etme olasılığı arttığı görülmektedir. Aynı şekilde Gülgez ve Kısaç(2014) tarafından yapılan çalışmada da

yaş arttıkça risk alma davranışların da arttığı görülmüştür. Ancak Esen (2003)'in yaptığı bir çalışmada ise ergenliğin ilk yıllarında riskli davranışların daha fazla olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre yaşla birlikte riskli davranışların artıyor olmasında akran etkisinin yanı sıra ergenlerin özerklik ve kendini kanıtlama çabası içerisinde olması da etkili olabileceği söylenebilir.

B)ASDÖ'nün; aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçekleri ile ASDÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında 13-15 yaş grubunda olan öğrencilerin diğer yaş gruplarında olan öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamalarıyla farklılaştığı görülmektedir. Ünsar ve Arkadaşlarının (2009) yaptıkları bir çalışmada öğrencilerin yaş grupları arttıkça sosyal destek algılarının da arttığı görülürken, Baran ve arkadaşları (2014), Arıcıoğlu (2008) ile Öztürk, Sevindik ve Yaman (2006) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise yaş ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı görülmüştür. 13-15 yaş grubunda olan öğrencilerin daha fazla sosyal destek algılamasında hem arkadaş ilişkilerinin önem kazanması ve hem de aileye bağlılığın devam ettiği yaşlar olması etkili olduğu söylenebilir.

C)MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar açısından 13-15 yaş grubunda olan öğrencilerin diğer yaş gruplarında olan öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamalarıyla farklılaştığı görülmektedir. Gökler ve Koçak(2008) tarafından yapılan çalışmada 12-17 yaş arasının madde kullanmak için en tehlikeli yaşlar olduğu tespit edilmiştir. Ancak Toker(2008) tarafından yapılan çalışmada ise yaş ile madde kullanma eğilimi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı görülmüştür. Yaptığımız araştırma bağlamında ergenliğin ilk yıllarında madde kullanma eğiliminin yüksek olmasında bu dönemde ilk denemelerin ve arkadaş baskılarının daha yoğun olması etkili olduğu söylenebilir.

3.Öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türlerine göre;

A) RDÖ'nün; antisosyal davranışlar, alkol ve sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı, okul terki alt ölçeklerinde Fen Lisesi öğrencilerinin diğer lise türlerindeki öğrencilere daha yüksek puan ortalamaları ile farklılaştığı bulgulanmıştır. Tunç ve Bakırcı (2015) tarafından yapılan çalışmada toplumsal konumla ilgili risk alma davranışlarında Fen Lisesi öğrencilerinin daha yüksek puan ortalamalarıyla farklılaştığı görülmüşken Tunç (2011) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise okul terkinin Genel Liselerde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Yaptığımız araştırma sonucunda Fen Lisesi öğrencilerinde riskli davranışların yüksek olmasında

aşırı özgüven ve dışa dönüklüğün yanı sıra araştırma, inceleme ve keşfetme çabaları da etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca deneyime açık olma da riski artıran diğer bir etken olarak düşünülebilir.

B) ASDÖ'nün; aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğinde ve ASDÖ'nün toplamında İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin; öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçeğinde Meslek Lisesi öğrencilerinin daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Mengi (2011) tarafından yapılan bir çalışmada Meslek Lisesi öğrencilerinin öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyleri diğer lise türlerine göre daha yüksek olduğu görülmekte olup bu çalışma yaptığımız araştırma ile uyusmaktadır. Uyan (2014) tarafından yapılan bir çalışmada ise Anadolu Lisesi öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Kahrıman (2002) tarafından yapılan bir çalışmada ise Düz Liseye giden öğrencilerin aileden algılanan sosyal destek puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

C) MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmadığı görülmektedir. Ancak Erdamar ve Kurupınar (2014) tarafından yapılan bir çalışmada Meslek Lisesi öğrencilerinin sigara kullanma eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre;

A)RDÖ'nün; antisosyal davranışlar alt ölçeği ile RDÖ'nün toplamından elde edilen puan ortalamalarında 11.sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerindeki öğrencilere göre; alkol kullanımı, sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı ve okul terki alt ölçeklerinde 12.sınıf öğrencilerinin diğer öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamaları aldıkları görülmüştür. Tunç ve Bakırcı(2015) tarafından yapılan çalışmada 10.sınıf öğrencilerinin risk alma davranışlarında daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür. Erdamar ve Kurupınar (2014) tarafından yapılan bir çalışmada 12.Sınıf öğrencilerinin alkol ve sigara kullanımı açısından daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür. Tunç (2011) tarafından yapılan çalışmada 10.sınıf öğrencilerinde okul terkinin daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Uludağlı ve Sayıl (2009) tarafından ergenler ile ilgili yapılan bir çalışmada risk alma davranışının her sınıf düzeyine göre anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir. Araştırmamızda sınıf düzeyi arttıkça riskli davranışların da arttığı bunda, öğrencilerin 9.sınıfta daha temkinli hareket etmeleri, yeni ortam ve

yeni arkadaş çevresine uyum problemleri yaşamaları, daha sonraki sınıflarda ise ortama alışma ile birlikte riskli davranışlar artabilir.

B)ASDÖ'nün; öğretmenden algılanan destek ile algılanan sosyal desteğin toplamından elde edilen puanlarda 9.sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerindeki öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Araştırma sonuçlarımızla paralel olarak; Karataş (2012) tarafından yapılan bir çalışmada 9.sınıf öğrencilerinin diğer sınıflardaki öğrencilere göre daha yüksek düzeyde sosyal destek algılarının olduğu görülmüştür. Akdoğan (2012) tarafından yapılan çalışmada 8.sınıf öğrencilerinin 9-10.sınıf öğrencilerine göre daha fazla sosyal desteği algıladıkları görülmüştür. Ancak Ünsar ve arkadaşlarının (2009) üniversite öğrencileri ile yaptıkları bir çalışmada ise dördüncü sınıf öğrencilerinin genel olarak algıladıkları sosyal destek düzeylerinin diğer sınıflara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla beraber Baran ve Arkadaşları (2014), Arıcıoğlu (2008) ile Öztürk ve Arkadaşları (2006) tarafından yaptıkları çalışmada ise sınıf düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Yaptığımız araştırma bağlamında öğretmenden algılanan sosyal desteğin 9.sınıf öğrencilerinin lehine çıkmasında, lisenin ilk yıllarında yeni ortam ve yaşantılar için yetişkin desteğine daha çok ihtiyaç duymaları önemli bir neden olarak görülebilir.

C)MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmadığı görülmektedir. Ancak Demirbağ ve Tavacı (2012) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada ise üniversite 1.sınıf öğrencilerinin daha fazla madde kullanmaya eğilimli oldukları görülmektedir.

5. Araştırmada öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerine göre RDÖ'nün, antisosyal davranışlar alt ölçeğinden, sigara kullanımı alt ölçeğinden, intihar eğilimi alt ölçeğinden, okul terki alt ölçeğinden ve RDÖ'nün toplamından, ASDÖ'nün arkadaştan algılanan destek alt ölçeğinden, öğretmenden algılanan destek alt ölçeğinden ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmadığı; ancak RDÖ'nün, alkol kullanımı ve beslenme alışkanlığı alt ölçeklerinden, ASDÖ'nün aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden ve ASDÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

A)Araştırmada Riskli Davranış Ölçeğinin alkol kullanımı ve beslenme alışkanlığı alt ölçeklerinde sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin diğer

sosyoekonomik düzeydeki öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamalarıyla anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Araştırmamızda alkol kullanma ile ilgili çıkan sonuca paralel olarak Karatay (2004)'ın sosyoekonomik durumu farklı iki lisede yaptığı araştırmada alkol kullanma sosyoekonomik düzeyi yüksek okulda daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırmayla uyuşan Tunç ve Bakırcı (2015) ile Gönödoğdu ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan çalışmalarda öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri arttıkça risk alma davranışlarının da arttığı görülmektedir. Ancak Yaprak (2006) tarafından yapılan bir araştırmada sosyoekonomik düzey artıkça madde kullanma düzeyinin azaldığı görülmüştür. Yiğit ve Khorshid tarafından(2006) yapılan çalışmada ise alkol kullanımı ile gelir düzeyi arasında bir farklılığa rastlanmamıştır. Ögel ve arkadaşlarının(2003) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da esrar kullanımı ile gelir düzeyi arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır. Özellikle alkol kullanımı açısından sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarında maddeye erişim ve temin etme açısından daha kolay elde edilmesi etkili olduğu savunulabilir.

B)ASDÖ'nün; aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden ve ASDÖ'nün toplamında sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin diğer sosyoekonomik düzeydeki öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamalarıyla anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Baran ve arkadaşları(2014) tarafından yapılan çalışmada gelir düzeyi ile sosyal destek arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Yılmazel (2013) ve Ustabaş (2011) tarafından yapılan çalışmalarda öğrenciler tarafından algılanan ekonomik düzeyleri yüksek olanların daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıkları görülmüştür. Ünsar ve arkadaşları (2009) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada öğrencilerin ekonomik düzeyleri düşük oldukça algıladıkları sosyal desteğin de düştüğü görülmekte ancak Mengi (2011) tarafından yapılan çalışmada sosyoekonomik düzeyi orta seviyede olan öğrencilerin, aile ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin diğer sosyoekonomik düzeyde olanlara göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Araştırmamızın sonucunda sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek düzeyinin de yüksek olması sosyo-ekonomik düzeyin etkisiyle de açıklanabilir.

C)MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmadığı görülmektedir. Yaptığımız araştırma sonucuyla paralel olarak; Toker (2008) tarafından yapılan çalışmada sosyoekonomik düzey ile madde kullanma eğilimi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ancak Ögel ve

arkadaşlarının (2001) yaptığı çalışmada Yıldırım (1997) tarafından yapılan bir çalışmada ise sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin daha çok sigara kullanma eğilimi içinde oldukları görülmüştür.

6.Araştırmada öğrencilerin uzun süre ikamet ettikleri yere göre RDÖ'nün antisosyal davranışlar alt ölçeğinden, alkol kullanımı alt ölçeğinden, sigara kullanımı alt ölçeğinden, intihar eğilimi alt ölçeğinden, okul terki alt ölçeğinden ve RDÖ'nün toplamından, ASDÖ'nün aileden algılanan destek alt ölçeğinden, öğretmenden algılanan destek alt ölçeğinden, ASDÖ'nün toplamından ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşma rastlanmadığı, ancak RDÖ'nün; beslenme alışkanlığı alt ölçeğinden, ASDÖ'nün; arkadaştan algılanan sosyal destek alt ölçeğinden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

A)Araştırmada RDÖ'nün beslenme alışkanlığı alt ölçeğinde uzun süre ilde ikamet eden öğrenciler; ilçe, köyde ve diğerlerde uzun süre ikamet eden öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamalarıyla anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Tunç (2011) tarafından yapılan çalışmada okul terkinin en çok ilde yaşayan öğrencilerde rastlandığı aynı şekilde Erbinç ve Arkadaşları (2002) tarafından yapılan çalışmada da uyuşturucu madde kullanımının en çok ilde yaşayan öğrencilerde rastlandığı görülmüştür. Ancak Yiğit ve Khorshid (2006) ile Topuz (2004) tarafından yapılan çalışmalarda ise öğrencilerin uzun süre yaşadıkları yer ile alkol kullanımı arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Yaptığımız araştırmada ilde uzun süre ikamet eden öğrencilerde beslenme alışkanlığının daha yüksek çıkmasında ilde yaşamın hızlı ve uyarıcıların daha fazla olması etkili olabileceği söylenebilir.

B)ASDÖ'nün arkadaştan algılanan sosyal destek alt ölçeğinde uzun süre diğer yerlerde ikamet eden öğrenciler; il, ilçe ve köyde uzun süre ikamet eden öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamalarıyla anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Kemer ve Atik (2005) tarafından yapılan çalışmada kırsal kesimde ikamet eden öğrencilerin şehir merkezinde ikamet eden öğrencilere göre aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmamızda il/ilçe gibi büyük yerlerden ziyade daha küçük yerlerde arkadaş desteğinin yüksek çıkmasında, küçük yerlerdeki samimi ve içten iletişimin yanı sıra öğrencilerin arkadaşlarıyla birlikte daha fazla vakit geçirmenin de etkisi olabileceği düşünülmektedir.

C)MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmadığı görülmektedir. Literatür taramasında da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Görgün (2009), Yıldız (2009) ve Toker (2008) tarafından yapılan benzer araştırmalara göre madde kullanma eğiliminin yaşanılan yere göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ancak Ögel ve arkadaşlarının (2005) yaptığı bir çalışmada ise yaşanılan yer ile madde kullanma riski arasında anlamlı düzeyde bir ilişkiye rastlanmıştır.

7. Araştırmada öğrencilerin spor/sanat etkinliklerine katılıp katılmadıklarına göre RDÖ'nün intihar eğilimi alt ölçeğinden, okul terki alt ölçeğinden, ASDÖ'nün aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden, arkadaştan algılanan sosyal destek alt ölçeğinden ve ASDÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmadığı, ancak RDÖ'nün; antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı, okul terki alt ölçeklerinden ve RDÖ'nün toplamından, ASDÖ'nün; öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

A)RDÖ'nün; antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı alt ölçeklerinden ve RDÖ'nün toplamından elde edilen puanlarda spor/sanat etkinliklerine katılan öğrencilerin daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür. Ancak Yurtsever (2011) ile Polatkan (2007) tarafından yapılan bir çalışmalarda spor/sanat etkinliklerine katılmayan öğrencilerin riskli davranışlar sergilemede daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Orak ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan bir çalışmada spor/sanat etkinliklerine katılım azaldıkça madde kullanımının arttığı görülmüştür. Yaptığımız araştırmada spor/sanat etkinliklerine katılan öğrencilerin daha fazla riskli davranışlar göstermesinde öğrencilerin dışa dönük olması ve arkadaş etkisiyle açıklanabilir.

B)ASDÖ'nün; öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden elde edilen puan ortalamalarında spor/sanat etkinliklerine katılmayan öğrencilerin daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Ancak Arslan (2006) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin öğretmenden algıladıkları sosyal destek puan ortalamasında spor/sanat etkinliklerine katılan öğrencilerin daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür.

C)MKEÖ'nün toplamından elde edilen puan ortalamalarında spor/sanat etkinliklerine katılmayan öğrencilerin daha yüksek puanlar ortalamalarına sahip

oldukları görülmüştür. Ancak Karakaş (2006) tarafından yapılan bir çalışmada boş vakitleri değerlendirme ile madde kullanma eğilimi arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Yaptığımız araştırma bağlamında madde kullanma eğiliminde spor/sanat etkinliklerine katılmayan öğrencilerin daha yüksek puan ortalamalarına sahip olmasında öğrencilerin boş zamanlarını etkin kullanamamanın etkili olduğu düşünülebilir.

8.Araştırmada öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre RDÖ'nün, alkol kullanımı alt ölçeğinden, okul terki alt ölçeğinden ve ASDÖ'nün arkadaşan algılanan destek alt ölçeğinden elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmadığı, ancak RDÖ'nün; antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı, intihar eğilimi ve RDÖ'nün toplamı alt ölçeklerinden, ASDÖ'nün; aileden ve öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçekleri ile ASDÖ'nün toplamından ve MKEÖ'nün toplamından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

A)RDÖ'nün; antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, beslenme alışkanlığı, intihar eğilimi ve RDÖ'nün toplamı alt ölçeklerinde öğrencilerin algıladıkları ilgisiz anne-baba tutumunun diğer anne-baba tutumlarına göre daha yüksek puan ortalamalarıyla anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Aydoğdu ve Çam(2013) tarafından yapılan bir çalışmada madde kullanım bozukluğu olan ergenlerin anne-babalarını daha az otoriter, daha fazla demokratik olarak algıladıkları görülmektedir.

Uludağlı ve Sayıl (2009) tarafından ergenler ile ilgili yapılan bir çalışmada baskıcı tutumun risk alma davranışlarını artırdığı görülmektedir.

Ulusoy ve Arkadaşlarının (2005) yaptığı bir çalışmada otoriteyi aşırı kullanan baskıcı ebeveynler ile hiç kullanmayan ilgisiz ebeveynlerin, ergenlerin intihar dâhil pek çok riskli davranışlar göstermesinde etkili olduğu görülmüştür. Yaptığımız araştırma bağlamında ilgisiz anne-baba tutumu sergileyen ebeveynlerin çocuklarında daha fazla riskli davranışlar göstermesinin altında bu tür öğrencilerin ailede yeteri kadar ilgi ve sevgi görmemesi ve bu ilgi-sevgiyi dışarıda arama ihtiyacında olması yatabilir.

B)ASDÖ'nün; aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğiyle ASDÖ'nün toplamında öğrencilerin algıladıkları demokratik anne-baba tutumunun diğer anne-baba tutumlarına göre; öğretmenden algılanan destek alt ölçeğinde öğrencilerin algıladıkları aşırı koruyucu anne-baba tutumunun diğer anne-baba tutumlarına göre daha yüksek puan ortalamalarıyla anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür.

Yaptığımız araştırma sonuçları ile paralel olarak; Çeçen (2008), Öztürk ve Arkadaşları (2006) tarafından yapılan çalışmalarda ebeveynlerini demokratik olarak algılayan öğrencilerin daha fazla arkadaş ve aileden destek algıladıkları görülmüştür. Ayrıca Sağlam (2007) tarafından yapılan bir çalışmada da anne baba tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda aileden algılanan sosyal destekte demokratik tutumun yüksek çıkmasında öğrencilerin aileden yeterli ilgi ve desteği alması etkili olabileceği düşünülmektedir.

C)MKEÖ'nde öğrencilerin algıladıkları demokratik anne-baba tutumunun diğer anne-baba tutumlarına göre daha yüksek puan ortalamalarıyla anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Ancak Akfert ve arkadaşlarının (2009) yaptıkları bir çalışmada alkol deneyen gençlerde baskıcı otoriter anne baba tutumunun daha yüksek olduğu bildirilmiştir.

Aksu (2002)'nin yaptığı bir çalışmada da otoriter ve baskıcı aile çocuklarında madde kullanma riskinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Madde kullanma eğiliminde demokratik anne baba tutumunun yüksek çıkmasında öğrencilerin dışa dönük olması, sosyal ilişkilerde daha rahat ve özgüvenli olması etkili olabileceği düşünülebilir.

4.3.ÖNERİLER

4.3.1.Alanda Çalışanlar (Uygulayıcılar) için Öneriler

1. Spor/sanat etkinliklerine katılma, madde kullanımını önlemede çok önemli olduğu dikkate alınarak okullarda spor/sanat etkinliklerinin artırılması yoluna gidilebilir.
2. Sınıf ve yaş durumlarına göre risk haritası belirlenerek gerekli çalışmalar yapılabilir.
3. Okullarda öğrenciyi ve ailesini tanımaya yönelik rehberlik çalışmalarına ağırlık verilmeli, sorunlu ailelerin, öğrencinin üzerinde oluşturacağı olumsuz etkilerin yok edilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.
4. Okul türlerine göre riskli davranışlar belirlenerek önleyici çalışmalar yapılabilir.
5. Öğrencilerin öğretmenden algıladıkları sosyal desteğin riskli davranışlar ve madde kullanma eğiliminde etkili olduğu bilinerek öğretmenlerin bu konuda daha duyarlı ve hassas davranmaları gerekmektedir.

4.3.2.Araştırmacılar için Öneriler

1. Benzer araştırmalar, farklı öğretim kurumlarında ve farklı öğretim kademelerinde yapılabilir.
2. Konuyla ilgili deneysel nitelikli araştırmalar yapılarak önleyici çalışmalarda kullanılmak üzere grup rehberliği programları geliştirilebilir.
3. Konuyla ilgili var olan ölçeklerin revize edilmesi ve alana katkı sağlayacak yeni ölçeklerin geliştirilebilir.
4. Madde kullanma eğilimi ve riskli davranışlar, kalıtsal veya çevresel başka değişkenler açısından da incelenebilir.
5. Ölçeklerin uygulanması konusunda gerekli kurum ve kuruluşların yönetmelik veya genelgelerini yeniden gözden geçirerek alana katkı sağlayacak şekilde gerekli değişikliklerin yapmaları istenebilir.

4.3.3.Aileler için Öneriler

1. Öğrenci üzerindeki arkadaş etkisi göz önünde bulundurularak, aileler öğrencilerin okul içi ve okul dışındaki arkadaşlarını tanımalı, arkadaşların olumsuz etkileri hakkında öğrencileri bilgilendirmede ve gerekli önlemleri almada okullardan ve diğer ilgili kuruluşlardan yardım ve destek almalıdırlar.

2. İlgisiz anne-baba tutumunun gençlerin daha fazla riskli davranışlara yönelmesinde etkili olduğu, bu çalışmada da görüldüğü üzere, bilindiği için anne babaların bu konuda daha dikkatli olup ilgi, sevgi ve desteklerini hiçbir zaman esirgememeliler.

3. Cinsiyet, yaş gibi özelliklerin riskli davranışlar konusunda etkili olduğu bilinerek ailelerin bu konuda gerekli hassasiyeti göstermeleri gerekir.

4. Madde kullanma eğiliminde spor/sanat etkinliklerine katılmayan öğrenciler yönünde yüksek puan ortalamaları çıktığı göz önünde bulundurularak aileler, çocuklarını spor/sanat etkinliklerine katılmaları konusunda teşvik edebilirler.

5. Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarında alkol kullanımı ve beslenme alışkanlığı gibi riskli davranışlarda daha yüksek puanlar aldıkları görüldüğü için bu tür ailelerin gerekli önleyici tedbirlerin alması gerekebilir.

KAYNAKLAR

- Acar, M. (2006). Türkiye’de Madde Bağımlılığı ve Gençlik. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013). Madde Kullanım Riski ve Madde Bağımlılığından Korunma. <http://www.aep.gov.tr/wp-content/uploads/2012/10/MaddeKullan%C4%B1m%C4%B1.pdf>. Erişim Tarihi:12.11.2015.
- Akbaba, S. (2004). *Psikolojik Sağlığı Koruyucu Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Pegem A Yayınları. Ankara.
- Akdoğan, S.D. (2012). Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Akfert, S.ve Ark. (2009).Üniversite Öğrencilerinde Sigara-Alkol Kullanımı ve Aile Sorunları İle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*;10:40-47.
- Akın, E ve Berkem, M. (2012). İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Psikiyatrik Tanıların, Demografik ve Klinik Özelliklerin Değerlendirilmesi. *Fırat Tıp Dergisi*;17(4):228-232.
- Akın, Y.D. ve Ceyhan, E. (2005). Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Ailelerinden, Arkadaşlarından ve Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Açısından Kendini Kabul Düzeylerinin İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2.
- Aksu, A. (2002). Lise Öğrencilerinde Psikoaktif Madde Kullanımı ve Şiddet Davranışı. Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi, Uzmanlık Tezi, Elazığ.
- Akkaya, Ç. (2011). Lise Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek ile Öz-Duyarlık Düzeyleri. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Sakarya.
- Akyol, A., Salı, G. (2013). Yatılı ve Gündüzlü Okuyan Çocukların Benlik Kavramlarının ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*; 21(4):1377-1398.
- Alikaşifoğlu, M. (2008). Ergenlerde Davranışsal Sorunlar, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, *Adolesan Sağlığı II, Sempozyum Dizisi* No; 63, Mart; s. 55-59.
- Alikaşifoğlu, M. ve Ercan, O. (2006). Ergenlerde Madde Kullanımı. *Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler Dergisi*;2(5):76-83.
- Altay, M. (2007). Okul Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri İle Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tokat.
- Altuner, D. ve Ark. (2009). Madde Kullanımı ve Suç İlişkisi: Kesitsel Bir Araştırma. *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 7(2); 87-94.

- Amerikan Psikiyatri Birliği: (1998). *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Dördüncü Baskı (DSM-IV)*, Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, Çeviri Editörü Koroğlu E, Hekimler Yayın Birliği, 215-363, Ankara.
- Arı, R. (2008). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Arıcioğlu, A. (2008). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Arslan, B. (2006). Ailenin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Çocuğun Okuldaki Sosyal Etkinliklere Katılımına Etkisi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Arslan, H.N. ve Ark. (2012). Samsun İl Merkezindeki Lise Öğrencilerinde Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı. *Erciyes Med J*: 34(2);79-84.
- Ateş, B. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Destek Algılarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, sayı:30.
- Aydoğdu, H. ve Çam, M. (2013). Madde Kullanım Bozukluğu Olan ve Olmayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Anne Baba Tutumları ve Sosyal Destek Algıları Yönünden Karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*;4(3):137-144.
- Bağımlılık ve Sonuçları (t.y.). http://www.kartanesi.info.tr/detay_ajax.asp?id=147 Erişim Tarihi.15.12.2015.
- Baran, M. , Küçükakça, G. ve Ayran, G. (2014). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek Düzeyin Sigara Kullanımı Üzerine Etkisi. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*; 15(1):9-15.
- Başaran, İ. E. (1974).*Eğitim Psikolojisi (4. Baskı)*. Ankara: Gül Yayınları.
- Başer, Z. (2006). *Aileden Algılanan Sosyal Destek ile Kendini Kabul Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Başsın, V. (2010). KKTC Güzelyurt İlçesindeki Lise Öğrencilerinin Sağlık Açısından Riskli Davranışları ve Risk Algıları. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Beyazyürek, M., Şatır, T.T. (2000). *Madde Kullanım Bozuklukları: Psikiyatri Dünyası*, 4: 50-56.
- Bru, E. Boyesen, M. Munthe, E. Roland, E. (1998). Perceived Social Support at School and Emotional and Musculoskeletal Complaints among Nonvegian 8. grade students. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 42(4): 339-356.
- Boyd C. J., Esteban S., Arcy H. (2003). Ecstasy Use Among College Undergraduates: Gender, Race and Sexual İdentity. *Journal of Abuse Treatment*, 24, 209–215.

- Budak, B. (1999). Lise Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek Düzeyi ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Samsun.
- Buğdaycı, G. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı ve Madde Kullanımını Etkileyen Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Süreçler. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Sakarya.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara, Pegem Akademi.
- Campos, C.G. (1999). Predicting High Risk Behaviors Among Youth: A Comparison of Depressed, Non-Suicidal, Suicidal İdeators and Suicide Sttempter. Doctor of Philosophy. Counseling Psychology. University of Missisori.
- Calsyn, R.J., Winter, J.P., Burger, G.K. (2005). The Relationship Between Social Anxiety and Social Support in Adolescents: A Test of Competing Causal Models. *Adolescence*. 2005, 40 (157): 103-113.
- Ceyhun, B., Oğuztürk, O. ve Ceyhun, A.G. (2001). MKEÖ'nün Geçerlik ve Güvenilirliği. *Klinik Psikiyatri*, 4: 87-93.
- Cohen, S. ve Wills, T.A. (1985). Stres, Social Support and the Buffering Hypothesis. *Psychological Bultening*, 92: 257-310.
- Curry, L. A. ve Youngblade, L. M. (2006). Negative Affect, Risk Perception, and Adolescent. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 27: 468–485.
- Chen Li, J. (2003). Academic Support From Parents, Teachers, and Peers: *Relation to Hong Kong Adolescents Academic Behavior and Achievement*. http://www.gse.harvard.edu/hfrp/projects/fine/resources/digest/hong_kong.html.
- Clark E., Mccann T. V., Rowe K., Lazenbatt A. (2004). Cognitive Dissonance and Undergraduate Nursing Students Knowledge of, and Attitudes About, Smoking. *Journal Of Advanced Nursing*, 46(6): 586–594.
- Çakar-Savi, F. Ve Karataş, Z. (2012). Ergenlerin Benlik Saygısı, Algıladıkları Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeyleri: Bir Yapısal Eşitlik Modeli Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*;12(4):2398-2411.
- Çavuş, F. (2009). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Madde Kullanımına Etki Eden Etmenler ve Aileden Aldıkları Sosyal Desteğin Etkisi. On dokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
- Çebi, E. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumları: Algılanan Sosyal Destek, Psikolojik Sıkıntı, Yardım Alma Deneyimi ve Cinsiyetin Etkisi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Çeçen, A.R. (2008). Öğrencilerin Cinsiyetlerine ve Ana baba Tutum Algılarına Göre Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*; 6(3):415-431.

- Çeviren, A.S. (2001). Üç Farklı Nitelikteki Lise 2.Sınıf Öğrencilerinin Riskli Davranışlarının Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dayıoğlu, b. (2008). Üniversite Giriş Sınavına Hazırlanan Adaylarda Psikolojik Sağlık: Öğrenilmiş Güçlülük, Algılanan Sosyal Destek ve Cinsiyetin Rolü. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Demirbağ, B. ve Tavacı, S. (2012). Sigara İçen Üniversite Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*;1(3):179-188.
- Department of Health and Human Services: 2002 National Survey on Drug Use and Health: *National Findings*. Rockville, 2003, pp. 57-58.
- Dinçkol, D. N. (2000). Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığı ve Algılanan Sosyal Destek Sisteminin Bu Durum Üzerindeki Etkisi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Eaton D.K, Kann L, Kinchen S, Ross J, Hawkins J, Harris W.A., ve et al. (2006). Centers for Disease Control and Prevention. Youth Risk Behavior Surveillance—United States, 2005. *Surveillance Summaries*. MMWR 55: 1–108.
- Erbinç, S. Ve Ark. (2002). Bir Grup Genç Yetişkin Erkeklerde Uyuşturucu Madde Kullanımına Yönelik Görüşler. *Bağımlılık Dergisi*;3:137-145.
- Erdamar, G. Ve Kurupınar, A. (2014). Lise Öğrencilerinde Görülen Madde Bağımlılığı Alışkanlığı ve Yaygınlığı: Bartın İli Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*;16(1):65-84.
- Erdem, M., Akman, Y. (1995). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erdem, G. Ve Ark. (2006). Lise Öğrencilerinde Arkadaş Özellikleri ve Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*;7(3):111-116.
- Erel, Ö. (2013). Üniversite Öğrencilerinde Dürtüsellik, Riskli Davranışlar ve İstismar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erim, B. (2001). *Yetiştirme Yurtlarında ve Aileleri Yanında Yaşayan Ergenlerin, Benlik Saygısı, Depresyon ve Yalnızlık Düzeyleri ile Sosyal Destek Sistemleri Açısından Karşılaştırması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ersun, A. ve Ark. (2012). Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde İnternet Kullanımı ile Sosyal Destek Sistemi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İ.Ü.F.N.Hem.Derg.* 20(2):86-92.
- Esen, B. (2003). Akran Baskısı, Akademik Başarı ve Yaş Değişkenlerine Göre Lise Öğrencilerinin Risk Alma Davranışının Yordanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*;24:79-85.

- Eylen, B. (2001). *Bilgi Verici Danışmanlığın Kansere Hastalarının Ailelerinin Sosyal Destek Becerileri Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gençlerde Alkol/Madde Kullanımı ve Bağımlılığı (t.y.). <http://www.e-psikiyatri.com/kategori/genclerde-alkol-madde-kullanimi-ve-bagimlilik>. Erişim tarihi:10.11.2015.
- Geçtan, E. (2004). *Psikanaliz ve Sonrası*. Metis Yayınları. İstanbul.
- Gençtanırım, D. (2010). *Ergenlerde Riskli Davranışların Yordanması*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Gençtanırım, D. ve Ergene, T. (2014). Riskli Davranışlar Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Akademik Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*;25(1):125-138.
- Gençtanırım, D. (2004). *Ergenlerde İntihar Olasılığının Yordanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Gülkan, B.C. (1994). Eroin Bağımlılarının Kişilik ve Sosyodemografik Özellikleri. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Gökler, R ve Koçak, R. (2008). Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığı. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1:89-104.
- Görgün, S. (2009). K.T.Ü.Öğrencilerinde Madde Kullanımı ve Anne babaya Bağlanma Biçimleri ile İlişkisi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Gülgez, Ö. ve Kısaç, İ. (2014). Lise Öğrencilerinin Olumsuz Risk Alma Davranışlarının Yaş, Cinsiyet ve Psikolojik Belirtiler Değişkenleri Açısından İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*; 33:122-136.
- Gündoğdu M. ve Ark. (2005). Lise Öğrencilerinde Risk Alma Davranışı. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*;21:151-160.
- Green, D.L. ve Pomeroy, E. C. (2007). Crime Victims: What is the Role of Social Support?. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 15(2), 97-113.
- Hallfors, D., Waller, M., Ford, C., Halpern, C., Brodish, P. ve Iritani, B. (2004). Adolescent Depression and Suicide Risk Association With Sex and Drug Behavior. *American Journal of Preventive Medicine*, vol 27issue 3: 224-231.
- Haskan, Ö. Ve Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 29(1):157-168.
- Helsen, Marianna. W. Vollebergh ve W. Meeus (2000). Social Support from Parents and Friends and Emotional Problems in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*. Vol: 29, No:3.

- Hortaçsu, N. (1997). *İnsan İlişkileri. (2.baskı)*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Johnston, L.D., O'Malley, P.M., Bachman, J.G. (2003). Monitoring the Future. National Survey Results on Drug use, 1975-2002. U.S. *Department of Health and Human Services National Institutes of Health, Michigan*, 2003, pp. 91-95.
- Johnston, L. D., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., & Schulenberg, J. E. (2008). Monitoring the Future National Results on Adolescent Drug Use: Overview of Key Findings, 2007 (NIH Publication No. 08-6418). *Bethesda, MD: National Institute on Drug Abuse*.
- Kahriman, İ. (2002). Adölesanlarda Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Karadağ, İ. (2007). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Sosyal Destek Kaynakları Açısından İncelenmesi*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Karakaş, Ö. (2006). Ergenlerde Tütün, Alkol ve Madde Kullanımı ile İlişkili Psikolojik Faktörler. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Karataş, Z. (2012). Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*;9(19):257-271.
- Karatay, G. (2004). Sosyoekonomik Düzeyi Farklı İki Lisede Madde Kullanma Durumu ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara.
- Kemer, G. ve Atik, G. (2005). Kırsal ve İl Merkezinde Yaşayan Öğrencilerinin Umut Düzeylerinin Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Karşılaştırılması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*;21:161-168.
- Koca, B. (2011). İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara, Alkol, Madde Kullanımı, Madde Kullanımına Etki Eden Etmenler ve Aileden aldıkları Sosyal Desteğin Etkisi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Koçak, Ö. (2010). Türk Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışlar: Risk Algısı, Fayda Algısı ve Dürtüsellik. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Korkut, F. (2004). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik Psikolojisi (3. Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzucu, Y. (2014). *Küçükler için Büyüklere Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı (4.Basım)*. Ankara: Pegem Akademi.

- Lagana, M.T. (2004). Protective Factors for Inner-City Adolescents at Risk of School Dropout: Family Factors and Social Support. *Children & Schools*. 26 (4): 211-220.
- Lundborg, P. (2006). Having the Wrong Friends? Peer Effects in Adolescent Substance Use. *Journal of Health Economics* 25:214-233.
- Madde Kullanımı ve Bağımlılığın Nedenleri (t.y.). <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/etyoloji.pdf>. Erişim Tarihi:12.11.2015.
- MAKR (2008), *Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemler*, Ankara, 2008 Meclis Araştırma Raporu, sayı 323, syf.7-13.
- Mccabe, E.S., West, T.B., Weshsler, H. (2007). *Trends and College-Level Characteristics Associated With the Non-Medical use of Prescription Drugs Among US College Students From 1993 to 2001*. *Addiction*, 102(3): 455-465.
- Mengi, S. (2011). Lise 10. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Özyeterlik Düzeylerinin Okula Bağlılıkla İlişkisi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu. <http://www.meb.gov.tr/earged/unicef/S%C4%B1n%C4%B1f%20Tekrar%C4%B1,%20Okul%20Terki%20Politika%20Raporu.pdf>. Erişim tarihi:11.11.2015.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2010). *Madde Bağımlılığı ile Mücadele Öğretmen Eğitimi El Kitabı*. Ankara.
- Nelson-Jones, R. (1982). *Danışma Psikolojisi Kuramları*, (Çev: Füsün Akaya), Casbell Educational Limited.
- Okçin, F. ve Gerçeklioğlu, G. (2013). Öğrencilerin Öz-Etkililik-Yeterlilik Algıları ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*;2(1).
- Oktan, V. (2005). Yalnızlık ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Ergenlerdeki Öfkenin Gelişimine Etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı 21, s.183-192.
- Orak, S. Ve Ark. (2004). Burdur Şehrindeki Lise Öğrencilerinin Sigara, Alkol vb. Alışkanlıkları Yönünden Araştırılması. *1.Burdur Sempozyumu*:1058-1068.
- Ögel, K. (2007). *Riskli Davranış Gösteren Ergenler*. Yeniden Sağlık Eğitim Derneği.
- Ögel, K., Taner, S. ve Eke, C. (2006). Onuncu Sınıf Öğrencileri Arasında Tütün, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı. *Bağımlılık Dergisi*; 7(1):18-23.
- Ögel, K., Tarı, I. ve Eke, C.Y. (2006). *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları, No:17.

- Ögel, K.ve Ark. (2005). Yatarak Tedavi Gören Ergen Uçucu Madde Kullanıcılarında Madde Kullanım Özellikleri: Cinsiyet ve Yaşanılan Yere Göre Karşılaştırma. *Bağımlılık Dergisi*; 6:76-83.
- Ögel, K. Ve Ark. (2003). Türkiye’de İlköğretim ve Lise Gençliği Arasında Esrar Kullanım Yaygınlığı. *Bağımlılık Dergisi*; 4:15-19.
- Ögel, K. (2002). *Bağımlılığı Önleme Anne- Babalar Öğretmenler İçin Kılavuz*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2. Baskı.
- Ögel, K. Ve Ark. (2001). Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığını Araştıran Çok Merkezli Bir Çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*;12:47-52.
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimin Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir. Kaan Kitabevi.
- Özer, A., Gençtanırım, D.ve Ergene, T. (2011). Türk Lise Öğrencilerinde Okul Terkinin Yordanması: Aracı ve Etkileşim Değişkenleri İle Bir Model Testi. *Eğitim ve Bilim* , 36;161.
- Özmen, F. ve Küçük, N. (2013). İki Ayrı Zaman Diliminde Okulda Şiddet Durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*; 11(2):78-96.
- Öztemel, K. (2013). Lise Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcıları Olarak Algılanan Sosyal Destek ve Cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*;11(3):241-257.
- Öztürk, M. (2007). *Anne, Baba ve Eğitimciler için Çocuk Psikiyatrisi*. İstanbul: Uçurtma Yayınları, 6.Baskı.
- Öztürk. H.,Sevindik, F. ve Yaman, S. (2006). Öğrencilerde Yalnızlık ve Sosyal Destek ile Bunlara Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*;1(16):383-394.
- Polatkan, G. (2007). Hacettepe Üniversitesi Keçiören Yerleşkesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulunda Okuyan Öğrencilerin Riskli Davranışlarının Saptanması ve Bunlarla İlişkili Faktörler Araştırması. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Rassol G.H., Luis M., Carraro T. E., Lopes G. (2006). Undergraduate Nursing Students Perceptions of Substance Use and Misuse: A Brazilian position, *Journal Of Psychiatric And Mental Health Nursing*, 13: 85-89.
- Sağlam, S. (2007). Lise Öğrencilerinin Ana-Baba İletişimi Sosyal Destek ve Ana-Baba Tutumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Salı, G. ve Akyol, A. (2014). Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Arkadaş İlişkileri, Sosyal Destek Algıları ve Mükemmeliyetçiliklerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*;39(173):208-221.
- Saygılı, S. (2006). *Ergenlik Sorunları, Anne-Babalar Gençlere Nasıl Davranmalı?* Elit Kültür Yayınları. İstanbul.

- Saygın, Y. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek, Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Selçuk, Z. (2008). *Eğitim Psikolojisi. (16. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sim, T., Gren, J.L., Lee, J., Wolfman, J., Jahangiri, A. (2005). Psychosocial Correlates of Recreational Ecstasy Use Among College Students. *Journal of American College Health*, 54(1): 25-29.
- Siyez, D. M. (2009). *Ergenlerde Problem Davranışlar Okul Temelli Önleme Çalışmaları ve İlgili Uygulama Örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, D. (1999). *Sosyal Destek ve Sağlık, Sağlık Psikolojisi*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
- Taylı, A. (2008). Okulu Bırakmanın Önlenmesi ve Önlemeye Yönelik Uygulamalar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*; 8(1):91-104.
- Taysi, E. (2000). *Benlik Saygısı, Aile ve Arkadaşlardan Sağlanan Sosyal Destek: Üniversite Öğrencileriyle Yapılan Bir Çalışma*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Telef, B. (2014). Ergenlerde Olumlu Olumsuz Duygular ile Riskli Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*;22(2):591-604.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*; 3(29):1-11.
- Toker, T. (2008). Madde Kullananlarda Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının, Madde Kullanma Eğilimi, Benlik Saygısı ve Başa Çıkma Tutumları ile İlişkisi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Topuz, A. (2004). Boğaziçi Üniversitesi Öğrencilerinde Alkol Kullanımı: İçme Nedenleri, Cinsiyet, Genel Not Ortalaması, Sınıf Düzeyi, Yaşanılan Yer, Ana-Baba Eğitim Düzeyi, Sosyal Etkinliklere Katılım ve Alkol Zararı Algısına Göre Farklılıklar. Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tunç, E. (2011). Okulu Terk Etmiş Lise Öğrencilerinin Benlik Algıları Rehberlik Gereksinimlerinin Karşılama Düzeyleri. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Tunç, E. ve Sezen, M.F. (2015). Ortaokul Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Desteğin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *24.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*,16-17-18 Nisan 2015, Niğde.
- Tunç, E. ve Bakırcı, M. (2015). Ergenlerde Risk Davranışları İle Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi. *24.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*,16-17-18 Nisan 2015, Niğde.

- Turhan, E. Ve Ark. (2011). Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı, Şiddet ve Bazı Psikolojik Özellikler. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*;9(1).
- Türkcan, A. (1998). Türkiye'de Madde Kullanma Profili: Hastane Verilerinin İncelenmesi. *Düşünen Adam Dergisi*, 11(3):56-64.
- Türnüklü, A. ve Yıldız, V. (2002). Öğretmenlerin Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarıyla Başa Çıkma Stratejileri (II). *Çağdaş Eğitim*, 285: 32–36.
- TÜİK, (2014). *İntihar İstatistikleri*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- TBMM Meclis Araştırma Komisyonu (2009). *Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile Kaçakçılığının Önlenmesi Alanlarında Tespit Edilen Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Ankara.
- Traş, Z. ve Arslan, E. (2013). Ergenlerde Sosyal Yetkinliğin, Algılanan Sosyal Destek Açısından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 12(4):1133-1140.
- Uludağlı, N ve Sayıl, M. (2009). Orta ve İleri Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı: Ebeveyn ve Akranların Rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*,12(23);14-24.
- Uluğ, B. (1997). Madde Kullanımı ile İlişkili Bozukluklar, Edit. Gulec C., Köroğlu E:Psikiyatri Temel Kitabı, *Hekimler Yayınlar Birliği*, ss. 299-320.
- Ulusoy, M. ve Ark. (2005). Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Ergen Problemleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*;3(3).
- Ustabaş, S. (2011). İlköğretim 8.sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Uyan, A. (2014). Ergenlerde Algılanan Stres ile Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ünsar, S.ve Ark. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek Düzeyleri ve Etkileyen Etmenler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*;1(1):17-29.
- Von, N., Margaret, L. (2008). Assessing the Moderating Effects of Depression Symptoms on Antisocial Behavior Among Urban Youth in Public Housing. *Child & Adolescent Social Work Journal*. 25 (5): 409-424.
- Wall, J. Covell, K. Macintyre, P.D. (1999). Implications of Social Supports for Adolescents' Education and career aspirations. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 31(2): 63-71.
- Walsh, S. D., Harel-Fisch, Y., Fogel-Grinvald,H. (2010). Parents, Teachers and Peer Relations as Predictors of Risk Behaviors and Mental Well-Being Among Immigrant and Israeli Born Adolescents. Department of Criminology, Bar Ilan University, Ramat Gan, Israel.

- Yaprak, G. (2006). İlköğretim İkinci Kademe Çocuklarında Psikoaktif Madde Kullanımına İlişkin Semptomlara Sahip Olma Düzeyi ve Okul Başarısı (Risk Altındaki Çocukların Madde Kullanımını Önlemeye İlişkin Eğitim Programı Önerisi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Yavuz, H. (1986). *Ergenlik Çağında Gelişmeyi Etkileyen Güçler*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, İ. (2004). ASDÖ'nün Revizyonu. Eğitim Araştırmaları –*Eurasian Journal Of Educational Research*, 17: 221–236.
- Yıldırım, İ. (1998). Akademik Başarı Düzeyleri Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sosyal Destek Düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*;2 (9): 33–39.
- Yıldırım, İ. (1997). Sigara, Alkol ve Uyuşturucu Kullanan Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*;13:147-155.
- Yıldız, E. (2009). İzmir Liselerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanım Yaygınlığı, Hazırlayıcı ve Koruyucu Faktörler. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Yılmazel, G. (2013). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek ve Sağlıkla İlgili Davranışlar. *Araştırma Makalesi Ekim*; 51(3):151-157.
- Yiğit, Ş. ve Khorshid, L. (2006). Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Öğrencilerinde Alkol Kullanımı ve Bağımlılığı. *Bağımlılık Dergisi*; 7:24-30.
- Yorğun, A. (2014). Lise Öğrencilerde Okul Terki Riskinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar. (12.Baskı)*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurtsever, Z. (2011). Üniversite Gençlerinde Riskli Davranışlar. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Zaimoğlu, S., Büyükberber, A. (1992). Adölesanlarda Toplumsal Destek Algısı. *Kuşadası Çocuk ve Ergen Psikiyatri Günlerinde*, Bildiri olarak sunulmuştur.

EKLER

EK.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

EK. 1.**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Değerli öğrenciler,

Anketlerden elde edilecek veriler, toplu olarak değerlendirilecek ve sadece araştırma amacına yönelik olarak kullanılacaktır. Sizden isim yazmanız istenmemektedir. Yanıtlarınızın araştırmaya katkı sağlayabilmesi için soruları dikkatlice okumanız ve var olan duruma ilişkin düşüncelerinizi gerçekçi bir şekilde yansıtmamız gerekmektedir. Lütfen boş madde bırakmayınız. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Gökcan SEVER

Psikolojik Danışman

Gaziantep Üniv. Yük. Lis. Öğ.

1. Cinsiyetiniz: Kız Erkek
2. Yaş grubunuz: 13–15 16–18 19–21
3. Öğrenim görmekte olduğunuz lise: Fen Lisesi Anadolu Lisesi
 Anadolu İmam Hatip Lisesi Mesleki ve Teknik Anadolu
4. Sınıf Düzeyiniz: 9.Sınıf 10.Sınıf 11.Sınıf 12.Sınıf
5. Sosyoekonomik durumunuz: Düşük Orta Yüksek
6. En uzun süre ikamet ettiğiniz Yer : İl İlçe Köy Diğer
7. Devam ettirdiğiniz spor veya sanat etkinlikleri var mı: Evet Hayır
8. Anne-babanızın Tutumunu nasıl algılıyorsunuz? İlgisiz Demokratik
 Aşırı Koruyucu Otoriter

EK.2.**RİSKLİ DAVRANIŞLAR ÖLÇEĞİ (RDÖ)****Örnek Maddeler**

		Kesinlikle uygun	Uygun	Kısmen uygun	Uygun değil	Kesinlikle uygun değil
1	Arkadaşlarımla ağız kavgası yaptığım olur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
2	Arkadaşlarımla küfürlü konuşurum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
3	Çevremdekilerin eşyalarını izinsiz olarak alırım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
4	Eğlence olsun diye arkadaşlarımla canını acıtmaktan hoşlanırım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
5	Hakkımı kavga ederek savunurum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
6	Arkadaşlarımla tartıştığımda ağzıma geleni söylerim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
7	Arkadaşlarıma kantinden zorla bir şeyler ısmarlatırım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
13	Ailemden gizli arkadaşlarımla alkol içmek için dışarı çıkarım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
14	Kontrolümü kaybedecek kadar alkol kullandığım olur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
19	İsteddiğimde kolaylıkla sigara alabilirim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
21	Kendime olan güvenim tamdır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
22	Sabahları mutsuz bir şekilde uyanıyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
23	Sorunlarım karşısında kendimi çaresiz hissediyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
24	Karamsar biriyim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
25	Ders aralarında kantinden aldıklarımı yerim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
26	Her gün meşrubat içerim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
27	Çoğunlukla fast-food yiyecekler tüketirim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
28	Abur cubur yemekten hoşlanırım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
29	Çoğunlukla ev dışında yemek yerim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
30	Okulu bırakmayı düşünüyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
31	Bir an önce okulu bırakıp evlenmek istiyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
32	Evde yapmam gereken işlerden dolayı okula gidemiyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
33	Birkaç yıl okula ara vermek istiyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
34	Arkadaşlarımla birçoğu okula gitmiyor.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
35	Okuldan ayrılıp bir an önce bir işte çalışmaya başlamak istiyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
36	Okulda başarılı olmam bana bir fayda sağlamayacaktır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)

EK.3.**ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ (ASDÖ-R)****Örnek Maddeler**

(3)Bana uygun, (2)Kısmen uygun, (1)Bana uygun değil


AİLEM			
1. Bana gerçekten güvenir	3	2	1
2. Sorunlarımı çözmeme yardım eder	3	2	1
3. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler	3	2	1
4. Bana gerçekten değer verir	3	2	1
5. Bana doğru tavsiyelerde bulunur	3	2	1
ARKADAŞLARIM			
19. Bana gerçekten güvenir	3	2	1
20. İhtiyaç duyduğumda beni gerçekten dinler	3	2	1
21. Sorunlarımı çözmeme yardım eder	3	2	1
22. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler	3	2	1
23. Bana gerçekten değer verir	3	2	1
ÖĞRETMENLERİM			
34. Amaç, ilgi ve yeteneklerim konusunda benimle konuşur	3	2	1
35. Bana gerçekten güvenir	3	2	1
36. Sorunlarımı çözmeme yardım eder	3	2	1
37. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler	3	2	1
38. Bana gerçekten değer verir	3	2	1

EK.4.**MADDE KULLANMA EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ (MKEÖ)****Örnek Maddeler**

	DOĞRU	YANLIŞ
2. Çocukken okuldan kaçtığım için bir iki defa cezalandırıldım.	(D)	(Y)
3. İnsanlarla çabucak kaynaşırım.	(D)	(Y)
4. Gerektiği gibi bir hayat yaşamadım.	(D)	(Y)
7. Dersten kaçtığım için ara sıra müdüre gönderildiğim oldu.	(D)	(Y)
8. Dertlerimin çoğundan kimin sorumlu olduğunu bilmiyorum.	(D)	(Y)
9. Aile hayatımın tanıdığım kimselerin çoğununki kadar iyi olduğuna inanıyorum	(D)	(Y)
10. Çocukken başlarına ne gelirse gelsin aralarındaki birliği koruyan bir gruptayım.	(D)	(Y)
11. Çoğu kez sebepsiz yere cezalandırıldım.	(D)	(Y)
12. Okulu severdim.	(D)	(Y)
16. İnşaat müteahhitliğinden hoşlanacağımı sanıyorum.	(D)	(Y)
17. Annem babam hep beraber olduğum kimselerden çok defa hoşlanmıyorlar.	(D)	(Y)
18. Hayatta önüne her geleni kapmaya çalışan insanları suçlamam.	(D)	(Y)
25. Toplantılarda kalabalığa karışmaktan çok yalnız başıma oturur ya da bir tek kişiyle ahbablık ederim.	(D)	(Y)
28. Balık tutmayı çok severdim.	(D)	(Y)
29. Hiç hayal görmedim.	(D)	(Y)
30. Onlardan önce düşündüğüm için başkaları benim fikirlerimi kıskanıyorlar.	(D)	(Y)
31. Okulda hal ve gidişten kırık not alırdım.	(D)	(Y)
33. Kapalı ve küçük yerlerde bulunmaktan çok rahatsız olurum.	(D)	(Y)
34. İşler iyi gidince aslan payını kendilerine alan fakat hata yapınca bunu başkalarının üzerine atan insanlarla karşılaştım.	(D)	(Y)
35. Acıya başkaları kadar ben de dayanabilirim.	(D)	(Y)
36. Haftada birkaç kez korkunç şeyler olacakmış duygusuna kapılırım.	(D)	(Y)

EK.5.

ARAŞTIRMA İZİN TALEBİ


GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34659092/605.01/205907
Konu: Araştırma İzin Talebi

08/01/2015

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsünün 25/12/2014 tarihli ve 62927161/100-19350 sayılı yazısı.

Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gökcan SEVER'in "Lise Öğrencilerinin Madde Kullanma Eğilimlerinin, Riskli Davranışlar ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasına veri oluşturmak amacıyla, İlimiz Şahinbey ve Şehitkamil İlçelerindeki ortaöğretim kurumlarında (lise) öğrenim gören öğrencilere anket uygulamak isteği ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu nedenle; Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07.03.2012 tarih ve 3616 (2012/13) sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup, Araştırmacı araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmek üzere, İlimiz Şahinbey ve Şehitkamil İlçelerindeki ortaöğretim kurumlarında (lise) öğrenim gören öğrencilere anket uygulanması Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosu bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

Celalettin EKİNCİ
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
.../01/2015

Dr. Adil NAS
Vali a.
Vali Yardımcısı

Yeni Valilik Binası 3. Kat Büyükşehir/GAZİANTEP Md.Yrd. Yusuf TÜFEKÇİ-Strateji Geliştirme Şefi T.PARMAKSIZ
Elektronik Ağ: www.gaziantep.meb.gov.tr Tel:(0342) 231 10 58-4330
e-posta: gaziantepmem@meb.gov.tr Faks:(0342) 232 24 10

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7931-3996-3425-9046-6b17 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Gökcan SEVER, 1986 yılında Erzurum'un Tekman İlçesi'nde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Tekman'da bitirdi. 2003 yılında Atatürk Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünü kazandı. 2007 yılında Üniversiteden mezun olan SEVER, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde Psikolojik Danışmanlık yaparak iş hayatına atıldı. Ocak 2008'de Erzurum Pasinler Lisesi'ne Sözleşmeli Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman olarak atandı. Yine 2008 yılının Eylül ayında Gaziantep İli Şehitkâmil İlçesi'ne bağlı Karacaoğlan İlkokulu'na kadrolu Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman olarak atandı. Halen aynı Okulda görevini sürdüren SEVER, evli ve 2 çocuk babasıdır. Aynı zamanda Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği üyesidir.

VITAE

Gökcan SEVER, was born in Erzurum in 1986 Tekman County. He finished his primary and secondary education in Tekman. In 2003, he won the Ataturk University Psychological Counseling and Guidance sections. Having graduated from the university in 2007, SEVER, Special Education and Rehabilitation Counseling Center has taken the business world by doing. In January 2008 they Pace High School in Erzurum Guide to Contract Teacher / Counselor was appointed. Also in September 2008, due to the city of Gaziantep Şehitkamil District Karacaoğlan permanent Primary School Guidance Counselor / Counselor was appointed. SEVER still continues to work in the same school, he is married and has 2 children. He is also a member of the Turkish Psychological Counseling and Guidance Association.